

Kehollisuus osallisuuden kokemisen menetelmänä Porin taidemuseon Taidetestaajat -hankkeessa

Janita Hakanen
Pro gradu -tutkielma
Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen tutkinto -ohjelma,
Kulttuuriperinnön tutkimus
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Huhtikuu 2022

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen tutkinto -ohjelma, Kulttuuriperinnön tutkimus

Janita Hakanen

Kehollisuus osallisuuden kokemisen menetelmänä Porin taidemuseon Taidetestaajat -hankkeessa

Sivumäärät: 88s., 19 s.

Pro gradu -tutkielmassa ”Kehollisuus osallisuuden kokemisen menetelmänä Porin taidemuseon Taidetestaajat -hankkeessa” tutkitaan, millaisia ovat nuorten keholliset kokemukset ja miten rakentamani kehollinen menetelmä mahdollistaa kehollisuuden kokemukset ja sitä kautta myös osallisuuden toteutumista Taidetestaajat -hankkeessa Porin taidemuseossa. Tutkielman taustalla on fenomenologis-hermeneuttinen tieteellinen viitekehys, jonka keskiössä on dialogi aineiston, tutkijan ja kirjallisuuden välillä.

Aineiston keräsin keväällä 2021 tutkimuslomakkeiden ja osallistuvan havainnoinnin avulla. Ohjasin ja havainnoin seitsemän kahdeksasluokkalaisista nuorista koostuvaa ryhmää opettajineen: yhteensä 147 henkilöä. Aineisto koostuu 109 palautetusta lomakkeesta ja havaintoraportista. Analysoin kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia elementtejä sisältävän aineiston sisällönanalyysillä.

Taide ja keholliset harjoitteet herättää nuorissa affekteja, joita nuoret osaavat paikallistaa kehoon. Nuorten keholliset kokemukset paikantuvat useimmiten kehon etuosaan ilman vertikaalisia eroja. Kehollisten kokemusten sanoittaminen on kuitenkin haastavaa ja osalle kehollisille kokemuksille ei löydy edes sanoja. Monimetodisuus menetelmässä ja tutkimuksessa mahdollistaa kuitenkin nuorten kehollisten kokemusten esille tulemisen sekä tutkimisen. Tutkimus osoittaa, että keholliset kokemukset edesauttavat osallisuuden kokemusten mahdollistumista. Taidetestaajat -ohjaajan ja opettajan kuunteleva ja nuorille tilaa antava ote sekä hyvä ryhmädynamiikka ovat edellytyksiä menetelmän onnistumiselle.

Avainsanat: kokemus, kehollisuus, tunteet, affektit, osallisuus, nuoret, Taidetestaajat, museologia, taidekasvatus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Tutkimuksen tausta	7
2.1	Tieteellinen viitekehys	7
2.2	Aikaisempi tutkimus	8
3	Tutkimuskysymykset	10
4	Keskeiset käsitteet	11
4.1	Kokemus	11
4.2	Kehollisuus	12
4.2.1	Kehollisen kokemuksen tutkiminen	13
4.2.2	Kehollisuus opetussuunnitelmassa ja oppikirjoissa	15
4.3	Tunteet ja affektit	18
4.4	Osallisuus	19
5	Taidetestaajat -hanke Porin taidemuseossa	22
5.1	Toiminnallinen näyttelykierros	22
5.2	Taidetestaajat -vihko	30
6	Tutkimusmenetelmät ja aineisto	32
6.1	Aineistonkeruumenetelmät	32
6.1.1	Tutkimuslomake	32
6.1.2	Osallistuva havainnointi	37
6.2	Aineiston esittely	38
6.2.1	Tunnekävely	40
6.2.2	Tunnemeditaatio	42
6.2.3	Arviointilomake	44
6.3	Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä	45
6.4	Tutkimuseettiset kysymykset	50
7	Aineiston analyysi	52
7.1	Tunnekävely -harjoitteeseen linkittyvän aineiston analyysi	52
7.1.1	<i>”Ympyröi tunne tai tunteet, jota teos herättää sinussa:”</i> -aineiston analyysi	52
7.1.2	<i>”Missä kohtaa kehoa ympyröimäsi tunne tuntuu? Väritä”</i> -aineiston analyysi	53

7.1.3	Osallistuvan havainnoinnin analyysi	55
7.1.4	Hämmennystä, vilkuilua ja mielipiteenilmaisuja -yhteenveto	58
7.2	Tunnemeditaatio -harjoitteeseen linkittyvän aineiston analysointi	60
7.2.1	<i>"Mitä tunnetta kaipaat?"</i> -aineiston analyysi	60
7.2.2	<i>"Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu? Väritä"</i> -aineiston analyysi	62
7.2.3	Osallistuvan havainnoinnin analyysi	64
7.2.4	Iloa ja rakkautta rinnassa, rauhoittuminen tilassa ja vuorovaikutusta -yhteenveto	66
7.3	Arviointilomakkeen analysointi	67
8	Yhteenveto	74
8.1	Pohdinta	74
8.2	Kehitysideat	76
8.3	Jatkotutkimusideat	77
	Lähteet	79
	Liitteet	89

1 Johdanto

Pro gradu -tutkielmassa ”Kehollisuus osallisuuden kokemisen menetelmänä Porin taidemuseon Taidetestaajat -hankkeessa” tutkin tapauksen kautta, millaisia ovat nuorten keholliset kokemukset ja miten rakentamani kehollinen menetelmä mahdollistaa kehollisuuden kokemukset ja sitä kautta myös osallisuuden kokemuksia Taidetestaajat -hankkeessa Porin taidemuseossa. Tutkimusidea kehittyi käytännön haasteesta, kun syksyllä 2019 Porin taidemuseon edustajat kertoivat museologian opintoihin kuuluneella luennolla, että nuoret ovat haastava ryhmä osallistaa museon toimintaan. Lähdin tuolloin pohtimaan erilaisia syitä ja mahdollisia ratkaisuja haasteeseen yliopiston kursseilla. Rationaalista ajattelua korostavassa koulumaailmassa kehollinen kokeminen ja ilmaisu jää usein huomioimatta, siksi lähdin rakentamaan tutkimusta kehollisuuden ympärille. Kehollisuudella tarkoitan kehon kautta maailmassa olemista. Keho on aistiva, tunteva, muistava ja tietoinen subjekti -mielen ja ruumiin erottamaton kokonaisuus. (Värri 2002,15–16,39–62; Merleau-Ponty 2013, 19.)

Kesän 2020 työskentelin Porin taidemuseossa yleisötyön assistenttina, jolloin pääsin kiinni taidemuseon arkeen sekä keskustelemaan kehollisuudesta lisää museoalan ammattilaisten kanssa. Syksyllä 2020 esittelin tutkimukseni puitteet Porin taidemuseolle, jolloin minulle ehdotettiin tutkimuksen kontekstiksi Taidetestaajat-hanketta. Taidetestaajat -hankkeen kontekstissa tutkimusta oli tuolloin julkaistu vielä erittäin vähän ja hankkeen kautta tavoittaa paljon nuoria, joten tartuin tarjoukseen. Syksyllä 2020 ideoin kollegoiden kanssa Taidetestaajat -kierrosta. Minulla oli vapaus suunnitella tutkimuksessa toteutettavat harjoitteet, mutta sain keskustelemaan tukea Porin taidemuseon pedagogisen yksikön työntekijöiltä. Keväällä 2021 ohjasin seitsemän kahdeksaluokkalaisista nuorista ja heidän opettajistaan koostuvaa ryhmää, jonka aikana tutkimus toteutettiin. Tutkijana olin siis nuorten näkökulmasta ennen kaikkea museon työntekijä ja ohjaaja, mutta myös aikuinen ja tutkija.

Korona vaikutti epävarmuutta tuottavana tekijänä läpi aineiston hankinnan, mutta toi myös uusia kerroksia tutkimukseen. Taidetestaajat vierailujen ajankohtana, keväällä 2021, nuoret olivat eläneet jo melkein vuoden kehollisuutta rajaavassa korona-ajassa. Taidetta ja tiedettä yhdistelevä filosofian tohtori Foster väitti vuonna 2015, että emme ole yhteydessä omaan kehoon, eikä minuutta ymmärretä kokonaisvaltaisesti (Foster 2015,17). Lisäksi hän on

todennut, että kehollisuus on aina vahvasti kiinni hetkessä. Voinee siis todeta, että mikäli vuonna 2015 yhteyttä omaan kehoon oli vaikea löytää, ei korona-aika ole sitä varmasti helpottanut. Nuorille on minusta erityisen tärkeää tarjota kehollisuuteen keskittyviä harjoitteita, koska niiden avulla pyritään siihen, että nuori voi hahmottaa omaa identiteettiään ja paikkaansa maailmassa kokonaisvaltaisesti. On myös tärkeää kerätä tutkimustietoa nuorten kehollisuuden kokemuksista sekä kehollisuuden kokemusten yhteydestä osallisuuden kokemuksiin, koska tästä on tutkimustietoa valitettavan vähän ja koska tutkimusajankohtana kehollista läsnäoloa rajattiin voimakkaasti.

Tutkielman tieteellinen viitekehys koostuu museologian, kulttuurintutkimuksen, esitystutkimuksen ja kasvatustieteiden tutkimusaloilla tuotettuun tietoon. Tutkimus rakentuu seuraavien käsitteiden ympärille: kokemus, kehollisuus, tunteet, affektit ja osallisuus. Keräsin aineiston Taidetestaaja -museokierrosten aikana tutkimuslomakkeen sekä osallistuvan havainnoinnin avulla. Aineiston analysoin sisällönanalyysin avulla. Tutkimus on monimetodinen, koska kehollisuutta ja osallisuutta kokonaisvaltaisesti tutkittaessa monipuoliset menetelmät ovat avainasemassa.

2 Tutkimuksen tausta

Tämän luvun tarkoitus on avata tutkimuksen tieteellistä viitekehystä ja syventyä aikaisempaan tutkimukseen.

2.1 Tieteellinen viitekehys

Tutkielman taustalla on fenomenologis-hermeneuttinen tieteellinen viitekehys. Fenomenologia on rakentunut alun alkujaan kartesiolaista dualismia vastustamaan. Kartesiolaisen dualismin haitallisuus piilee siinä, että jaottelun jälkeen ensisijaisuus ja hierarkkisuus astuu mukaan rakenteisiin. Näin on tapahtunut myös jaoteltaessa ihminen mieleen ja ruumiiseen: tällöin ruumis on väline, jolla kuljetetaan ihmisen mieltä. Tohtori Foster sanoo, että vallalla olevan käsityksen mukaan ruumiimme on hankala ja sitä pitää pyrkiä hallitsemaan. Tällaista ruumista voidaan objektiivisesti mitata ja muokata. (Foster 2015, 32–25.) Dualismin haitallisuus ihmistutkimukselle sekä kartesiolaisen objektiivisuuden sopimattomuuden vuoksi on selvää, että kehollisuutta tutkittaessa on löydettävä tieteelliseksi viitekehyyksi näkökulma, joka ottaa huomioon ihmisen kokonaisuutena sekä ihmistutkimuksen subjektiivisuuden. Tähän vastauksena on fenomenologia, jonka ytimessä on subjektiivisuus ja henkilökohtaiset aistimukset, kokemukset sekä elämysten näkeminen merkityksellisenä. Lähestymistapoja fenomenologiassa on erilaisia, mutta yhteistä niille kaikille on näkemys siitä, että ihmisyyksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan samalla muokaten maailmaa, jossa elävät. Fenomenologia näkee todellisuuden aina havainnoitsijan muokkaamana, subjektiivisesti, jolloin tieto välittyy ja muodostuu kokemusten ja aistimisen kautta. Tavoitteena on päästä ymmärrykseen “välittömästä” eli kaikkeen siihen, mikä edeltää reflektoitua eli ajateltua ilmiötä. Tutkimuskohteena on siis ihmisen kokemukset, joissa aistillisuudella ja kehollisuudella on välitön paikkansa. (KOPPA Jyväskylän Yliopisto, 2015; Foster 2015 32; Laine 2018, 39; Laine 1995, 30.) Tämän tutkimuksen kohteena on kehollinen kokemus, jolla on siis itsellään jo fenomenologinen tutkimuksellinen merkitys.

Hermeneuttisessa tutkimuksessa tieto käsitetään jatkuvana tulkintojen prosesseina, joissa tieto ja tulkinta on uusiutuvaa. Tulkinnan kohteena ovat ihmisen ilmaisut, joihin kuuluvat niin kielelliset että keholliset ilmaisut. Nämä ilmaisut kantavat mukanaan merkityksiä, jotka syntyvät kontekstissa. Suuntauksessa tietoa tuotetaan asioiden ja niiden kontekstien välisiä yhteyksiä tarkastelemalla. Keskiössä on teoria hermeneuttisesta kehästä, jossa tieto

muodostuu prosessissa ja tutkimuksellisessa dialogissa tutkimusaineiston kanssa. Tutkimusprosessissa yksityiskohtien tulkinta vaikuttaa kokonaistulkintaan. Tutkimuskohteesta tehdyt uudelleen tulkinnat tuottavat taas yhä laajenevaa ymmärrystä. Tarkoituksena on, että kehän kulkemisen avulla, tutkija vapautuisi perspektiivinsä minäkeskeisyydestä, kohti avointa suhtautumista toista kohtaan. (KOPPA Jyväskylä, 2015; Laine 2018 33, 37.) Tutkimuksessa kerron mahdollisimman avoimesti tutkimuksen prosesseista, jotta tiedon muodostumisen prosessit olisivat mahdollisimman läpinäkyvät. Yhteenvetona voin todeta, että tässä hermeneuttisesti painottuneessa fenomenologisessa tutkimuksessa keskiössä on dialogi aineiston, tutkijan ja kirjallisuuden välillä.

2.2 Aikaisempi tutkimus

Nuorten osallisuus on ollut viime vuosina tutkimuksen kohteena varsin yleinen. Lukuisia tutkimuksia nuorten osallisuuden kokemuksista on toteutettu esimerkiksi koulu-, seurakunta-, lastensuojelu-, mielenterveystyö-, urheiluseura- ja nuorisovaltuustokonteksteissa. Nuorten osallisuuden kokemuksia on tutkittu myös jonkin verran Taidetestaajat -hankkeessa. Vuonna 2020 julkaistiin laaja Sofia Laineen ja Maaria Hartmanin tutkimus *Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat -hankkeessa*, jossa 116 nuorta alku- ja seurantahaastateltiin, minkä lisäksi tutkijapari havainnoi vierailuja sekä kahta matkaa vierailukohteisiin. Tutkimuksen mukaan Taidetestaajat -hankkeessa nuoret pääsevät osallisuuden kahdelle ensimmäiselle tasolle: taiteen saatavuus ja saavutettavuus sekä taiteen ja kulttuurin vastaanotto.

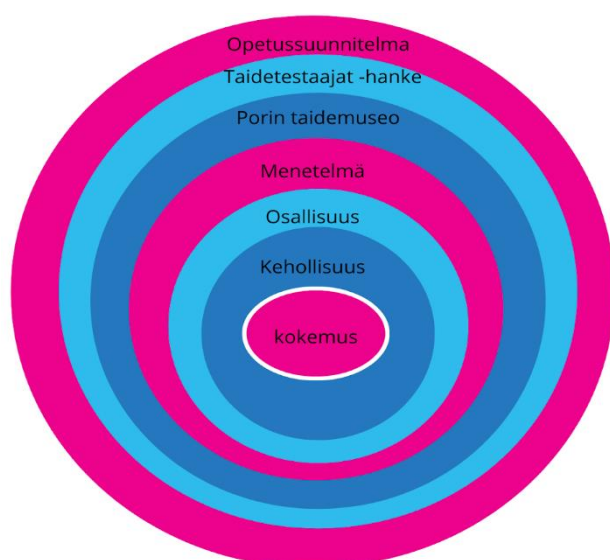
Maaria Hartman on myös omassa Pro gradu -tutkielmassaan *Parvella kahdeksaluokkalainen tehnyt toisen hiuksiin letin -Nuorten olemisen ja tekojen hiljainen kumouksellisuus Taidetestaajat -retkillä* päässyt hiljaista kumouksellisuutta tutkiessaan sivuuttamaan nuorten kehollisten kokemusten tutkimusta, mutta huomauttaa, että lisätutkimusta kumouksellisuuden ja kehollisuuden välisestä suhteesta tarvitaan. Kehollisia kokemuksia onkin varsin vähän tutkittu osallisuuskartoituksissa, kuin yleisestikin tutkimuksen kentällä. Kehollisuus -tutkimuksen yleinen vähyys johtuu varmasti vahvasti edelleen vallalla olevasta tiedekäsityksestä, kartesiolaisuuteen perustuvasta luonnontieteistä, jolla ei ole työkaluja tutkija kehollisia kokemuksia. Kehollisuuden ilmiöiden tutkimuksellisenä haasteena nähdään nonverbaalisten ilmiöiden ja kehollisuuden kokemusten monitulkintaisuus ja kulttuurisidonnaisuus, joiden vuoksi tutkimus edellyttää erityistä tarkkaavaisuutta ja aiheen tuntemusta. (Toikkanen & Virtanen 2018, 81; Foster 2015, 36.) Yhteenvetona voi todeta, että

tutkimus on nuorten osallisuustutkimuksen näkökulmasta varsin yleinen, mutta poikkeavan tutkimuksesta tekee sen kehollisuuden näkökulma.

3 Tutkimuskysymykset

Tässä luvussa esitellään tutkimuskysymykset ja avataan tutkimuksen tarkoitus visuaalisesti. Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia kehollisuuden kokemuksia ja osallisuuden toteutumista rakentamassani menetelmässä. Siinä kehollisuus on nostettu keskiöön rakennettaessa mahdollisuuksia kokea osallisuutta Taidetestaajat -hankkeessa Porin taidemuseossa. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen on nuoren kehollinen kokemus?
2. Miten menetelmä mahdollistaa kehollisuuden kokemukset ja sitä kautta osallisuuden toteutumista Taidetestaajat -hankkeessa Porin taidemuseossa?

Kuva 1. Kuvassa kaavio, joka havainnollistaa tutkimuksen ytimen: kokemuksen, sekä tutkimukseen vaikuttavat kontekstit. Kuva: Janita Hakanen.

Kuva 1. havainnollistaa tutkimuskysymyksen ytimen eli nuoren kokemuksen. Seuraavaksi tutkimuksen ytimessä ovat keholliset kokemukset ja osallisuuden kokemukset. Tutkittavana on myös menetelmän toimivuus: miten kehollisten kokemusten huomioiminen vaikuttaa osallisuuden kokemiseen. Tutkimuksen kontekstit taas ovat Porin taidemuseo ja Taidetestaajat -hanke, joista on peräisin menetelmän tavoitteet. Perusopetuksen opetussuunnitelma taas asettaa näiden Taidetestaajat -hankkeen ja Porin taidemuseon toiminnan vierailujen tavoitteet, koska opetussuunnitelmaan on pohjaututtava kaiken opetustoiminnan (Opetushallitus 2016, 7).

4 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa kartoitetaan ja määritellään teoreettisesti tutkimuksen kannalta merkitykselliset käsitteet: kokemus, kehollisuus, tunteet, affektit ja osallisuus.

4.1 Kokemus

Kokemuksen määritelmä ei ole selkeä vaan se määritellään niin arjessa kuin eri tieteenaloilla eri tavoilla. Määritelmät ovat myös ajassa muuttuvia. Käsitteenä kokemus on melko uusi, koska se yleistyi vasta 1800-luvulla korostamaan yksilökohtaista vaihtelevuutta sekä ihmisen kokemusmaailman holistisuutta. Länsimaisen filosofian perinteessä kokemus on nähty usein välineenä tiedonhankinnassa, jolloin sen merkitys on monesti typistynyt. (Tökkäri 2018,65; Backman 2018, 17, 28, 35.) Tässä tutkimuksessa määrittelen kokemuksen fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta käsin, koska kehollisuutta ja osallisuutta tutkiessa lähestymistavan on otettava huomioon ihmisyyden kokonaisvaltaisuus.

Kokemus on intersubjektiivisen jaetun, yhteisöllisen todellisuuden kohtaamista ja omien käsitysten testaamista siihen. Toisin sanoen kokemus on kontekstisidonnaista ja tapahtumaluonteista ennakkokäsitysten testaamista. (Backman 2018, 25–27.) Kokemus on siis intentionaalinen eli merkityssuhteista rakentuva. Voidaan todeta, että todellisuus rakentuu kokemuksista, joihin ihminen suuntautuu merkitysten kautta. Tutkittaessa kokemuksia, tutkitaan kokemusten merkityssisältöjä ja rakennetta. Tähän merkitysteoriaan kietoutuu ajatus ihmisen yhteisöllisestä luonteesta, koska fenomenologiassa nähdään, että merkitykset syntyvät yhteisössä, jolloin kokemuksissa on yhteisöllisiä, jaettuja piirteitä, jotka pystytään ymmärtämään. Kokemusten tutkimus kertoo aina siis jotain yleistä. Kokemuksissa on myös yksilöllisiä ja ainutlaatuisia piirteitä, joita voi olla vaikeampi ilmaista. (Laine 2018, 29.)

Fenomenologis-hermeneuttisesta lähtökohdista käsin kokemus määritellään monesti tajunnalliseksi, mutta samaan aikaan lähtökohta korostaa merkitysten tulkinnallisuutta. Tutkimuksen näkökulmasta tulkinnallisuus on tärkeää: tutkijan työssä aiemmat kokemukset ja ennakko-oletukset vaikuttavat kokemusten tulkitsemiseen. (Kähkönen 2018 133, 145.) Tutkimuksessa otan huomioon mahdollisimman hyvin tutkimuskontekstin, jotta pääsen kiinni yhteisöllisten kokemusten merkityssuhteista, mutta samaan aikaan kiinnitän huomioni yksilöiden ainutkertaisuuteen ja ainutlaatuisuuteen.

Tajunnallisuuden käsitteen ymmärtämiseksi nojaudun eksistentiaaliseen fenomenologiaan perehtyneeseen Lauri Rauhalan holistisuuden huomioon ottavaan määritelmään, jossa tajunnallisuus jakautuu henkiseen ja psyykkiseen. Psyykkinen taso antaa asioille merkityksiä ilman sanallistamista ja sosiaalisesti jaettu merkityksiä. Henkisellä toiminnan tasolla ihminen asettaa ymmärryksensä tarkastelun, ymmärryksen, sanallistamisen ja viestimisen kohteeksi. Keholliset kokemukset taas sijaitsevat tällä psyykeen, tiedostamattoman toiminnan tasolla. (Rauhala 2005, 34–36.) Tiedostamattomien kokemusten tutkimisen ja sanallistamisen haasteisiin pureudun tarkemmin luvussa 4.2.1 Kehollisten kokemusten tutkiminen. Ensiksi on määriteltävä, mitä kehollisuus tarkoittaa.

4.2 Kehollisuus

Tässä luvussa määrittelen ensiksi lyhyesti kehon, jonka jälkeen syvennyn kehollisuuden määritelmiin. Keho- ja kehollisuus -termejä käytän tutkimuksessa ruumiin ja ruumiillisuuden sijaan, koska perusopetuksen opetussuunnitelma nostaa esiin keho- ja kehollisuuden termit (Opetushallitus 2016, 7, 21, 148, 433, 111 & 263). Tässä tutkielmassa keho määritellään filosofi ja kehon fenomenologian kehittäjän Maurice Merleau-Pontyn näkemyksen pohjalta. Merleau -Pontyn mukaan kehollisuus on ihmisen perustava tapa olla maailmassa, mikä on myös tutkimukseni elämänfilosofinen lähtökohta. Kehollisuus siis luo pohjan kaikelle inhimilliselle toiminnalle, esimerkiksi ajattelulle. Ihmisen minä rakentuu Merleau -Pontyn mukaan minän ja maailman sekä ja minän ja toisten ihmisten välisessä suhteessa. Tällöin keho asettuu keskiöön. (Värri 2002, 15–16, 39–62; Merleau-Ponty 2013 65, 19; Foster 2015 5.)

Keho asettuu keskiöön, koska havaitsemme ulkoisen tilan kehollisten tilanteiden pohjalta ja mahdolliset motoriset liikkeet säteilevät ympäristöön. Kaikki keholliset toiminnot siis osallistuvat kohteiden havaitsemiseen eli havaintokokemus ei ole irrallaan ruumiista tai historiasta. Havainnoitsija ei ole siis absoluuttinen ajattelija vaan subjekti, joka toimii ruumiin, maailman ja minän välillä. Tietoisuus rakentuu tässä subjektin havaitsemisessa ja on siis aina kytköksissä tunteisiin, aistimiseen, tuntemuksiin ja muistoihin. Keho on toisin sanoen enemmän kuin väline, joka liikuttaa ruumistamme. Keho on subjekti, minä, ilmaisun väline ja pyrkimysten näkyvin muoto. (Merleau-Ponty 2013, 63–67.)

Tutkimuksen kehollisuuden määritelmä nousee fenomenologisesta kehon suhteesta maailmaan sekä elämänfilosofisesta asenteesta, jossa ihminen on ensisijaisesti maailmassa toimiva ja aistiva kehollinen kokonaisuus. Yhteenvetona voin todeta, että kehollisuus

tarkoittaa keholla maailmassa olemista. Havainnoimme maailmaa kehollisina, olemme maailmassa kehoillamme ja maailma on kohti kehoamme, keho ja maailma ovat siis vuorovaikutuksessa. Kehollinen oleminen, kehollisuus, on perspektiivistä olemassaoloa, koska siinä on aina jokin määrätty suuntautuminen, joka sulkee ulkopuolelle mahdolliset muut perspektiivit. Kehollinen oleminen on aina subjektiivista määrättyssä ajassa ja paikassa, suhteissa tapahtuvaa, mutta ihminen voi laajentaa perspektiiviä omaksumalla toisten perspektiivejä sekä ajattelun ja mielikuvituksen kautta. Kehollisuus on liikkuvaa: se muuttuu situaatioidensa mukaisesti, mutta samalla myös luo niitä. Kuitenkin kehollisuuteen kuuluu suhteellisen pysyvä ykseys eli yksilön identiteetti. (Laine 2018 45, 54.)

Aineistonkeruuta -sekä analysointia suunniteltaessa otin huomioon edellä mainitun kehollisuuden kokonaisvaltaisuuden: keho on maailmassa aisteineen, tunteineen, suhteessa muihin kehoihin ja tilaan sekä muistoihin. Otan huomioon myös yksilölliset ja ainutkertaiset keholliset kokemukset. Kehollisuutta tutkimuksessa käytetään siis menetelmänä harjoitteiden ja -metodien valinnassa. Kehollisuuden menetelmällisyyden tarkoituksena on tuottaa kehollisia kokemuksia, joiden määrittelmään ja tutkimiseen perehdyn seuraavassa luvussa.

4.2.1 Kehollisen kokemuksen tutkiminen

Kehollisen kokemuksen määrittelen yhdistämällä aiemmin esittämäni kehon ja kokemuksen määrittelmät. Kehollisia kokemuksia tutkittaessa tutkitaan kokemuksia, joita saadaan, kun olemme “maailmassa kehollisina, olemme maailmassa kehoillamme ja maailma on kohti kehoamme, keho ja maailma ovat siis vuorovaikutuksessa.” (kts. luku 4.1. Kokemus; 4.2 Kehollisuus). Kehollinen kokemus ei siis rajaudu kehossa havaittuun vaan kokemusta muokkaa tilanteisuus: suhde sosiaaliin, symbolisiin ja materiaaliin seikkoihin (Kähkönen 2018, 145). Tästä syystä otan osallistuvassa havainnoinnissa huomioon nuorten väliset suhteet, opettajan vuorovaikutuksen, museon tilalliset seikat sekä museoympäristön konventiot. Kehollista kokemusta tutkittaessa on lisäksi tärkeää selvittää, millaiseen kokemukseen tutkimuksella voidaan tarttua: elävään kokemukseen vai kuvattuun kokemukseen.

Kokemuksen tutkimisessa kokemus jaetaan monesti kahteen osaan: elävään kokemukseen ja kuvattuun kokemukseen. Elävä kokemus on elämäntilanteeseen kiinnittyvä, usein sanoittamaton elämys, tunne tai olotila. Kehollisten kokemusten alkuperäinen sijainti on tajunnallisuuden tasolla eli elävässä kokemuksessa ja kehollisuudella ihminen voi tuottaa kokemussisältöjä ymmärrettäväksi ja sanallistettavaksi. Kuvattu kokemus muodostuu, kun

kokija käsitteellistää elettyä kokemustaan itselleen tai toiselle. Kuvattu kokemus voi olla esimerkiksi sanallista, kuvallista tai kehollista. Kokemusta tutkittaessa on kokemuksen lisäksi määriteltävä se, mihin kokemukseen tutkimuksella pyritään ja voidaan saavuttaa (4.1 Kokemus; Tökkäri 2018, 67.) Tutkimuksessa kehon kartoilla, havainnoinnilla, sanallisella ja monivalintaa sisältävällä strukturoidulla kyselyaineistolla pääsenkin kiinni vain kuvattuun kokemukseen. Kehollisten kokemusten tunnistaminen ja sanallistaminen voi kuitenkin olla haasteellista, koska kulttuurimme keskittyy näkö- ja kuuloaistiin (Liimakka 2012, 105). Tämä lähtökohta ja haaste on otettava myös tutkimuksessa huomioon, joten seuraavaksi syvennyttään kielellistämisen haasteisiin tarkemmin.

Tieteellinen tutkimus on vahvasti sidoksissa kieleen, joka on kulttuurisesti rakentunut. Kuitenkin, kuten jo edellä mainitsin, kehollisten kokemusten tunnistamiseen ja kielellistämiseen ei ole rakentunut vahvoja kulttuurisia konteksteja, jolloin kielellistäminen on haasteellista. Keholla on kuitenkin oma kielensä, johon osallistuvassa havainnoinnissa keskitin huomion eli kehollisiin eleisiin, tunteisiin, tuntemuksiin, asentoihin ja tilankäyttöön. Kerätyn aineiston avulla voin tulkita kehollista kieltä, mutta tieteellistä tutkimusta tehtäessä kielellisyydestä ei kuitenkaan pääse eroon: kehollinen kieli pitää kääntää kielelliseksi. Tässä kääntämistyössä voi osa eletyistä kehollisista kokemuksista muuntautua. Kaikille kehollisille kokemuksille ei löydy sanoja, joten myös ei-sanalliset tutkimusmenetelmät ovat tärkeitä juuri kehollisia kokemuksia tutkittaessa. (Liimakka 2012, 101–105.)

Toisaalta tutkijan omat keholliset kokemukset on otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Valtiotieteiden tohtori Liimakka (2012, 110) esittää, että mikäli tutkija ei ole tottunut huomaamaan, tunnistamaan ja tutkimaan omaa kehoaan, voi hänen olla vaikeaa tavoittaa tutkimukseen osallistuvien kehollisia kokemuksia. Luovan alan töissä olen tutkinut paljon oman kehoni viestejä näyttelijänä, ja teatteriohjaajana kiinnittänyt huomioita näyttelijöiden ilmeisiin, eleisiin ja tilankäyttöön. Koen, että minulla on täten hyvät lähtökohdat keholliseen tutkimukseen. Tutkijana voin tietoisesti hyödyntää kehollisia kokemuksiani analyysissä: mikäli olen kokenut esimerkiksi epämukavuutta jossain kohtaa tutkimusta (Liimakka 2012, 110). Analyysimenetelmiä ja tutkimusharjoitteita käsittelevissä luvussa kerron tarkemmin valinnoista, joita tein helpottaakseni kehollisten kokemusten tunnistamista ja sanallistamista (kts. Luku 6. Tutkimusmenetelmät ja aineisto).

4.2.2 Kehollisuus opetussuunnitelmassa ja oppikirjoissa

Pureudun luvussa siihen, miten kehollisuutta käsitellään perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Vuonna 2016 voimaan astuneessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa mainitaan ensimmäistä kertaa kehollisuuden käsite. Opetussuunnitelma ohjaa kaikkea opetuksen suunnittelua, siksi opetussuunnitelman kirjauksista ja käsityksistä on erityisen tärkeää ottaa selvää (Opetushallitus 2016, 7). Tämän vuoksi myös tässä tutkimuksessa pureudutaan opetussuunnitelman käsityksiin ja näkemyksiin kehollisuudesta. Kehollisuus on nostettu 2016 käyttöön otetussa opetussuunnitelmassa osaksi oppimiskäsitystä ja tätä kautta myös peruskoulun laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudessa “Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)” sekä viiden oppiaineen oppiainekohtaisissa sisällöissä ja tavoitteissa. (Opetushallitus 2016, 21, 148, 433, 111 & 263.)

Opetussuunnitelma on laadittu nojaten oppimiskäsitykseen, jossa oppilas on aktiivinen toimija. Aktiivisella toimijuudella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia yksin ja yhdessä. Oppiminen nähdään osana kehittymistä ihmisenä sekä yhteisön rakentumista. Oppiminen määritellään uusien tietojen ja taitojen kerryttämisenä, mutta oppimisen, kokemusten ja tunteiden refleктоiminen nostetaan myös keskiöön. Refleктоiminen on yksi osa-alue oppimaan oppimisessa, joka nähdään elinikäisen oppimisen perustana. Oppimisprosessia ohjaavat minäkuva, pystyvyyden tunne ja itsetunto. Oppimista edistävinä asioina nähdään myönteiset tunnekokemukset, luova toiminta ja oppimisen ilo. (Opetushallitus 2016, 17.) Oppimiskäsitystä käsittelevässä luvussa on myös mainittu kehollisuus, tässä osuudessa ei kuitenkaan selitetä kehollisuuden sisältöä:

“Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia” (Opetushallitus 2016, 17).

Laaja-alaisen osaamisen osaamiskokonaisuudessa “Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu” avaa kehollisuuden osa-alueen. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksiin perustuu yksittäisten oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Laaja-alainen osaaminen taas perustuu tavoitteeseen “--perusopetuksen tehtävän mukaisesti ja oppilaiden ikäkauden huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista”. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet korostavat, että tärkeää on, että yksilö oppii arvostamaan itseään, tunnistamaan erityislaatuisuutensa, vahvuutensa ja kehitysmahdollisuutensa. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudessa nostetaan kehollisuudesta esille se, että tärkeää on, että oppilasta ohjataan

käyttämään kehoaan tunteiden, näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen sekä arvostamaan ja hallitsemaan kehoaan. (Opetushallitus 2016, 21–25.) Nämä kehollisen oppimisen tavoitteet tulevat esiin myös 7–9 vuosiluokkien laaja-alaisessa osaamisessa oppimisen tavoitteissa seuraavasti:

“Heitä ohjataan myös arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden, näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen.”

(Opetushallitus 2016, 81.)

Kehollisuus on huomioitu myös 7–9 - vuosiluokkien viiden oppiaineen: biologia, terveystieto, musiikki, suomi S2 -kielenä ja liikunta, sisällöissä ja tavoitteissa. Kehollisuus tulee terminä esiin liikunnan oppiaineen esittelyssä, mutta sitä ei tarkemmin selitetä. Yksi liikunnan opetuksen tehtävistä 7–9-luokilla on edistää oppilaiden myönteistä suhtautumista kehoonsa eli kehittää kehonkuvaa positiiviseen suuntaan. Myös liikunnan oppiaineen sisältöalueessa “fyysinen toimintakyky” on mainittu kehollinen ilmaisu. (Opetushallitus 2016, 148, 433, 111 & 263.)

Opetussuunnitelmassa ei määritellä kehollisuutta, mikä on varsin ongelmallista. Ensinnäkin kehollisuus tuli vasta 2016 voimaan astuneeseen opetussuunnitelmaan mukaan ensimmäistä kertaa, mutta opetussuunnitelma ei anna paljoa apuja tulkinnalle, jolloin kehollisuus voi jäädä hieman kevyeksi käsitteeksi. Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että kehollisuus näyttäytyy opetussuunnitelmassa kehollisen ilmaisun, kehon toimintakyvyn, kehonkuvan ja kehon viestien tunnistamisen muodoissa.

Kehon karttoja analysoidessa otin selvää myös siitä, mitä oppikirjat kertovat ihmiskehoista. On tärkeää ottaa selvää oppikirjojen sisällöistä, koska oppikirjat luovat nuorille käsitystä siitä, mikä on normaali ihmiskeho ja millaisia käsitteitä ja merkityksiä siihen liitetään. Oppikirjat eivät ole siis tietokirjoja, vaan ottavat huomioon “aatteelliset, eettiset, didaktiset ja pedagogiset tarpeet”. Aatteellisuus syntyy oppikirjan tekijän tiedostetuilla ja tiedostamattomilla valinnoilla sekä yhteiskunnallisen ilmapiirin vaikutuksesta. Yhteiskunnallinen ilmapiiri vaikuttaa siihen, mitä sisältöjä kirjoittaja katsoo tarpeelliseksi ottaa kirjaan. (Kivioja 2015, 126 & 216.)

Perehtyessä ympäristöopin ja terveystiedon oppikirjojen kehokäsityksiin otin käsittelyyn kolmen ison kustantajan oppikirjaa, joissa ihmiskehoa käsitellään: *Pisara 2 -ympäristöoppi* (Asplund, Cantell, Suojanen-Saari & Viitala, 2016), *Tutkimusmatka 2 -ympäristöoppi*

(Aavikko, Arjanne, Halivaara ja Nygård, 2016) ja *Syke 7–9-Terveystieto* (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo, 2017). Ala-asteen oppikirjoissa ihmiskeho tulee käsittelyyn kakkosluokan ympäristöopin sisällöissä. Keho nähdään näissä perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisissa oppikirjoissa biologisena objektina, joka esimerkiksi synnyttää ja hengittää. Huomioitavaa tutkimuksen kannalta on myös se, että näissä perusopetuksen opetussuunnitelman (2016) mukaisissa ala-asteen oppikirjoissa ei ole käsitelty kehon ulkoista olemusta, vaan enemmän keho on esitelty seuraavien teemojen kautta: luut ja lihakset, ruuansulatus, hengitys ja verenkierto ja aivot ja aistit. Dualismi näkyy tässäkin, sillä oppikirjat eivät ohjaa tutkimaan tai reflektoimaan kehoaan kokonaisvaltaisesti. Mielenkiintoinen huomio on myös se, että perusopetuksen opetussuunnitelman ympäristöopin 1–2 sisällöissä mainitaan, että elintoimintojen, elämänkulun, oman ikäkauden kasvun ja kehityksen lisäksi ympäristöopin pitäisi muodostaa ymmärrys kehon osista sekä edistää tunnetaitoja ja mielen hyvinvointia (Opetushallitus 2016, 138). Oppikirjat eivät tästä huolimatta ota ihmiskehoa käsitellessä huomioon tunnetaitoja, mielen hyvinvointia eikä kehon osia.

Terveystiedon oppikirja *Syke 7–9-Terveystieto* (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo, 2017) rajasin 7–8 luokan materiaaliin. Huomioitavaa on, että en voi tietää, kuinka pitkällä nuorten opinnot olivat edenneet kahdeksannen luokan keväällä. Päätin kuitenkin käydä läpi koko 7–8 luokan oppikirjamateriaalin, koska kuten aiemmin tässä luvussa totesin, oppikirjat kertovat laajemmin yhteiskunnallisesti ilmapiiristä ja siitä, miten kehollisuus on opetussuunnitelmassa käsitelty (Kivioja 2015, 126 & 216). Laajempi yhteiskunnallinen ilmapiiri on osa nuoren kokemuksen kontekstia ja siksi tärkeää tietoa. *Syke 7–9-Terveystieto* oppikirjassa (2017, 12–15) terveys jaetaan fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen, mutta myös mainitaan siitä, miten terveyden osa-alueet limittyvät toisiinsa. Verrattuna ala-asteen oppikirjoihin kokonaisvaltaisuuden huomioiminen saa jo paremmat lähtökohdat, kun osa-alueiden limittyneisyys otetaan huomioon.

Kehonosia tulee esiin ripotellen pitkin oppikirjaa. Ensimmäinen maininta on ensimmäisen luvun lopussa olevassa tehtävä -osiossa, jossa kysytään, miten nuori vastaisi seuraaviin terveyttä kartoittaviin kysymyksiin: *“Kuinka usein sinulla on viimeisen puolen vuoden aikana ollut: -niska-tai hartijakipuja tai -vatsakipuja”* (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo, 2017, 15) Tässä kohtaa on selkeästi jo oletus, että nuori osaa kehonosat, koska maininta on tehtäväosiossa ilman selvennyksiä. *“Liikkumattomuus on terveysriski”* -luvussa tulee esiin hyvästä työskentelyasennosta kerrottaessa sanallisesti seuraavat kehonosat: selkä ja niska-hartiaseutu, kyynärvarsi, jalat, reisi ja ristiselkä. Käsienpesua käsittelevässä luvussa tulee

esille sanallisesti seuraavat kehonosat: kämmenet, selkäpuolet, ranteet ja sormet. Jalkojen hoidon yhteydessä esille tulevat varpaat. Päänsäryn yhteydessä pää ja vatsakivun yhteydessä vatsa tulevat uudelleen esiin. Sukuelimet tulee sanana ensimmäisen kerran vastaan HPV-viruksen kohdalla rokotuksista kerrottaessa ja uudelleen murrosiän muutoksia, seksiä ja synnytystä käsittelevissä luvuissa (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo 2017, 69, 114 & 134). Yhteenvetona voidaan todeta, että kehonosat tuotiin esiin oppikirjassa sanallisesti itsestäänselvyyksinä sen enempää linkittämättä omaan kehoon tai yleisesti kehon karttaan.

Huomioitavaa on, että kuten alakoulun oppikirjoissa, yläkoulun kirjassa keho nähdään biologisena objektina, joka esimerkiksi synnyttää ja hengittää. Poikkeuksena on kuitenkin tunteita käsittelevä luku, jossa otetaan huomioon kehollisuus kokonaisvaltaisesti toteamalla:

“Tunteet ilmenevät myös fyysisesti ilmeissä, eleissä ja kehon toiminnoissa. Esimerkiksi jännitettäessä sydämen syke nousee, kädet saattavat vapista ja hikoilu lisääntyä”. (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo 2017, 151).

Yläkoulun oppikirjassa ei kuitenkaan ohjata tulkitsemaan omia kehon viestejä ja tuntemuksia vaan tehtävänä on tulkita kuvista ihmisten ilmeitä. Lähtökohta tutkimusharjoitteisiin on siis tämänkin vuoksi se, että nuori ei ole todennäköisesti kokenut aiemmin vastaavia harjoitteita, joissa kiinnitetään huomioita oman kehon kokemuksiin. Kehon karttojen nimeämisessä ja paikantamisessa hyödynnän yläkoulun oppikirjassa nousseita kielellisiä valintoja, mutta myös yleissivistävää teosta anatomiasta H.F. Ullmannin (2009) *Opas anatomiaan*, koska paikantamisia ei toteuteta oppikirjoissa ja nuorten värittämissä kartoissa ilmeni useampia kehonosia kuin yläkoulun oppikirjassa tuli esille.

4.3 Tunteet ja affektit

Kulttuurintutkimuksessa tärkeäksi teoreettiseksi ja käsitteelliseksi otteeksi on muodostunut affektit, jonka kautta pyritään pääsemään käsiksi kokonaisvaltaisesti kokemuksiin. Tässä tutkimuksessa kiinnostus affekteja kohtaan nousee siitä, että affektit tarjoavat dualistisen vastakkainasettelun sijaan kehon, aistien ja tiedostamattomien tuntemusten huomioimista ja tuo tutkimukselliseen keskiöön vaikeasti kuvattavat keholliset kokemukset. Affektit eivät kuitenkaan ole yksinkertaista määritellä. Affekteja verrataan monesti tunteisiin, mutta riippuen tutkijasta niiden välillä voidaan nähdä myös eroja. Monet tutkijat (esim. Massumi ja Norman) esittävät, että tunteet ovat reflektoituja sekä kulttuurisesti nimettyjä affekteja.

Affekteissa on kyse tiedostamattomista kehollisista ilmiöistä, kun taas tunteet ovat taas affektien kognitiivisesti reflektoituja sekä kulttuurisesti nimettyjä. (Rinne, Kajander ja Haanpää 2018, 4–11, 17–19; Liimakka 2012, 102–105.)

Tutkimuksessa affektit määritellään Olssonin ja Rinteen (2018, 26, 312) jalanjäljissä ja sitä kautta sosiaalipsykologi Margaret Wetherellin (2012, 4) mukaan, jonka määritelmän ytimessä on, että kokemuksen tasolla affekteja ja tunteita on hankala erottaa toisistaan:

“By affect, I will mean embodied meaning-making. Mostly, this will be something that could be understood as human emotion.” (Wetherell 2012, 4)

Koska tunne ja affekti voivat olla hyvin lähellä toisiaan, tunteisiin liittyvää sanastoa käytetään usein affektiivisten kokemusten sanallistamisessa. Affektia käytetään tutkimuksessa kuten Olssonin ja Rinteen artikkelissa *Täällä on minun kotini* eli kuvaamaan tiedostamattomia kehollisia ilmiöitä. Tunne -käsite taas viittaa aineiston hankinnassa ja aineistossa kuvaamaan affektiivisuutta. (Olsson & Rinne 2018, 312–313).

Wetherell käyttää affektiivisten kuvioiden -termiä kuvaamaan sitä, että affektit muodostuvat yksilöllisesti jatkuvasti muuttuvassa kontekstissään. Konteksti tarkoittaa tässä kohtaa ajallista, paikallista ja sosiaalista tilaa, jossa kokemukset muodostuvat. (Wetherell 2012, 4–18,3–17.) Tutkimuksessa kerätään tietoa kehollisista kokemuksista, jolloin päästään tähän affektiivisten tiedostamattomien kehollisten kokemusten kuvaamiseen. Tunne -sanoja käyttämällä voidaan kuvata kielellisiä merkityssisältöjä, mutta on huomioitava, etteivät affektiiviset kokemukset aina mahdu tunnekategorioiden raameihin (Olsson & Rinne 2012, 312). Kehollista menetelmää luodessa oli otettava huomioon affektiivisten kokemusten sanallistamisen haasteet. Analysoidessa oli otettava huomioon tämän lisäksi konteksti, jossa kehollisia kokemuksia koetaan, koska niitä analysoimalla päästään kiinni affektien muodostumisen kuvioihin.

4.4 Osallisuus

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten (esim. Lapsen oikeuksien yleissopimus 1989) sekä kansallisen lainsäädännön (esim. Nuorisolaki 2006/72; Perustuslaki 1999/731) myötä nuorten osallisuuden tukeminen on tullut yhteiskunnassa tärkeäksi tunnustetuksi asiaksi. Myös perusopetuksen opetussuunnitelmassa osallisuus on nostettu toimintakulttuurin kehittämisen keskiöön (Opetushallitus 2016, 26–27). Yhteistyötä käsittelevässä luvussa (Opetushallitus 2016, 34) painotetaan osallisuuden merkitystä koko opetuksen suunnittelulle:

“Koulutyö järjestetään siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen.”

Kehollista menetelmää rakennettaessa Taidetestaajat -hankkeessa tavoitteekseni on täten myös osallisuuden rakentaminen kehollisuuden avulla. On siis määriteltävä osallisuus, mikä on kuitenkin haastavaa, koska terminä osallisuus on vaikeasti rajattava ja moninainen. Osallisuuteen liittyy myös joukko muita termejä, kuten taiteen ja kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus ja osallistuminen. Osallisuudella monesti viitataan yhteisöllisyyteen, kuulumiseen sekä osallistumiseen yhteiskunnassa ja yhteisöissä (Virolainen 2015, 54.) Opetussuunnitelmassakin osallisuus liitetään monesti yksilönä yhteisössä toimimiseen (Opetushallitus 2016, 89, 149 & 293). Osallisuus on myös osallistumista syvempää ja siihen liittyy ihmisen toimijuus. Tämä käsitys on laajin merkityksenanto osallisuudesta. (Virolainen 2015, 56.) Tämä osallisuus -määritelmä voidaan jakaa kahteen ulottuvuuteen: sosiaaliseen ja poliittiseen. Seuraavaksi pureudun näihin ulottuvuuksiin.

Lyhyesti poliittisella ulottuvuudella viitataan demokratiaan, aktiivisuuteen yhteiskunnassa ja päätöksentekojärjestelmään (Virolainen 2015,56). Perusopetuksen opetussuunnitelmassa osallisuuden poliittiselle ulottuvuudelle täten kuuluu opetuksen järjestämisen vaikuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin sekä ylipäättään demokraattiseen toimintatapaan (Opetushallitus 2016, 18, 26 & 449). Osallisuuden poliittisella tasolla sijaitsee myös kulttuuripalveluiden saavutettavuus ja demokratiakasvatus, mikä on myös kirjattu Taidetestaajat -hankkeen tavoitteisiin, sillä se pyrkii ylittämään kaikki taiteen saavutettavuuden haasteet. (Taidetestaajat 2021, Info). Laineen ja Hartmanin laaja Taidetestaajat -tutkimus (2020, 149) on osoittanut, että hankkeessa toteutuukin nuoren taiteen saavutettavuus ja saatavuus.

Osallisuuden toinen taso eli sosiaalinen taso linkittyy yhteisötasolla yhteisön turvallisuuteen ja toimintakykyyn sekä yksilötasolla voimaantumiseen, identiteettiin ja elämänhallinnan valmiuksiin. (Virolainen 2016, 18–19). Opetussuunnitelmassa sosiaalinen taso näkyy yhteisöllisyytenä, vuorovaikutuksen, kuulluksi tulemisena, oppimisena ja myönteisen minäkuvan rakentumisena (Opetushallitus 2016). Esimerkiksi musiikin opetuksen kaikilla vuosikursseilla 1–9 osallisuus on yhtenä tavoitteena sisältäen niin osallistumisen, myönteisen ilmapiirin rakentamisen ja yhteisön jäsenenä toimimisen:

T1 rohkaista oppilasta osallistumaan yhteismusisointiin ja rakentamaan myönteistä yhteishenkeä yhteisössään. (Opetushallitus, Musiikin opetuksen tavoitteet 3–6-luokilla, 293)

Opetussuunnitelma on toteutettu opetuksen järjestäjää ajatellen, joten menetelmän on nojaututtava opetussuunnitelman määritelmiin osallisuudesta. Osallisuus määritellään tässä tutkimuksessa opetussuunnitelman antamien osa-alueiden puitteissa. Osallisuus sisältää sekä poliittisen, että sosiaalisen tason. Käytännössä opetusta järjestettäessä osallisuuden pitäisi näkyä vaikuttamisen, mielipiteenilmaisun, kuulluksi tulemisen, asioiden merkityksellisyyden, vuorovaikutuksen, osallistumisen, monipuolisten työtapojen, onnistumisen kokemusten, myönteisen minäkuvan rakentumisen ja oppimisen mahdollistamisena. Nämä yksilön osallisuuden kokemukset ovat aina yhteydessä elämismailmaan. Kun arvioidaan osallisuuden laatua, keskiössä on siis tutkia ihmisen omia kokemuksia. (Virolainen 2016, 18–19; Kosonen & Romppanen 2018, 8–9; Jämsén & Pyykkönen 2014, 9., Opetushallitus 2016)

5 Taidetestaajat -hanke Porin taidemuseossa

Tutkielman toteutettiin Taidetestaajat -hankkeessa Porin taidemuseossa keväällä 2021. Taidetestaajat on valtakunnallinen hanke, joka vie kahdeksasluokkalaisten kokemaan ja arvioimaan taidetta. Hanke keskittyy nuorten mielipiteiden kuulemiseen ja niiden esille tuomiseen. Taidetestaajien tavoitteena on murtaa myytti vaikeasta taiteesta syventämällä taidekokemusta erilaisin tehtävin. Hanke koostuu kolmesta eri osasta: etkoista, vierailuista sekä jatkoista. Etkot tarkoittavat tehtäviä, jotka kahdeksasluokkalaisten tekevät ennen vierailua. Jatkot tarkoittavat tehtäviä, jotka annetaan käynnillä ja joilla voi jälkikäteen purkaa käyntiä. Lisäksi nuoret tekevät käynnin arviointia Taidetestaajat sovelluksessa kulttuurikohteessa vierailun jälkeen. (Taidetestaajat, 2020.) Tutkimusaineisto kerätään vierailu aikana tutkimuslomakkeilla sekä osallistuvalla havainnoinnilla.

Tavoitteena hankkeessa oli, että kaikki Satakunnan kahdeksansataa kahdeksasluokkalaista vierailee Porin taidemuseossa, joka on vuonna 1981 Maire Gullichsenin aloitteesta perustettu nykytaiteen museo. Korona-aikana kuitenkin kaikki koulut eivät saaneet koronarajoitusten takia tulla vierailulle: loppujen lopuksi vierailulle saapui yhteensä noin kolmesataa nuorta opettajineen. Nykytaiteen museona Porin taidemuseo esittää kotimaisen ja kansainvälisen taiteen uusimpia ilmiöitä. (Porin Taidemuseo, 2020.) Nuoret vierailivat tammi-helmikuussa vuonna 2021 *Perversioni on usko taiteeseen* ja *Uusia kysymyksiä MG-kokoelmalle*-näyttelyissä.

Tässä luvussa selvitan, miten Taidetestaajat -kierros käytännössä toteutettiin Porin taidemuseossa. On tärkeää käydä läpi koko kierroksen kulku ja sisältö kronologisesti, jotta ymmärrys tutkimusaineiston keräämisen kontekstista tulee esille.

5.1 Toiminnallinen näyttelykierros

Nuoret kiertävät Taidetestaajissa näyttelyn luokittain yhdessä opettajan ja Taidetestaajat-ohjaajan kanssa keskustellen ja toiminnallisia tehtäviä tehden. Porin taidemuseo antoi vapautta Taidetestaajat -ohjaajille: jokainen ohjaaja sai valita yhdessä ideoiduista harjoitteista kullekin ryhmälle sopivat tehtävät. Itse toteutin kaikille ryhmille samat harjoitteet, jotta eri ryhmien välisten yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien havainnointi olisi paremmin toteutettavissa. Seuraavaksi kerron, miten Taidetestaajat -kierrokset toteutuivat käytännössä.

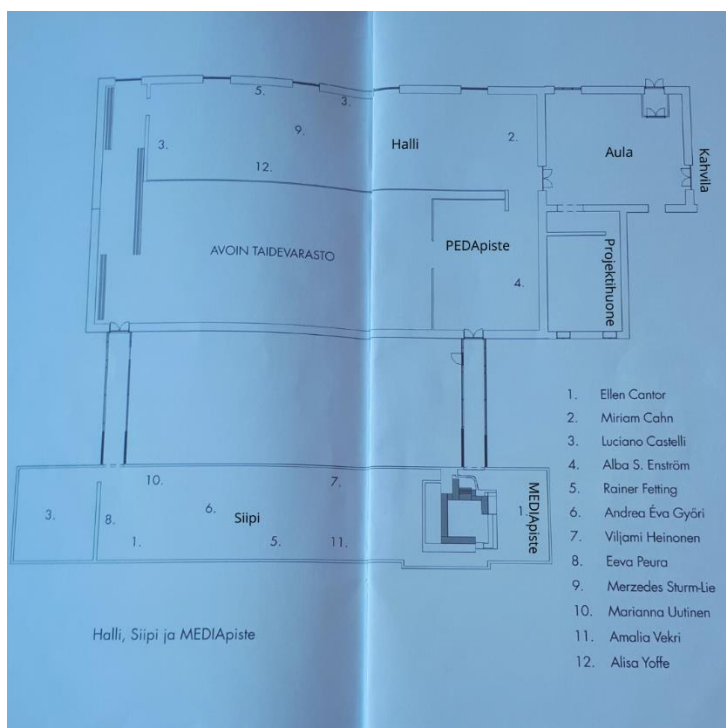

Kuva 2. Porin taidemuseolla oleva kahvilan tila, jossa kerroin oppilaille perustiedot vierailusta. Kuva: Janita Hakanen.

Vierailu museolla kesti puolitoista tuntia. Nuoret saapuivat busseilla museon eteen, jonka jälkeen ohjasin nuoret kahvioon. Kahviossa esittelin itseni, annoin yleisiä ohjeita museokäyntiä varten, kysyin nuorten tunnelmista lähteä kierrokselle, esittelin Taidetestajat -vihon sekä siellä olevan tutkimuslomakkeen. Ohjaamista varten koostin taidemuseosta saaduista oppaan ohjeista, oppaiden näyttelytekstistä sekä kuraattori Saara Karhusen kierroksen muistiinpanoista omat ohjeet kierroksen vetämiseen, mutta jokaisella kerralla kerroin asiat omin sanoin ja hieman eri tavalla riippuen kuulijakunnasta. Tässä kirjatut ohjeeni tutkimuksen esittelyä varten:

”Kierrokset ovat ryhmien välillä hieman erilaiset, koska teen kierroksillani tutkimusta, johon voitte halutessanne osallistua. Opiskelen Turun yliopistossa museoalaa ja minua kiinnostaa teidän keholliset kokemuksenne ja miten koette tehtävät. Tutkimusta varten on vihkon lisäsivu, jonka jättämällä tänne taidemuseolle tutkimusboxiin, mutta kaikki siis tekevät siihen liittyvät tehtävät. Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietoja, ei siis nimeä, eikä siis vastauksen antajaa pysty yhdistämään paperiin.” (Hakanen 2021, Omat ohjeet)

Kysyin myös, onko ryhmä katsonut etkot -videon. Opettajille oli toimitettu tammikuussa etkot-tehtävä, joka oli tällä kertaa video, jossa kerrotaan lyhyesti Porin taidemuseon historiasta, näyttelyistä ja myös taiteilijoiden vinkkejä nuorille *Uusia MG -kokoelmalle* -näyttelyissä kokemiseen. Etkot -tehtävän tavoitteena oli kertoa ennakkoon nuorille näyttelyistä sekä niiden taustoista, jotta heillä olisi jo hieman käsitystä, millaiseen paikkaan saapuvat. Ohjaamistani seitsemästä ryhmästä kuusi olivat katsoneet videon, joten suurin osa oli valmistautunut kierrokseen. Alkuohjeistuksen jälkeen siirryimme ensimmäiseen Projektihuoneen näyttelyyn *Uusia kysymyksiä MG-kokoelmalle*.

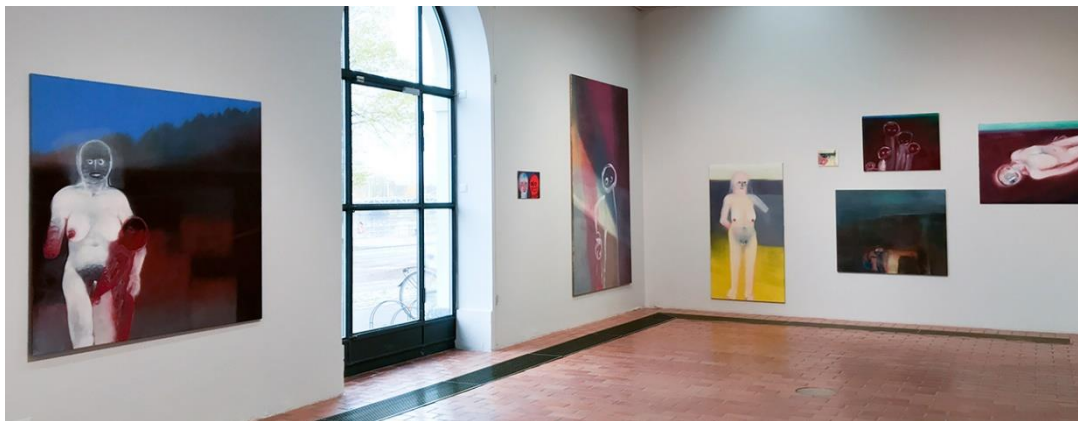
Kuva 3. Porin taidemuseon näyttelyiden pohjakartta, jossa *Perversioni on usko taiteeseen* -näyttelyn taiteilijoiden teokset sijaitsivat näyttelyssä. Kuva ja paikkojen muokkaus Janita Hakanen Porin taidemuseon näyttelymainoksesta.

Uusia kysymyksiä MG-kokoelmalle-näyttelyssä oli kaksi teosta: Carl-Gustaf Liliuksen veistos sarjasta Linnunsiipinen nainen ja Lau Naun ja Antti Tovin ääniteos. Carl-Gustaf Lilius toteutti 1960-luvulta lähtien toistakymmentä veistosta sarjassa Linnunsiipinen nainen. Näyttelyssä ollut pronssinen naishahmo vuodelta 1966 kuuluu Maire Gullichsenin taidesäätien kokoelmaan, joka on Porin taidemuseon peruskokoelma. Liliuksen veistos sarjasta Linnunsiipinen nainen esitetään yhdessä Lau Naun ja Antti Tolvin toteuttaman uuden ääniteoksen kanssa. Näyttely on osa sarjaa *Uusia kysymyksiä MG-kokoelmalle*, jossa tarkastellaan uusia tapoja katsoa Maire Gullichsenin taidesäätien kokoelmasta tuttuja teoksia.

Näyttely kysyy, mitä *“Mitä tapahtuu, kun nykytaiteilijat asettuvat keskusteluun modernismin perintöä edustavan veistoksen kanssa?”*. Lau Naun ja Antti Tolvin ääniteos esittääkin Liliuksen veistokselle kysymyksiä liittyen vapauteen ja villiyyteen. (Porin taidemuseo 2021, Oppaan ohje.)

Näyttelyyn mennessä oppilaat jättivät kenkensä eteiseen. Näyttelytilan lattia oli pehmeää mattoa, johon ohjeistin nuoret istumaan. Istuuduttua annoin tehtäväksi kuunnella ääniteosta ja katsella veistosta muutaman minuutin ajan. Tehtävän tarkoituksena oli johdattaa nuoret uuteen tilaan. Tämän jälkeen pohjustin croquis -tehtävän. Tarkoituksena oli piirtää nopeita luonnosmaisia piirustuksia tyhjille Taidetestaajat -vihon sivuille veistoksesta nopeassa ajassa. Toteutin kolme eri pituista croquisia: 1min, 30sek ja 15sek pituiset. Croquis -piirtämisen jälkeen kysyin nuorilta, mitä piirtäminen herätti, jonka jälkeen kerroin tarkemmin näyttelystä. Projektihuoneesta siirryimme Halliin, josta alkoi näyttely *Perversioni on usko taiteeseen*.

Perversioni on usko taiteeseen -ryhmänäyttelyssä oli mukana 12 taiteilijaa eri puolilta maailmaa. Näyttelyn taiteilijat olivat Ellen Cantor, Miriam Cahn, Luciano Castelli, Alba S. Enström, Rainer Fetting, Andrea Eva Györi, Viljami Heinonen, Eeva Peura, Mercedes Sturm-Lie, Marianna Uutinen, Amalia Vekri ja Alisa Yoffe. Mukana oli jo useamman vuosikymmenen ajan taiteen kentällä vaikuttaneita taiteilijoita ja nuoria tulokkaita. Näyttelyn oli kuratoinut sveitsiläisruotsalainen kuraattori Martin Schibli yhdessä Porin taidemuseon näyttelypalveluiden intendentin Saara Karhusen kanssa. Näyttelyssä nähtiin useilla eri tekniikoilla tehtyjä teoksia: maalauksia, piirroksia, installaatio, veistoksia, valokuvia, videoita ja performanssitallenne. Taiteilijat käsittelivät teoksissaan elämän suuria kysymyksiä: intohimoja, rakkautta, kuolemaa, sukupuolirooleja, identiteettiä, myyttejä, kipua, sairauksia ja tunteita. Kaikki taiteilijat käsittelivät teoksissaan siis ihmisyyttä: suunnan etsimistä nykyhetkessä. Toinen taiteilijoita yhdistävä tekijä oli samanlaiset kiinnostuksen kohteet: underground-kulttuuri, runoilijat, punk, elämä, intohimo, muotilehdet, pornolehdet tai viittaukset suosittuihin elokuviin. Näyttelyssä punk oli aikakausi, asenne, musiikkilaji ja elämäntapa sen laajimmassa mielessä. (Porin taidemuseo 2021, Oppaan ohje; Muistiinpanot: Karhunen 2020.)

Kuva 4. Miriam Cahnin teokset sijaitsivat hallin ovilta heti oikealla. Ripoteltu ripustus ja erikokoiset teokset ovat tyypillistä Cahnia. Kuva: Porin taidemuseo.

Hallissa nuorten huomio kiinnittyi monesti ensimmäisenä kuvassa 4. näkyviin Miriam Cahn jopa rajuihin kehoihin, väkivaltaa ja uhreja sisältäviin teoksiin. Cahnin teosten äärellä kerroin Cahnin taustoista sekä siitä, että kyseisen taiteilijan teokset ovat näyttelyn kalleimmat. (Muistiinpanot: Karhunen 2020). Tästä informaatiosta nousi usein keskustelu taiteen hinnoittelusta. Monesti saatoinkin kysyä myös, että minkä teoksen nuoret ottaisivat omalle seinälleen. Kysymys avasi keskustelun siihen, millaisia visuaalisia arvoja nuorilla on. Nuoret valitsivat useimmiten kuvassa 5. olevan o.t. -teoksen. Nuoret ajattelivat käytännöllisesti, että “pienin taulu olisi kätevä omaan huoneeseen”. Lisäksi perusteluina nähtiin värienkäyttö, ase sekä se, että teos herättää kysymään sitä, mihin aseeseen kärki painautuu.

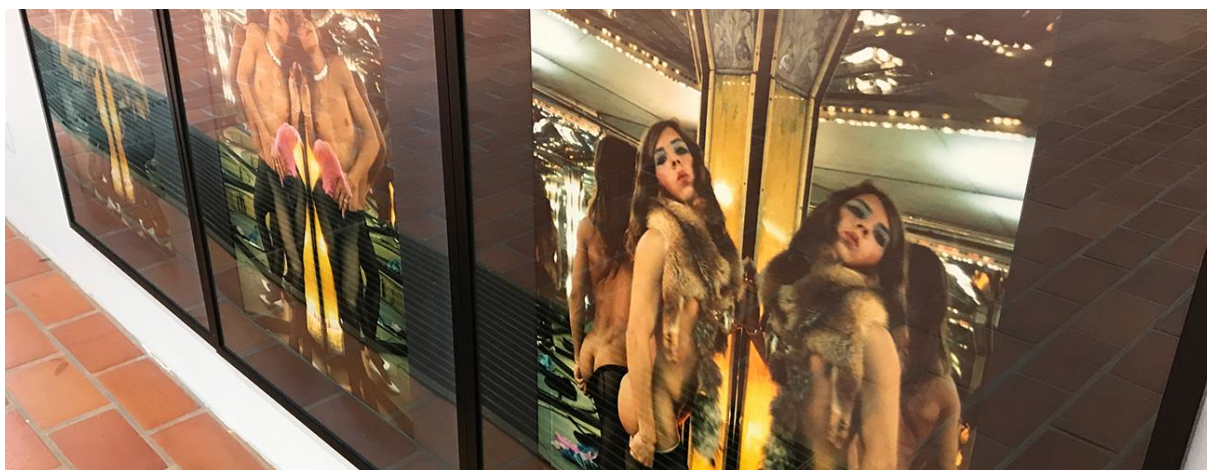
Kuva 5. Miriam Cahnin teos o.t., 15.12.2011 öljy puulle. Kuva: Galeria Wolff.

Cahnin jälkeen kerroin toisella puolella hallia olevasta koko seinän pituisesta digitaalisesta piirustuksesta (kuvassa 6.), joka oli Alisa Yoffen teoksesta Fore! keskustellen. Usein kysymyksiä heräsi siitä, mitä teoksessa on. Tulkintaa saattoi auttaa teoksen nimi Fore!, joka on golf-termi, jolla pelaaja varoittaa pelaajia väärään suuntaan menevästä pallosta. Monesti ryhmässä oli ainakin yksi nuori, joka tiesi tämän golf -termin.

Kuva 6. Kuvassa näkymä hallin suulta vasemmalle, jossa on Alisa Yoffen teos Fore! 2020, tulostetut digitaaliset kuvat. Kuva: Janita Hakanen.

Seuraavaksi nuoret kiinnostuivat poikkeuksetta kuvassa seitsemän näkyvästä Luciano Castellin teoksesta Spiegelsaal. Teos herätti sukupuoleen liittyviä kysymyksiä ja kävin useasti nuorten kanssa hyviä keskusteluja sukupuolen moninaisuudesta ja sukupuoli-identiteetin itsemääräämisoikeudesta.

Kuva 7. Kuvassa osa Luciano Castellin teoksesta Spiegelsaal. Kuva: Porin taidemuseo.

Spiegelsaal -teoksen vieressä seisoi Mercedes Strum-Lien videoteos ja keskellä hallia roikkui Strum-Lien Womb Metal I,II,III -teos, joka on kuvassa kahdeksan. Taiteilijan suvun kokemukset ja taiteilijan omat kokemukset ovat vaikuttaneet suuresti teoksiin, joten kerroin nuorille jonkin verran taustoista. Womb Metalin teokset ovat saaneet innostuksensa taiteilijan

gynekologin piirustuksista, joilla tämä selitti taiteilijan kohdussa olevista solumuutoksista ja niihin liittyvistä riskeistä. Toisella puolella teosta on varioitu teksti, joka on kirjoitettu 200-luvulla, vaeltelevasta kohdusta. Hysteria -sana tulee kreikan sanasta kohtu. (Omat ohjeet 2021, Hakanen) Teos kirvoitti keskusteluun hysteriaista ja naisten seksuaalisuuden rajoittamisesta eri aikoina.

Kuva 8. Keskellä hallia roikkui Mercedes Strum-Lien teos Womb Metal I,II,III, 2020, alumiini, lakka, pigmentit, spraymaali. Kuva: Janita Hakanen.

Olin liittänyt osaksi tutkimustani ja koululaisryhmien vierailua tunnekävely -harjoitteen, joka syntyi Rainer Fettingin teoksen inspiroimana. Tunnekävely -harjoite on avattu tarkasti luvussa (kts. Luku 6.2.1 Tunnekävely). Tunnekävelyn jälkeen siirryttiin kokemaan Hallin viimeisiä teoksia, jotka olivat Luciano Castellin maalaus The Bitch And Her Dog (Omakeuva Salomen kanssa) ja The Bitch and Her Dog (Yhteistyö Salomen kanssa), joka on performanssitalenne. Teos kirvoitti keskusteluun seksuaalisuudesta, mitä voidaan luokitella taiteeksi ja taiteilijan tarkoitusperistä teosta tehdessään.

Taidemuseon Siipi -tilaan siirryessä ohitimme Avoimen taidevaraston, jonka historiasta ja taiteen varastoinnista kerroin lyhyesti. Tämän jälkeen siirryimme Sipeen, jossa ensimmäisenä istahdimme kohtaamaan Luciano Castellin Metamorph -teoksen. Tämän teoksen äärellä ohjasin toisen tutkimusharjoitteen: Tunnemeditaation, josta kerron lisää luvussa 6.2.2 Tunnemeditaatio.

Kuva 9. Kuvassa Siipi -tila, jossa oli useamman taiteilijan teoksia, ja jossa toteutettiin kuva-analyysi-tehtävä. Kuva: Porin taidemuseo.

Siiven isoimmassa tilassa, joka näkyy suurelta osin kuvassa yhdeksän, toteutin kuva-analyysiharjoitteen. Aluksi kerroin jokaisesta tilassa olevasta teoksesta lyhyesti. Tilassa oli Eeva Peuran, Ellen Cantorin, Rainer Fettingin, Viljami Heinosen, Marianna Uutisen, Amalia Vekrin ja Luciano Castellin teoksia. Tämän jälkeen esittelin kuva-analyysiharjoitteen työkaluna tulkita teoksia. Nuoret toteuttivat pareittain tai kolmen hengen ryhmissä valitsemalla yhden teoksista ja vastaamalla Taidetestaajat -vihossa oleviin kysymyksiin. Kuudelle ryhmälle kuva-analyysi ei ollut entuudestaan tuttu, mutta oppilaat tarttuivat rohkeasti toteuttamaan tehtävänantoa. Pienryhmät jalkautuivat teosten äärelle. Työskentelyn aikana olin käytettävissä vastaamaan nuorilta tuleviin kysymyksiin sekä kiertelin myös ryhmissä kyselemässä, miten ryhmän työskentely sujui. Pienryhmätyöskentelyn jälkeen purimme tehtävän yhdessä jakamalla koko ryhmälle valittu teos sekä vähintään yhden kohdan kuva-analyysistä. Kuva-analyysin jälkeen ohitimme MEDIApisteen, koska koronarajoitusten takia emme voineet pysähtyä pieneen tilaan.

Kuva 10. Kuvassa näkyy PEDApiste. Taidetestaajien aikaan pöydällä kyniä ja tarramateriaalia, joilla toteutettiin pienoisteos Taidetestaajat vihkoon. Kuva: Janita Hakanen.

Tiemme vei lopuksi PEDApisteelle, jonka työskentelypiste näkyy kuvassa kymmenen. Saavuttaessa tilaan kerroin tilassa olevista Alba S. Enströmin teoksista, jotka on maalattu koronakevällä 2020. Teoksissa on kuvattu esiintyviä taiteilijoita, joiden työtä on rajoitettu pandemia-aikana. (Porin taidemuseo 2021, Oppaan ohje.) Teokset toimivat hyvänä aasinsiltana “Kielletty minä” -tehtävälle, joka löytyi myös Taidetestaajat -vihosta. Tehtävässä oli tarkoitus toteuttaa pienoisteos aiheesta “Kielletty minä” eli siitä, mikä on kiellettyä ja/tai mistä on kritisoitu. Tehtävää varten pöydällä oli asetettu tusseja, tarroja ja puuvärikyniä. Tekemisen jälkeen nuoret saivat esitellä teoksensa ja toisissa ryhmissä nousi teoksista esiin keskusteluja, miksi jokin asia on kielletty ja miltä kiellot tuntuvat. Tämän jälkeen oppilaat saivat laittaa teoksensa laatikkoon, josta niistä osa laitettiin nimettömänä kadun varressa sijainneeseen mainostauluun. Tämän jälkeen esittelin vihosta mahdolliset Jatkot -tehtävät ja ohjeistin virallisen palautteen tekemisen selainpohjaisella Taidetestaajat -arviointisovelluksella. Porin taidemuseolle kerättiin hyymiöpalautte, jossa nuori sai laittaa palautelaatikkoon yhden Taidetestaajat -vihon hyymiöstä, joka kuvasti sitä, mitä piti vierailusta. Tämän jälkeen kiitin nuoria vierailusta ja saatoin heidät hakemaan tavaransa kahvilasta, jonka jälkeen nuoret palasivat busseihin.

5.2 Taidetestaajat -vihko

Porin taidemuseon pedagoginen yksikkö laati Taidetestaajat -vihon, jonka nuoret ottivat mukaan näyttelykierrokselle. Taidetestaajat -vihossa on tietoa ja tehtäviä, joita hyödynnettiin kierroksen aikana. Vihon alussa on tietoa Porin taidemuseosta ja tarjous taiteen kokemisesta:

”Taide voi herättää monenlaisia tunteita: iloa, inhoa, ihmetystä...Kaikesta ei aina tarvitse innostua, tykätä tai edes ymmärtää.” (Porin taidemuseo/ pedagoginen yksikkö, Taidetestaajat -vihko).

Tämän jälkeen vihossa on kuvassa 11. näkyvät hymiöt, joiden avulla kysyttiin nuorilta mielipide tai olotilaa ja he vastasivat valitsemalla ja näyttämällä yhden hyymiöstä.

Kuva 11. Kuvassa Taidetestaajat vihossa olevat hymiöt. Kuva: Porin taidemuseo/pedagoginen yksikkö.2021. Taidetestaajat -vihko.

Vihossa on lisäksi Kuva -analyysi-, Kielletty -minä- sekä Croquis -tehtävät, jotka toteutin nuorille kierroksen aikana. Kierroksella toteutettavien tehtävien lisäksi vihossa on lisätehtäviä: Näyttelykokemus-, Missä taide tuntuu? -, Piirustusvinkkejä- ja Taidesanat tutuiksi- tehtävät. Vihko annettiin kierroksen jälkeen nuorille “jatkoiksi” (kts. Luku 5 Taidetestaajat -hanke Porin taidemuseossa), jolloin opettaja sai päättää, mitä tehtäviä vihosta toteutetaan luokassa vierailun jälkeen. Vihko jäi nuorelle, jolloin hän saattoi myös omatoimisesti käydä läpi kierroksella tehtyjä tehtäviä tai syventyä tekemättömiin tehtäviin bussimatalla, kotona tai koulussa. Lisäksi Taidetestaajat -vihossa on tyhjiä sivuja, joille nuori saattoi kierroksella vaikkapa piirtää tai kirjoittaa. (kts. Liite 1. Taidetestaajat -vihko.)

6 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä on kaksi eli tutkimuslomake ja osallistuvan havainnointi, joita avaan tässä luvussa. Toiseksi esittelen aineiston ja aineistonhankinnan kulun kolmen harjoitteen tunnekävelyn, tunnemeditaation ja arviointilomakkeen kautta.

6.1 Aineistonkeruumenetelmät

Tässä luvussa kerron aineistonkeruumenetelmistä eli tutkimuslomakkeesta ja osallistuvasta havainnoinnista. Pureudun erityisesti siihen, miksi päädyin tutkimuksessa kyseisiin aineistonkeruumenetelmiin ja vielä tarkemmin tiettyihin toteutustapoihin, kuten mittareihin ja kehon karttoihin.

6.1.1 Tutkimuslomake

Tutkimuslomake on kyselylomake muotoinen. Kyselylomake on tutkimuksen aineiston keruutapa, jossa kerätään aineistoa vakioitujen kysymyspatteriston avulla. Vakioitu tarkoittaa sitä, että kaikilta kyselyyn osallistuneilta kysytään täysin samat kysymykset samassa järjestyksessä. Tutkimuksessani hyödynnän kyselylomaketta saamaan sekä määrällisesti että laadullisesti relevanttia tietoa. Valitsin kyselylomakkeen aineiston keruutavaksi myös siksi, että se soveltuu Taidestaajat -kontekstiin, jossa suuri tutkittavien määrää ja se pitää toteuttaa lyhyessä ajassa. (Vilka 2007, 28; Valli 2018, 100–102.)

Tutkimuksen kyselylomake on kaksipuolinen A5 -kokoinen tuloste. Tämä rajaus muodostui kahdesta käytännön syystä. Ensinnäkin Taidetestaajat -vihko on A5 -kokoinen ja tutkimuslomakkeen oli mahdollista vihon väliin. Toiseksi Taidetestaajat -ohjaajana näin, että käytännöllisistä syistä vain yhden A5 -kokoisen tutkimuslomakkeen kuljettaminen vihon välissä oli käytännöllisesti mahdollista. Kyselylomakkeen toisella puolella on tunnekävelyn liittyvät kysymykset: monivalintakysymys ja kehon kartta -kysymys, sekä tunnemeditaatioon liittyvät kysymykset: avoin kysymys ja kehon kartta -kysymys. Toisella puolella lomaketta on arviointilomake, joka sisältää neljä vakioitua kysymystä ja yhden avoimen kysymyksen.

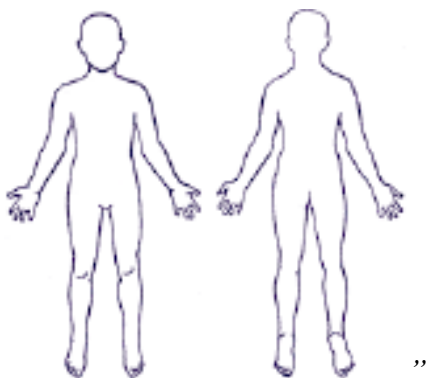
Dosentti Valli muistuttaa (2018, 97), että aineistonkeruu ei saa viedä liikaa aikaa vastaajalta, koska liiallinen ajan vienti tai väsymys heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Kiersin

kuitenkin tämän aineistonkeruun ongelman rytmittämällä tutkimusharjoitteet ja tutkimuslomakkeeseen vastaamisen, jolloin yksi vastaushetki kesti muutamia minuutteja.

“Ympyröi tunne tai tunteet, jota teos herättää sinussa: rauha pelko hämmennys ilo toivo epätoivo rakkaus suru ihastus viha” (Hakanen 2021, Tutkimuslomake).

Kyselylomakkeeseen sijoitin ensimmäisenä yllä olevat valmiit vastausvaihtoehdot sisältävän monivalintakysymyksen kahdesta eri syystä. Ensinnäkin Vallin mukaan (2018, 94) kyselylomakkeessa on oltava vastaamisen motivaation rakentamisen kannalta ensimmäisenä kysymyksenä jokin lämmittelykysymys tai vastaavasti helppo kysymys, jonka tarkoituksena on lämmitellä vastaajia vastaamaan kyselyn kysymyksiin. Toiseksi otin huomioon kyselyä laatiessa, että henkilökohtaisten kehollisten kysymysten vastaamiseen liittyy kynnys ja kehollisten kokemusten sanallistamiseen liittyy myös haasteita, joten vastaamisen helpouteen oli kiinnitettävä erityistä huomiota (Liimakka 2012, 101–105). Pyrin siis madaltamaan kynnystä vastaamiseen ja kasvattamaan motivaatiota vastaamiseen tarjoamalla ensimmäiseen kysymykseen valmiit vastausvaihtoehdot. Valitsin nämä kymmenen tunnetta lähtöajatukseni se, että tunteet olisivat moninaisia ja hahmotettavia tunteita nuorille. Apunani käytin Opetushallituksen kustantamaa Kerolan, Kujanpään & Kallion kirjoittamaa opettajankirjaa (2007) *Tunteesta tunteeseen* ja Lehtisen, Lehtisen, Heikkilän ja Soisalon kirjoittamaa *Syke 7–9-terveydentiedon oppikirjaa* (2017, 153). Valitsemista tunteista puolet ovat perustunteita eli pelko, ilo, rakkaus, suru ja viha ja puolet ovat perustunteiden kirjoon kuuluvia tunteita eli rauha, hämmennys, toivo, epätoivo ja ihastus (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo 2017, 153).

“Missä kohtaa kehoa ympyröimäsi tunne tuntuu? Väritä:”

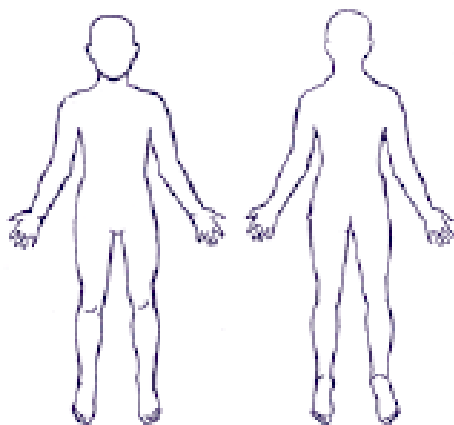
(Hakanen 2021, Tutkimuslomake).

Toiseen tutkimuslomakkeen kysymyksen vastaamiseen valitsin visuaalisen vastausrunгон eli kehon kartan, jolla pyrin myös kiertämään kehollisten kokemusten sanallistamisen haasteet. Toisaalta visuaalisuus on laajemmin mukana jokaisessa tutkimusvaiheessa: tutkimukseen osallistuneet tuottivat kielellistä ja visuaalista tutkimusaineistoa lähtökohtanaan visuaalinen tuotos eli taideteos ja tutkijana esitän tutkimustuloksia visuaalisesti. Näiden visuaalisten tutkimusmenetelmien eli lähestymistapojen etuina ovat, että osallistujien visuaaliset tuotokset ja näyttelyn taideteokset herättävät tunteita, kokemuksia ja muistoja eri tavalla kuin puhuttu tai kirjoitettu ilmaisu. Visuaalisia aineistoja hyödynnettävissä tutkimuksissa on myös huomattu, että visuaaliset menetelmät motivoivat osallistujia. On nähty, että visuaaliset menetelmät lisäävät osallistujien itsemääräämisoikeutta sen suhteen, millaisia asioita he haluavat tuoda esille. Niinpä visuaaliset tutkimusmenetelmät madaltavat tutkijan ja tutkittavan hierarkkista suhdetta, joka on olennaista luottamuksellista suhdetta rakennettaessa. Kun rakentamani metodin tavoitteena on vahvistaa nuorten osallisuutta ja tuottaa kehollisia kokemuksia, visuaalisilla aineistonhankintamenetelmillä pyrin osaltaan rakentamaan osallisuuden mahdollisuuksia. Lisäksi visuaaliset aineistot voivat myös tuoda uudenlaisia näkökulmia, jotka edistävät kriittistä ajattelua ja mahdollisesti piilossa olevien kokemusten esille tuomisen. (Hakoköngäs & Martikainen 2021, 83–84)

“Mitä tunnetta kaipaavat?” (Hakanen 2021, Tutkimuslomake).

Kolmantena kysymyksenä oli tunnemeditaatioon liittyvä avoin kysymys. Tunnemeditaatio on hyvin henkilökohtainen harjoite, jossa yksilönä koetaan tunnemuisto tai tunnemuistoja (kts. Luku 6.2.2 Tunnemeditaatio). Avoimella kysymyksellä on mahdollisuus päästä kiinni vastaajan henkilökohtaiseen kokemukseen, joka on kehollista muistoa tai mielikuvaa tavoitettaessa tavoitteena (Valli 2018, 114). Avoimen kysymyksen jälkeen kyselylomakkeessa on jälleen kysymys kehollisesta kokemuksesta, jonka vastaus pyydettiin visuaalisena jo aiemmin selvitettyjen visuaalisen aineiston hankinnan etuihin nojaten:

“Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu? Väritä:”

”(Hakanen 2021, Tutkimuslomake)

Tutkimuslomakkeen toisella puolella sijaitsee osallisuuden arviointikysely, joka koostuu neljästä strukturoidusta kysymyksestä ja yhdestä avoimesta kysymyksestä. Tapauksessani havaintoyksikkö eli mitattava kokonaisuus on osallisuuden kokemus. Osallisuus ei ole sinänsä mitattavassa muodossa, vaan tehtävänäni oli rakentaa mittayksiköt eli operationalisoida osallisuus tutkittaviksi osa-alueiksi kysyttäviksi mittayksiköiksi eli mitattavaan seikkaan (Valli 2018, 93; Vilka 2007, 36). Mittayksiköiden rakennus lähti käytännön rajoitteista. Ensinnäkin mittayksiköt oli rajattava maksimissaan neljään, jotta mitta-asteikot mahtuisivat tutkimuslomakkeeseen. Toisaalta useampaan kysymykseen ei olisi ollut aikaa vastata ajan sallimissa rajoissa. On myös todettu, että vastausprosentti on korkeampi lyhyemmissä kyselyissä, joten myös tämän vuoksi oli hyvä rajaus tiivistää mittayksiköt neljään (Valli 2018, 95). Mittayksiköiden valintaan vaikuttivat tutkimusharjoitteiden konteksti sekä tutkimuksen kohderyhmän eli nuorten lähtökohdat kielellisiin seikkoihin.

Lopulta päädyin seuraaviin neljään mitattavaan mittayksikköön eli mitattavaan seikkaan kokemus 1.oppimisesta 2. mukavuudesta 3.myönteisyydestä ja 4.merkityksellisyydestä. Oppiminen, myönteiset kokemukset ja tekemisen merkityksellisenä näkeminen ovat osa-alueita, joilla nuorten osallisuuden kokemista pyritään mahdollistamaan (4.4. Osallisuus, 19–21). Kysymyksillä pyrin saamaan tietoa siis siitä, miten nämä yksittäiset harjoitteiden avulla on pystytty vastaamaan osallisuuteen. Mukavuus -mittayksikkö on mukana siitä syystä, että halusin tietoa ylipäättään siitä, miten nuoret ovat harjoitteet kokeneet. Toinen syy oli kyselylomakkeen rakenne, koska pyrin jälleen saamaan kyselyn alkuun mahdollisimman helposti tartuttavia kysymyksiä.

“Ympyröi:

Opin tunteistani: (1=En oppinut lainkaan, 5=Opin erittäin paljon)

1 2 4 5

Koin tehtävät mukaviksi (1=En kokenut tehtäviä lainkaan mukavina, 5=Tehtävät oli erittäin mukavia)

1 2 4 5

Tehtävillä oli myönteinen vaikutus minuun (1=En pidä lainkaan innostavana, 5=Pidän erittäin paljon innostavana)

1 2 4 5

Koin tehtävät merkitykselliseksi (1=En koe, että tehtävillä oli mitään väliä, 5=Koen, että tehtävillä oli merkitys minulle)

1 2 4 5”

(Hakanen 2021, Tutkimuslomake)

Toteutin strukturoidut kysymykset Likertin asteikosta eteenpäin kehitetyllä mittarilla, jossa vain arvot 1 ja 5 on verbalisoitu. Mittari muistuttaa VAS-mittaria, joka on suunniteltu erityisesti subjektiivisten asioiden kuvaamiseen, joten siksi valitsin VAS-mittarin tutkimukseen. VAS-mittarissa ääripäät on sanallistettu, jolloin vastaajan tehtäväksi jää hahmottaa ja tulkita skaala omaan näkemykseen (Valli 2018, 110–111.) Verbalisoinnilla pyrin tarkentamaan sitä, mitä mittayksiköllä tarkoitetaan, esimerkiksi merkityksellisyyden vastakohta on, että asialla ei ole mitään väliä. Jätin mittarista pois luvun kolme, koska pyrin ratkaisulla ohjaamaan nuoria valitsemaan joko positiivisen tai negatiivisen puolen asteikolta. Lomakkeen lopussa on vielä avoin kysymys, jolla pyrin saamaan tietoa seikoista, joita en ole strukturoiduilla kysymyksillä vielä saanut esille tai näkökulmia, joita en ole osannut etukäteen lainkaan ennakoida. Avoimella kysymyksellä myös näytetään osaltaan nuorelle se, että häntä, mielipidettä ja käyttämänsä aikaa arvostetaan. (Momentive 2022, Suljettujen ja avointen kysymysten ero.)

“Kuvaile kokemusta omin sanoin:” (Hakanen 2021, Tutkimuslomake).

Kyselylomakkeella aineistoa kerätessä korostuu ennakkosuunnittelu, koska kyselylomakkeen muokkaaminen tai tarkentavien kysymysten kysyminen liittyen vastauksiin on haastavaa (Vilka 2007, 36). Monissa kvantitatiivisten tutkimusten ohjeissa painotetaan, että kyselylomaketta on testattava ennen käyttöönottoa, jotta kyselylomakkeen toimivuus voidaan todistaa ja kysymyksiä voisi hioa tarpeen vaatiessa etukäteen (esim. Valli 2018; Vilka 2007). En päässyt testaamaan kyselylomaketta nuorilla, koska korona-aikana liikkuminen ylipäättään puhumatta kouluihin menemisestä oli mahdotonta.

6.1.2 Osallistuva havainnointi

Osallistuva havainnointi perustuu menetelmällisesti etnografiaan, joka on nähty toimivana tutkimuksen lähtökohtana erityisesti lapsia ja nuoria tutkittaessa, koska lähtökohta antaa mahdollisuuden osallistua nuorten kokemuksiin heidän arjessaan (Olsson 2018, 238). Etnografia kuuluu fenomenologiseen tutkimusperinteeseen ja se keskittyy tutkimaan, kuinka ihmisen toiminta näyttäytyy sosiaalisissa tilanteissa. (Anttila 1996, luku: 9.1.1.4. Osallistuva havainnointi.)

Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on fyysisesti läsnä tutkimuskohteessaan, joko passiivisesti tai aktiivisesti. Tässä tutkimuksessa olin aktiivisesti läsnä tutkimuskohteessa, koska ohjasin nuoria, jolloin vaikutin tehtävänannoillani, kannustamisella ja kehon viesteilläni -koko läsnäolollani nuoriin. Tärkeää tässä tutkimusmenetelmässä on tärkeää erottaa oma rooli, sen vaikutukset tilanteeseen ja raportoimaan siitä tutkimuksessa, jotta tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida. Tutkija on siis kahdessa eri roolissa osallistuvaa havainnointia tehdessä: osallistujana ja tutkijana. (Anttila 1996, luku: 9.1.2.4. Osallistuva havainnointi). Tämä voimakas kaksoisrooli toi haasteita havainnointiin. Pyrin ratkaisemaan tilannetta kirjoittamalla havaintoraporttiin muistiinpanot mahdollisimman pian kierrosten jälkeen. Kierrosten aikana kirjoitin joitakin avainsanoja ja -virkkeitä omat ohjeet - tulosteeseen.

Nuoria tutkittaessa luottamuksellisuus on avainasemassa ja kaksoisroolitukseni vaikuttaa myös tähän osa-alueeseen. Veronika Honkasalo (2018, 191) esittää, että osallistuvana havainnoitsijana havainnoinnista tulee kehollista. Näin voi olla paremmat mahdollisuudet rakentaa yhteys ja luottamuksellinen suhde, koska on myös lähempänä tutkimuskohdettaan. Kuitenkin nuorten näkökulmasta koulun hierarkkisesta kontekstista katsottaessa, olin heille osa aikuisten maailmaa, joka saattaa vaikeuttaa luottamussuhteen rakentamista. Tämä on tutkimuksellinen haasteeni, jonka pyrin ratkaisemaan dosentti Pia

Olssonin (2018, 242) esittämällä tavoilla: kuuntelemisella ja avoimella asenteella nuoria kohtaan. Olsson esittää kolmanneksi osaratkaisuksi kiireettömyyttä, jonka tuntua pyrin rakentamaan olemalla läsnä ja rauhallinen omassa tekemisessä. Tämä kiireettömyyteen täyteen toteutumiseen olisi tarvittu myös lisää aikaa: kierros kesti yhteensä 1 h ja 30min, johon kuului nuorten saapuminen tilaan sekä poistuminen. Kierroksen aikana oli minulle Taidetestaajat -hankkeen ohjaajana myös muita tavoitteita kuin tutkimukseen liittyviä, jotka piti pyrkiä kierroksen aikana täyttämään. Pyrin kuitenkin mahdollisuuksien mukaan keskittämään ajan tutkimusharjoitteisiin ja -teoksiin, jotta tutkimustehtävissä pystyisin tarjoamaan kiireettömyyttä, mutta aikaa olisi saanut olla enemmänkin.

Havainnointiin ryhtyessäni en tehnyt tarkkaa strukturoitua havainnontitaulukkoa, vaan kartoitin laajoja kehollisuuteen liittyviä teemoja, joihin pyrin kiinnittämään huomioita: tilanteisuus: suhde sosiaalisiin, symbolisiin ja materiaalsiin seikkoihin sekä keholliseen kieleen eleisiin, tunteisiin, tuntemuksiin, asentoihin ja tilankäyttöön. Kuten aiemmin luvussa ”4.2.1 Kehollisen kokemuksen tutkiminen” esitin, kehollisuutta tutkittaessa on tärkeää ottaa huomioon myös tutkijan keholliset kokemukset, joten havainnoin myös omaa suhdetta sosiaalisiin, symbolisiin ja materiaalsiin seikkoihin, tuntemuksiin ja asentoihin.

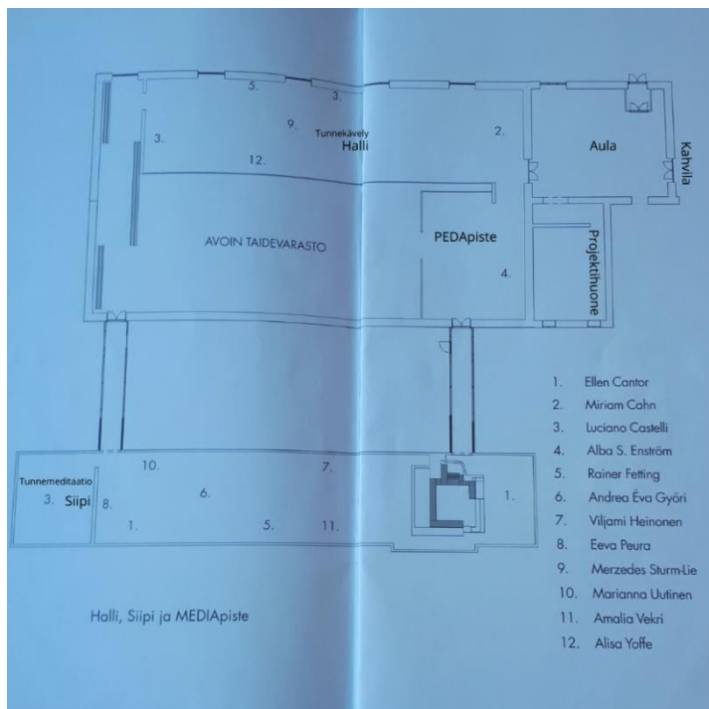
6.2 Aineiston esittely

Tässä luvussa esittelen seuraavaksi tutkimukseen kuuluvat harjoitteet, harjoitteiden kulut ja kerätyn aineiston. Tutkimusharjoitteet ohjaavat nuoria keholliseen kokemiseen, asettamaan kehon keskiöön sekä reflektoimaan kokemaansa. Tämä lähtökohta nousee perusopetuksen opetussuunnitelmasta, jossa kehollisuus on nostettu osaksi oppimiskäsitystä (Opetushallitus 2016, 17). Perusopetuksen opetussuunnitelmassa ei ole kuitenkaan määritelty kehollisuutta, joten rakentamani metodin kehollisuus -termin määrittelen fenomenologis-hermeneuttisessa viitekehyksen jalanjäljissä. Tiivistetysti kehollisuus on keholla maailmassa olemista, jossa tietoisuus rakentuu subjektin havaitsemisessa ja on täten kytköksissä tunteisiin, aistimiseen, tuntemuksiin ja muistoihin. (kts.luku 4.2 Kehollisuus)

Opetussuunnitelmassa nostetaan toiminnallisuus, leikillisuus, pelillisuus ja liikkuminen toimintakulttuurin keskiöön. Tällaiset moniaistillisuuden ja liikkumisen huomioivat opetusmenetelmät nähdään motivaatiota, oppimisen iloa ja luovaan ajatteluun johdattelevina. (Opetushallitus 2016, 21 ja 30.) Tunnekävelyn ja tunnemeditaation suunnittelin opetussuunnitelmassa mainittujen kehollisuuden liittyvien osa-alueiden huomioon ottaen eli moniaistillisuus, kehollisen ilmaisun, kehon viestien tunnistamisen, toiminnallisuuteen ja

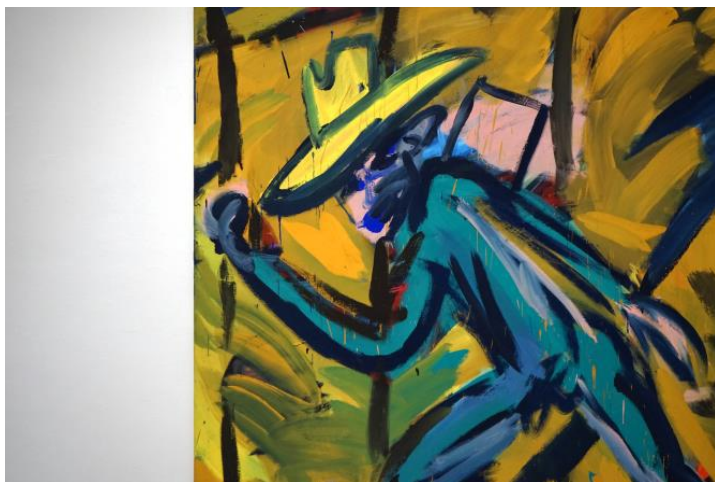
reflektiivisyyteen. Tällaisia seikkoja huomioitavat opetusmenetelmät näen opetussuunnitelmaan avaimina osallisuuden osa-alueiden eli vaikuttamisen, mielipiteenilmaisun, kuulluksi tulemisen, vuorovaikutuksen, osallistumisen, monipuolisten työtapojen, onnistumisen kokemusten, myönteisen minäkuvan rakentumisen ja oppimisen mahdollistamisena. (Luku 4.4. Osallisuus, 19–21.) Tarkoitukseni oli siis suunnitella menetelmä, joka mahdollistaa nuoren kehollisuuden kokemukset ja sitä kautta mahdollistaa osallisuuden kokemuksia. Huomioitavaa on, että tutkimusharjoitteet linkittyvät myös laajemmin laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin (L1, L2, L3, L4 ja L7) sekä useamman oppiaineen sisältöihin. Luonnollisesti harjoitteet linkittyvät erityisesti kuvataiteen 7–9-luokan sisältöihin ja tavoitteisiin, mutta myös liikunnan, terveystiedon, äidinkielen, uskonnon ja elämänskatsomustiedon sisältöihin ja tavoitteisiin. (Opetushallitus 2016, 426–427, 288, 281–284, 414 & 434.)

Yhteensä ohjasin ja havainnoin seitsemän ryhmää, jossa oli yhteensä 147 henkilöä. Minulle palautettiin yhteensä 109 tutkimuslomaketta. Kun 74 % perusjoukosta palautti tutkimuslomakkeen, joten voidaan sanoa, että otanta on varsin edustava. Osallistuvaan havainnointiin pääsi mukaan jokainen ryhmäläinen, opettajat mukaan lukien. Tutkimuslomakkeita palautti varmasti muutama opettaja, koska se oli mahdollista ja yksi opettaja siitä mainitsikin minulle. Yhteensä opettajia oli 9, joten se ei kovinkaan paljoa vääristä tutkimustuloksia, jossa tutkittavia henkilöitä oli 147. Koen, että oli tärkeää, että myös opettajat saivat palauttaa tutkimuslomakkeen, koska jos olisin kieltänyt opettajilta lomakkeiden palauttamisen, se olisi eriarvoistanut ryhmää turhaan: halusin ottaa opettajat mukaan mahdollisimman tasavertaisina osallistujina, osana koko ryhmää. Tämä etnografinen aineisto pyrkii luomaan dialogia havaintojen, visuaalisen aineiston ja strukturoidun kyselyaineiston välille. Seuraavaksi kerron seuraavista tarkemmin tunnekävely- ja tunnemeditaatio -harjoitteiden sisällöistä, tavoitteista ja toteutumisesta kierroksen aikana. Kuvassa 12 osoitetaan näyttelytilojen pohjakartta, johon on merkitty paikat, joissa tutkimusharjoitteet toteutettiin. Luvun lopussa avaan arviointilomakkeen sisällöt, tavoitteet ja toteutuksen.

Kuva 12. Kuvassa Porin taidemuseon näyttelytilojen pohjakarttaa, johon on merkitty paikat, joissa toteutettiin tutkimusharjoitteet. Kuva: Janita Hakanen

6.2.1 Tunnekävely

Kuva 13. Kuvassa Rainer Fettingin teos Van Gogh at the Berlin Wall. Kuva: Porin taidemuseo 2021, Oppaan ohje.

Kuvassa 13 esitetyn hallissa sijainneen Rainer Fettingin teoksen Van Gogh at the Berlin Wall äärellä toteutettiin ensimmäisen tutkimukseen kuuluvan harjoitteen. Päädyin valitsemaan tämän teoksen siitä syystä, että teoksessa oli valmiiksi jo liikettä. Teoksen hahmo on liikkeessä, mutta myös Rainerin siveltimen jäljessä on intensiivistä liike-energiaa. Oppaan ohjeissa (Porin taidemuseo, 2021) teoksesta mainittiin vain hyvin vähän:

“Berliinin muuri oli keskeinen osa elämää Länsi-Berliinissä, ja tästä syystä Fetting käytti sitä usein maalaustensa aiheena.”

Taitelijasta kerrottaessa mainittiin, kuinka hänen jokainen siveltimen veto on tulkittavissa tunteeksi. Taidetestaajat -oppaan näyttelyteksteissä ohjeissa (Porin taidemuseo 2021,13) oli sitaatti taidekriitikko, tietokirjailija ja näyttelykuraattori Timo Valjakka kirjoitti Helsingin Sanomien Kuvien takana -sarjasta 27.7.2020, jossa hän esittelee teoksen käyttäen adjektiivia “synkeätunnelmainen”. Hän tuo myös esille, kuinka teos tuo tähän päivään Van Goghin, joka oli paljon kärsinyt taiteilija sekä kuinka edelläkävijöiden työ on usein yksinäistä. Tämä sitaatti vaikutti omaan tulkintaan teoksesta, mutta tätä sitaattia en kertonut nuorille, jotta he saisivat kokea teoksen mahdollisimman vapaasti.

Valitsin teoksen liike-energian lisäksi myös siksi, että teos itsessään ei ole selittävä vaan ekspressionistinen. Ekspressionistisessa teoksessa ei kuvata ulkoista vaan keskitytään taiteilijan omaan kokemiseen. Tämä lähtökohta antaa tilaa myös nuoren omalle kokemukselle ja tulkinnalle. (Mikkelin taidemuseo 2012, Ekspressionismi). Valitsin teoksen myös siksi, että se sijaitsi Hallissa, koska vain siellä oli tilaa liikkua teosturvallisesti. Teoksen juurelle tultaessa pyysin nuoria ottamaan esille yksittäisen sivun Taidetestaajat -vihon välistä ja vastaamaan ensimmäiseen kysymykseen ympäröimällä yksi tai useampi tunne.

“Ympyröi tunne tai tunteet, jota teos herättää sinussa:

rauha pelko hämmennys ilo toivo epätoivo

rakkaus suru ihastus viha” (Hakanen 2021, tutkimuslomake.)

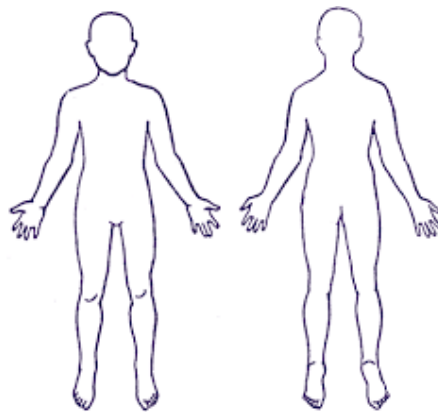
Ympyröinnin jälkeen pyysin nuoria painamaan tarkasti mieleen ympäröimänsä tunteen tai tunteet. Tämän jälkeen laitoimme vihot näyttelytilan laitamille, jotta ne eivät olisi tiellä liikkuesssa. Ennen kuin siirryimme itse tehtävään, toteutin lyhyen lämmittelyharjoitteen. Paikallaan tehtävän koko ryhmää koskevan kehollisen lämmittelyharjoituksen tarkoituksena oli madaltaa estoja tarttua tutkimusharjoitteisiin, jotka ovat yksilöllisiä ja tilaan levittyviä tehtäviä. Lämmittelyharjoitteessa havainnoimme teosta ja menimme samaan asentoon kuin teoksen hahmo.

Tämän jälkeen lähdimme kävelemään tilaan yksilönä hiljaisuudessa ns. normaaliin tapaan. Tehtävä oli tärkeää toteuttaa hiljaisuudessa, jonka tarkoituksena oli vähentää aistikuormitusta, jolloin nuoren on helpompi kiinnittää huomiota kehon aistimuksiin (Forsberg, Kortemaa, Lindedahl & Vuokkomaa 2015, 11–12,37). Tämän jälkeen

kehollistimme ensiksi ilon ja sitten surun kävellessä. Ohjasin nuoria tutkimaan, miten tunne muuttaa tapaa olla ja kävellä; esimerkiksi kävelyn rytmiä, ryhtiä, käsien liikettä tai painopistettä. Tärkeimpänä kysymyksenä oli kuitenkin: ”Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu?”

Viimeisenä pyysinkin palauttamaan mieleen teoksen herättämän ja tutkimuslomakkeesta ympäröidyn tunteen. Tämän jälkeen ohjasin nuoria kokeilemaan, miten tunne vaikuttaa kävelyyn ja missä kohtaa valitsemasi tunne kehossa tuntuu. Tämän jälkeen pyysin palaamaan irrallisen sivun ääreen ja vastaamaan toiseen kohtaan:

”Missä kohtaa kehoa ympyröimäsi tunne tuntuu? Väritä:

” (Hakanen 2021, tutkimuslomake.)

6.2.2 Tunnemeditaatio

Kuvassa 14. siivessä sijainut intiimi tila, jossa oli Lucianno Castellin videoteos Metamorph. Tähän harjoitteeseen olin meditaatioineen, keskusteluineen ja teoksesta kertomisineen varannut yhteensä 15 minuuttia. Valitsin tunnemeditaatio -harjoitteen tilaan toteutettavaksi siksi, että tilan intiimiys, mahdollisuus istumiseen, teoksen jatkuvuus ja äänimaisema loivat hyvät mahdollisuudet nuorten keskittymisen muistoihin ja mielikuviin.

Kuva 14. Kuvassa oikealla avautuu Siivessä sijaitseva tila, jossa sijaitsi Luciano Castellin videoteos *Metamorph*. Vasemmalla näkyy muutama Eeva Peuran paperisia teoksia, 2015–2020. Kuva: Janita Hakanen

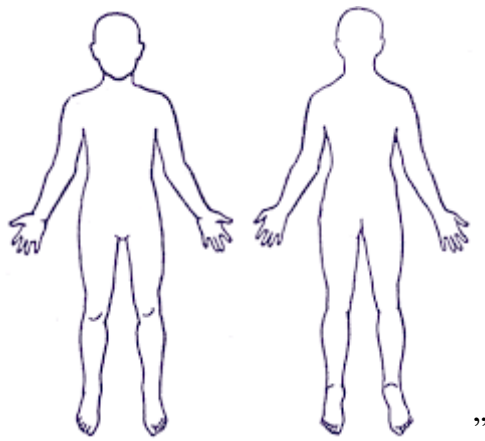
Aluksi, kun saavuimme tilaan, nuori sai ottaa pehmusteen ja valita paikan, johon olisi hetkeksi mukava istahtaa. Hetken aikaa vain katselimme teosta ja rauhoituimme teoksen äärelle. Tämän jälkeen kysyin nuorilta, löytävätkö he jotakin samaa tästä teoksesta kuin saman taiteilijan aiemmasta performanssitallenteesta, valokuvateoksesta ja maalauksesta. Monesti nuoret huomasivat, että taiteilija on itse jälleen teoksessa, vaatteiden vähyyden ja sen, että teos herättää hämmennystä kuten aiemmatkin. Tämän teos -keskustelun jälkeen pyysin ottamaan jälleen erillisen sivun esiin ja vastaamaan sieltä kolmanteen kysymykseen itsenäisesti:

“Mitä tunnetta kaipaavat?” (Hakanen 2021, tutkimuslomake.)

Seuraavaksi ohjeistin painamaan mieleen tämän tunteen, jota kaipaa, ja laittamaan vihon hetkeksi sivuun. Tämän jälkeen ohjeistin laittamaan silmät kiinni ja toteuttamaan harjoitteen hiljaisuudessa. Näkö- ja puheain rajauksella pyritään vähentämään aistikuormitusta ja tällä tavalla helpottamaan nuoren keskittymistä kehollisiin kokemuksiin (Forsberg, Korttemaa, Lindedahl & Vuokkomaa 2015, 11–12,37). Aluksi pyysin keskittymään hengitykseen: ottamaan pari syvää hengitystä ja tutkimaan, miltä hengitys tuntuu tänään; onko se helppoa tai vaikeaa, mihin happi kulkeutuu. Rauhallinen hengitys on usein keskittymisen ja rentoutumisen ensimmäisiä askeleita, siksi toteutin tämän harjoitteen (Aitlahti & Reinikainen 2018, 11, 93–94).

Tämän jälkeen pyysin palauttamaan mieleen tunteen, jota kaipaa. Ohjeistin palauttamaan seuraavaksi tapahtuman, jossa viimeksi on kokenut tätä kaipaamaa tunnetta. Ohjeistin kirkastamaan tämän muiston: ketä ihmisiä siellä on, millaisessa paikassa, millaisia hajuja, makuja tai värejä muistoon liittyy. Pidín myös mielessä sen, että nuori ei ole välttämättä koskaan kokenut kaipaamaansa tunnetta. Tämän vuoksi ohjeistin vaihtoehtoisesti kuvittelemaan tilanteen, jossa voisi kokea tunnetta: ketä siellä on, missä paikassa tilanne tapahtuu, millaisia hajuja, värejä tai makuja tilanteeseen voisi liittyä. Seuraavaksi pyysin maksimoimaan tunteen eli miltä tuntuu, kun on 100 % tunteen vallassa, jolloin koko keho täyttyy tästä kokemuksesta. Tämän jälkeen ohjeistin tutkimaan, missä kohtaa tämä tunne tuntuu kehossa. Tälle tutkinnalle annoin hetken aikaa, jonka jälkeen pyysin palaamaan yksittäisen sivun ääreen ja vastaamaan neljänten tehtävään:

“Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu? Värity:”

(Hakanen 2021, tutkimuslomake.)

6.2.3 Arviointilomake

Arviointilomakkeen tarkoitus oli mahdollistaa nuoren kokemusten reflektointi, palautteen antaminen. Reflektoinnin sekä kokemuksen ja mielipiteen mahdollistamisella pyrin osallisuuden mahdollistamiseen opetussuunnitelman mukaisesti (Opetushallitus 2014, 26). Tutkimuksellisesti tarkoitus oli saada arviointilomakkeella tietoa nuoren osallisuuden kokemuksesta.

Toteutin arviontilomake -harjoitteen Siivessä tunnemeditaatio -harjoitteen jälkeen. Kun näytti siltä, että jokaisen kynä oli pysähtynyt värittämiseltä, esittelin tutkimussivun toisen puolen. Omiin ohjeisiin olin avannut osallisuus -kyselyn esittelyn seuraavilla sanoilla:

“Tällä sivulla on neljä väitettä. Tehtävänäsi on ympyröidä yksi vaihtoehto neljästä: 1 on negatiivinen ääripää ja 5 positiivinen suhteessa väitteeseen. Kuten tässä ekassa: 1=En oppinut lainkaan, 5=Opin erittäin paljon. Lopussa on yksi avoin kysymys, jossa voit kertoa esimerkiksi, miltä tuntui kävellä tilassa tai paikallistaa tunteita kehoon. Jos tulee jotain kysyttävää näistä, niin kysykää.” (Hakanen 2021, Omat ohjeet.)

Kun nuoret olivat vastanneet kysymyksiin, kysyin suurimmalta osalta myös hymiöpalautteen Taidetestaajat vihon hymiöiden avulla. Tämän jälkeen kerroin oppilaille, että palauttamalla yksittäisen tehtävisivun eli tutkimuslomakkeen laatikkoon, nuori antaa tutkimusluvan. Jätin palautelaatikon huoneen kulmaan ja kerroin, että poistuessaan tästä tilasta voi halutessaan pudottaa sivun laatikkoon. Itse menin seinän toiselle puolelle odottamaan, etten näkisi, kuka palauttaa tutkimussivun. Tällä teolla huolehdin tunnistamattomuuden säilymisestä. Lisätietoa tutkimuksen eettisistä kysymyksistä luvussa 6.4 Tutkimuseettiset kysymykset.

6.3 Sisällönanalyysi analyysimenetelmänä

Analyysimenetelmät ovat menetelmällisiä valintoja, joihin linkittyy teoreettisia lähtökohtia, jotka noudattavat tieteenfilosofisia suuntauksia (Jyväskylän yliopisto 2009, KOPPA-Aineiston analyysimenetelmät). Tässä luvussa avaan tämän tutkimuksen analyysimenetelmää eli sisällönanalyysia menetelmän valintaperusteluineen, jossa linkitän valintani tutkimukseni fenomenologis- hermeneuttiseen tieteenfilosofiseen viitekehukseen.

Sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä, jossa koodauksen avulla analysoidaan dokumentteja. Dokumenteilla voidaan viitata auditiivisiin, visuaalisiin tai kirjallisiin dokumentteihin, mutta samassa dokumentissa voi olla myös useampaa ainesta. Tässä tutkimuksessa on visuaalista ainesta: kehon kartat, sekä kirjallista ainesta, kun analysoin strukturoituja ja avointen kysymysten vastauksia ja havaintoraporttia. Sisällönanalyysi kohdistuu aina suurempaan aineistoon, siksi sisällönanalyysi sopii hyvin aineistoni metodiksi. Toisaalta sisällön analyysi on siitä oivallinen menetelmä, ettei se sulje pois yksittäisten representaatioiden analyysia, vaan sisällönanalyysissa on mahdollista saada tietoa myös siitä, miten yksittäiset representaatiot sijoittuvat laajaan aineistoon. (Seppä 2015, 213; Seppänen 2005, 142–145.)

Perinteisesti sisällönanalyysi on mielletty empiirisyyteen ja objektiivisuuteen pyrkivänä tutkimusmenetelmänä, mutta tässä tutkimuksessa sisällönanalyysia lähestytään kuitenkin Pertti Suhosen jalanjäljissä “joustavan tutkimusotteen” -näkökulmasta, jonka mukaan sisällönanalyysi on metodisesti ja teoreettisesti joustavaa sisältäen kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia elementtejä. (Seppä 2015, 213; Seppänen 2005, 146–147.) Tutkimuksessa on kvantitatiivisia sekä kvalitatiivisia elementtejä, joten tämän monipuolisuuden vuoksi olen käyttänyt sisällönanalyysia joustavan tutkimusotteen näkökulmasta.

Usein sisällönanalyysi perustuu etukäteen tarkasti määriteltyihin kaavoihin tai sääntöihin, joita tutkijan on noudatettava pieteetillä (Seppä 2015, 213). Tutkimuksessa tutkimusaineisto ohjasi analyysia, en siis etukäteen voinut määritellä kaavoja ja sääntöjä. Säännöt ja kaavat hioutuvat prosessin aikana, kun opin tuntemaan aineiston ajan kanssa yhä paremmin, siksi tein analyysin muutamaan otteeseen. Tavoitteena perinteisesti sisällönanalyysissa on tehdä tutkimusprosessi mahdollisimman läpinäkyväksi, jotta objektiivisuuteen, luotettavuuteen ja toistettavuuteen olisi mahdollista päästä. (Seppä 2015, 213.) Tähän läpinäkyvyyteen pyrin itsekin selittämällä auki analyysin vaiheet sekä mahdolliset sudenkuopat mahdollisimman tarkasti.

Estetiikan professori Anita Seppä esittelee kirjassaan *Kuvien tulkinta* (2015, 219) kuusi sisällönanalyysin konkreettista askelta: 1. tutkimuskysymysten muotoileminen 2. aineiston rajaaminen 3. kontekstin määrittely 4. muuttujatekijöiden määrittely 5. koodaus 6. lopputulosten analysoiminen. Sovellan tutkimuksessa Sepän kuutta sisällönanalyysin askelta koko aineistoon, joten kerron seuraavaksi lyhyesti askeleiden kautta, miten hyödynsin tutkimuksessa teoreettisia askeleita konkreettisesti:

1. Tutkimuskysymysten muotoileminen

Sisällönanalyysi voi nojautua tutkimushypoteesiin tai tutkimuskysymyksiin, kuten tässä tutkimuksessa (Seppä 2015, 218). Tutkimuskysymykset kirkastuivat prosessin aikana, mutta alusta asti mukana ovat sisällöllisesti säilyneet nuorten kehollisten kokemusten, osallisuuden ja menetelmän toimivuuden tutkiminen.

2. Aineiston rajaaminen

Tutkimuskysymysten jälkeen on selvitettävä lyhyesti, mitä aiheesta on sanottu aiemmin, millainen taustateoria voisi parhaiten soveltua ja millaisia aineistoja olisi mielekästä analysoida tutkimuksen ydin ongelmien ratkomiseksi (Seppä 2015, 219). Tässä vaiheessa

otin selvää, miten aiemmin kehollisuuden ja osallisuuden kokemuksia on tutkittu ja kuinka Taidetestaajat -hankkeen kontekstissa on ylipäättään tehty tutkimusta. Tämän työn aloitin keväällä 2020, jolloin tutkimustekstejä, joita on otettu huomioon tässä tutkimustekstissä, ei oltu kaikkia vielä edes julkaistu. Syksyllä 2020 tein töitä sen eteen, että ylittäisin haasteet, joita aiempi tutkimus sekä Porin taidemuseossa nuorten kanssa työskentelyssä oli kohdattu: pyrin suunnittelemaan ja toteuttamaan tutkimuslomakkeen, jonka tehtävät olisivat mahdollisimman helposti lähestyttävää nuorille ja jotka ylittäisivät kehollisten kokemusten sanallistamisen haasteet.

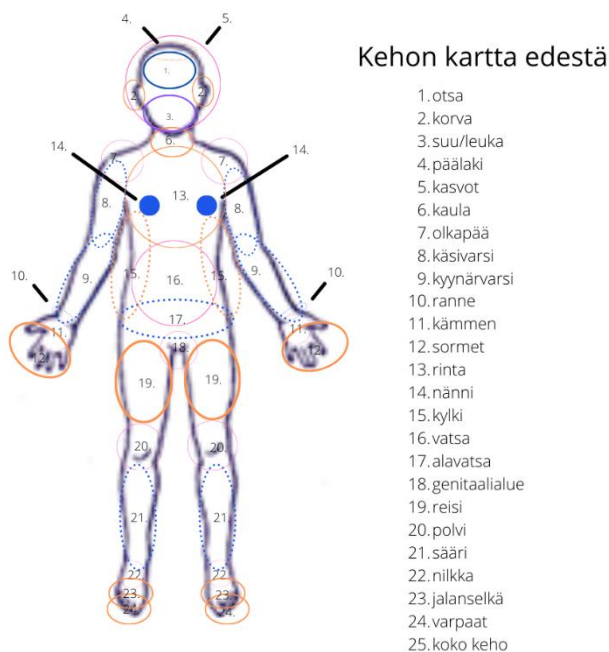
3. Kontekstin määrittely

Kontekstin määrittelyä on tapahtunut aivan tutkimuksen alkumetreiltä kevääseen 2022 saakka. Kun aloitin tutkimuksen suunnittelua keväällä 2020, ei osannut ennustaa lainkaan korona -kontekstia. Koronan vaikutukset kehollisuuden kokemuksiin olisi täysin oma tutkimuksensa, joka olisi hyvä toteuttaa, mutta tutkimuksessa on sivuutettava myös sitä sekä koronan vaikutusta tutkimuksen toteuttamiseen. Syksyllä 2020, kun sain tietää tutkimuksen toteutuvan Porin taidemuseossa Taidetestaajat -hankkeessa, ryhdyin määrittelemään näitä kahta tutkimuksen kontekstia. Samaan aikaan otin selvää, mitä opetussuunnitelman perusteet sanoo kehollisuudesta. Toteutettavia harjoitteita suunniteltaessa oli otettava selvää siitä, mitä opetussuunnitelman perusteissa on kehollisuudesta, jotta kierrokset olisivat koulutoiminnan tavoitteiden mukaisia. Tutkimuslomaketta suunniteltaessa oli tärkeää ottaa selvää nuorten kasvusta ja kehityksestä, jotta tutkimustehtävät olisivat ikäkauden mukaisia. Kehon karttojen analyysivaiheessa huomasin, että kontekstissa on sivuutettava myös peruskoulun oppikirjojen ihmisenäkemyistä. Voidaan siis sanoa, että kontekstien määrittely on tapahtunut myös prosessissa.

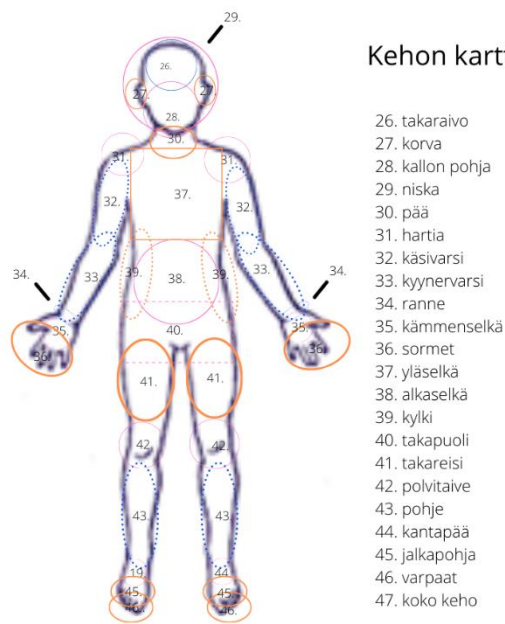
4. Muuttujatekijöiden määrittely

Muuttujatekijät määrittelin vasta sen jälkeen, kun sain aineiston kokoon. Muuttujatekijöillä tarkoitetaan elementtejä, joita luetteloidaan ja vertaillaan (Seppä 2012, 223). Ensiksi kirjoitin jokaisen strukturoidun- ja avoimen vastauksen tutkimuslomakkeesta Exceliin. Strukturoidut vastauksien muuttujatekijät muodostuivat kymmeneen ehdotettuun tunteeseen ja muu -ryhmään, johon kaikki poikkeavat vastaukset kuuluivat. Avointen kysymysten muuttujatekijät muodostuvat useamman koodaus kerran jälkeen, kun tunnistin ja nimesin vastauksien sisällöllisiä elementtejä (Kallinen, T. & Kinnunen, T 2021, Etnografia). Tutkimuksessa kuvan muuttujatekijät muodostuivat kehon alueista, joita pitää sanallistaa eli kehonosista.

Tarkoituksena oli nimetä kehon kartat osiin mahdollisimman tyhjentävästi, toisensa poissulkevasti ja analyttisesti kiinnostavaa tietoa tuottaen. (Seppä 2012, 224.) Määrittelin muuttujatekijät *Syke 7–9- terveystiedon oppikirjan* (Lehtinen, Lehtinen, Heikkilä ja Soisalo, 2017) ja *Opas anatomiaan* -kirjan (H.F. Ullmann, 2009) ja eli yleisen anatomian kirjan mukaisesti (kts. luku 3.2.1.2. Kehollisuus opetussuunnitelmassa ja oppikirjoissa). Kehon osia nimetessani otin huomioon nuorten kontekstin ja sen, että tutkimus olisi ylipäättään lukija ystävällistä. Huomioitavaa muuttujatekijöitä määriteltäessä oli huomata, että vertikaalista eroa ei ollut, vaan esimerkiksi mikäli nuori oli värittänyt toisen olkapään, hän oli värittänyt myös toisen olkapään. Näin ollen en ottanut sitä huomioon muuttujatekijöitä määriteltäessä. Kuvissa 15 ja 16 on kehon karttojen muuttujatekijät esiteltyä kehon kartoissa.

Kuva 15. Kuvassa muuttujatekijöiden määritelmät kehon kartoissa. Kuva: Janita Hakanen tutkimuslomakkeesta.

Kuva 16. Kuvassa muuttujatekijöiden määritelmät kehon kartoissa. Kuva: Janita Hakanen tutkimuslomakkeesta.

5. Koodaus

Tässä vaiheessa koodasin jokaisen kehon kartan eli kävin kartan huolellisesti läpi ja tulkitin sen ennalta määriteltujen kategorioiden valossa. Hyödynsin Exceliä koodaamisessa, kun kävin läpi yksitellen jokaisen kehon kartan edestä ja takaa erikseen ja merkitsin numeroin, mitä muuttujatekijöitä kartasta löytyi. Avointen kysymysten muuttujatekijät muodostuvat useamman koodaus kerran jälkeen, kun tunnistin ja nimesin vastauksien sisällöllisiä elementtejä (Kallinen, T. & Kinnunen, T 2021, Etnografia).

6. Lopputulosten analysoiminen

Tässä vaiheessa kokosin tutkimuksen mittaamia tuloksia valitsemalla tutkimuskysymyksen ja aiheen kannalta kiinnostavimmat tulokset. Tutkijana olen tehnyt valintoja, mitkä tulokset nousevat tutkimukselliseen keskiöön. Lopputuloksia analysoitaessa syntyy monesti tietoa, joka on ulkoasultaan määrällistä, mutta sisällöltään osin laadullista, kuten tässäkin tutkimuksessa. (Seppä 2015, 227).

6.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Toteutin tutkimuksen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK, 2019) ohjeistusta noudattaen. Tutkimuksen kohteena on alle 15-vuotiaat nuoret, joten tutkimuksen tekemiseen liittyy erityistä tarkkuutta vaativia kysymyksiä. Ensinnäkin alle 15-vuotiaiden nuorten tutkimukseen osallistumisesta päättää ensisijaisesti vanhemmat. Noudatin TENK:n ohjeistusta siitä, että tutkimusta, jossa ei kerätä tutkittavien henkilötietoja ja havaintoja ei taltioida, huoltajan informointi riittää. (TENK 2019, 9–10) Tutkimuksessa tulee esille toteutuspaikka eli Porin taidemuseon ja Taidetestaajat -hanke, joiden kertominen paljastaa kuitenkin asuin- ja koulupaikan henkilötiedot. Alkuperäinen arvioni oli ohjata ja tutkia 200–300 nuorta, koska Porin taidemuseolle oli suunnitteilla tulla Satakunnan kaikki kahdeksasluokkalaisten; yhteensä 800 nuorta. Tiedolla suuresta vastaajamäärästä sekä siitä syystä, että en tee tunnustietoihin perustuvaa havainnointia, totesin ohjaavien opettajien konsultoinnin jälkeen, että huoltajien informointi tässä kohtaa riittää. Laadin tutkimusinfon, jonka Porin taidemuseo lähetti kaikille vierailevien koulujen opettajille, jotka välittävät tiedon vanhemmille. Infossa kerrotaan perustiedot tutkimuksesta eli kuka tutkii, mitä tutkitaan ja mitä varten sekä mitä aineistoa kerätään ja miten sitä säilytetään. Lisäksi infossa kerrotaan myös vanhempien oikeudesta kieltää nuorta osallistumasta tutkimukseen (kts. Liite 2. Tutkimusinfo). Käytännössä vanhemman kieltäminen toteutui tässä tapauksessa siten, että vanhempi sanoo nuorelle, ettei osallistu tutkimukseen. Luotin nuoren toimivan vanhempien ohjeiden mukaisesti. Ennakoimattomien koronarajoitusten vuoksi monet oppilasryhmät eivät päässeet museovierailulle, joten loppujen lopuksi tutkin 147 henkilöä, joka sekin on varsin suuri määrä tutkittavia. Pyrin myös omalla tarkalla toiminnallani läpi tutkimusprosessin huolehtimaan tunnustamattomuuden säilymisestä, joka on tärkeä eettinen lähtökohta ihmistutkimuksessa. (TENK 2019, 7–8, 12–13.)

Huolehdin myös siitä, että nuori osallistuu tutkimukseen täysin vapaaehtoisesti, koska vanhemman hyväksynnän tarpeesta huolimatta tutkimukseen tarvitaan aina myös nuoren suostumus (TENK 2019, 10). Kerroin heti museovierailun alussa tutkimuksesta ja siitä, miten siihen pystyy osallistumaan tai miten siitä pystyy kieltäytymään. Myös ennen tutkimuslomakkeen palauttamisen hetkeä kerroin nuorille, että yksittäisen sivun palauttamisella nuori antaa tutkimusluvan. On kuitenkin huomioitava, että tutkimukseen osallistumiseen on saattanut vaikuttaa esimerkiksi ryhmäpaine tai mahdollinen opettajan osallistumiseen kannustaminen ennen vierailua. Vapaaehtoisuuden lisäksi kerroin useampaan otteeseen sitä, että käsittelen tutkimustietoa luottamuksellisesti ja että tutkimuslomakkeet

tuhotaan tutkimuksen valmistuttua. Luottamuksellinen tiedonkäsittely on olennainen osa eettistä tutkimuksen tekemistä ja aineiston käsittelystä on myös kerrottava tutkimukseen osallistuville (TENK 2019,6.)

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden lisäksi noudatin tutkimuksessa yleisiä tieteellisen käytännön ohjeita eli rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Kiinnitin erityistä huomiota valintojen perustelemiseen ja reflektiivisyyteen, koska erityisesti laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa avoimuus ja reflektiivisyys ovat avainasemassa. (Vakimo 2010, 91–95.) Valintoja, joita olen tehnyt toteuttaakseni tutkimuksen hyvän tieteellisen käytännön ohjeita, avaan täten myös pitkin tutkimusta.

7 Aineiston analyysi

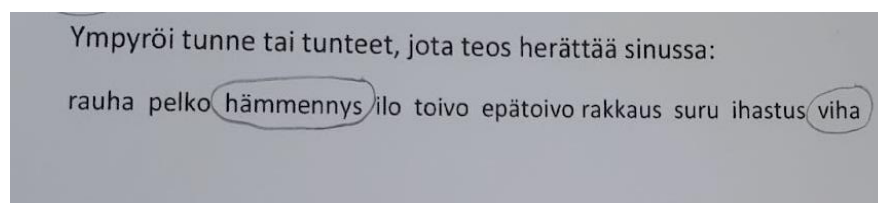
Tutkimustuloksien käsittely jakautuu kolmeen eri alalukuun harjoitteiden mukaan: tunnekävely, tunnemeditaatio ja arviointilomake. Tunnekävelyssä ja tunnemeditaatiossa aineistoa kerättiin tutkimuslomakkeen toiselle puolelle, jonka jälkeen nuoret täyttivät osallisuuden arviointilomakkeen toiselle puolelle. Tutkimuslomakkeen lisäksi keräsin tietoa osallistuvan havainnoinnin avulla. (kts. Luku 6 Tutkimusmenetelmät ja aineisto.) Harjoitteiden analysointi jakautuu luvussa aineistonkeruumenetelmien mukaisesti.

7.1 Tunnekävely -harjoitteeseen linkittyvän aineiston analyysi

Tunnekävely -harjoite alkoi laskeutumalla Rainer Fettingin Van Gogh at the Berlin Wall teoksen äärelle ja ympäröimällä tunne, jota teos herätti. Tämän jälkeen kävelimme tilassa, jonka jälkeen kerroin tunteen, jonka vaikutusta kehossa tutkittiin edelleen kävellessä. Yhteisinä koettavina tunteina olivat ilo ja suru, kolmas tunne oli sellainen, jota teos nuoressa oli herättänyt. Tämän jälkeen nuoret värjivät kehon karttoihin, missä ympäröity tunne kehossa tuntui. Tarkemmin harjoitteesta kerrotaan luvussa 6.2.1 Tunnekävely.

7.1.1 ”Ympyröi tunne tai tunteet, jota teos herättää sinussa:” -aineiston analyysi

Ensimmäiseen tehtävään vastasi yhteensä 103 nuorta, joten vastausprosentti on mainio 94 %. Tämä osoittaa osaltaan sen, että teos herätti nuoressa affekteja, joita hän osasi reflektoida valitsemalla sanallistettujen tunteiden joukosta tunteen tai tunteet. Toiseksi tämä osoittaa sen, että kyselylomakkeen rakenne oli onnistunut: ensimmäinen kysymys motivoi useimmat vastaamaan kysymykseen henkilökohtaisuudesta huolimatta. (kts.luku 6.1.1 Tutkimuslomake).

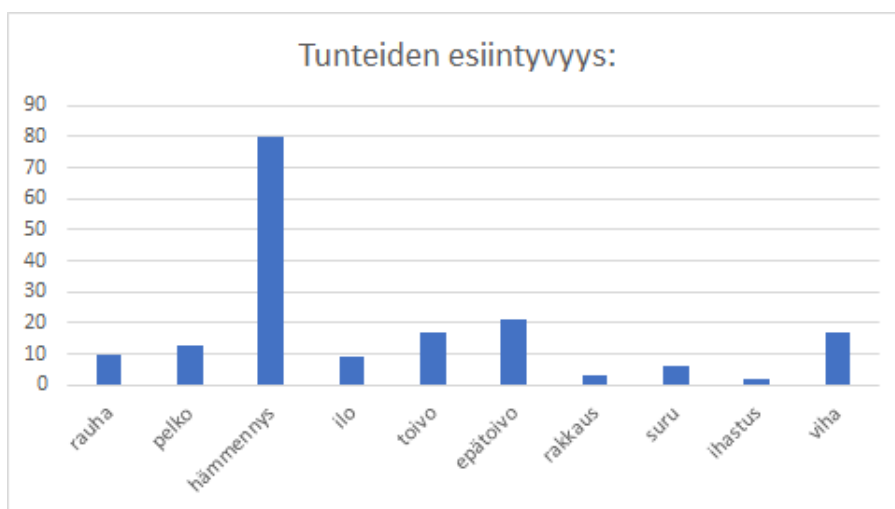

Kuva 17. Kuvassa nuoren vastaus, joka on hyvin tyypillinen vastaus. Nuori on ympäröinyt kaksi tunnetta, josta toinen on hämmennys. Kuva: Janita Hakanen 2022.

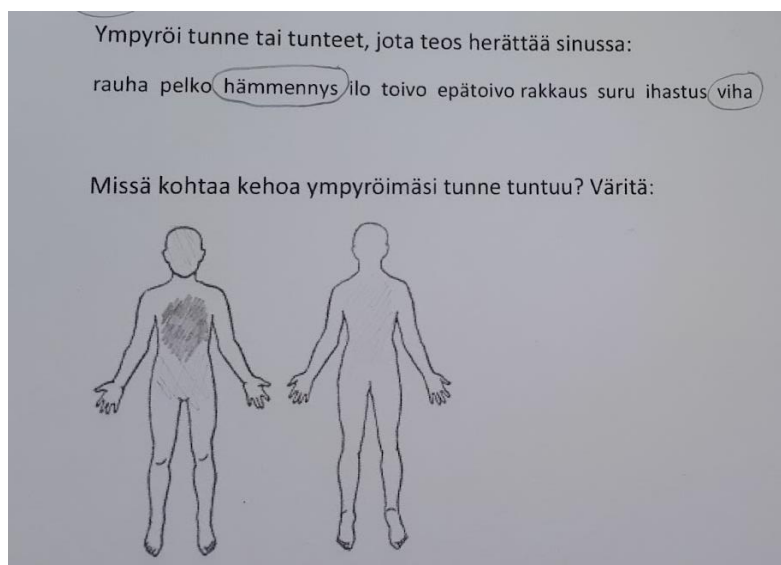
Kuvassa 17. on esitelty yksi varsin tyypillinen nuoren vastaus. Havaintoyksiköitä oli yhteensä 178, joka tarkoittaa sitä, että keskimääräisesti jokainen nuori ympyröi 1,7 tunnetta. Voidaan siis todeta, että teos herätti keskimäärin nuorella noin kahta tunnetta. Taulukko 1. osoittaa visuaalisesti, että selkeästi suurimmalla osalla (74 %) nuorista teos herätti hämmennystä. Toiseksi eniten teos herätti nuorissa epätoivoa (19 % nuorista) ja kolmannen sijan jakavat viha ja toivo (16 % nuorista).

Taulukko 1. Tunteiden esiintyvyys.

Taulukko esittelee tunteiden esiintyvyyttä. Taulukko: Janita Hakanen 2022

7.1.2 “Missä kohtaa kehoa ympyröimäsi tunne tuntuu? Väritä” -aineiston analyysi

Kuva 18. Kuvassa nuoren värittämät kehon kartat, josta edestä on väritetty kasvot (5), rinta (13), vatsa (16) ja alavatsa (5). Kehon takaosasta on väritetty hyvin haaleasti yläselkä (12), alaselkä (13) ja kyljet (14). Kuva: Janita Hakanen

“Missä kohtaa kehoa ympäröimäsi tunne tuntuu? Väritä:” -kysymykseen väritettyjä kehoja on yhteensä 106, joten vastausprosentti tehtävään on 97 %. Voidaan siis todeta, että teos herätti nuorena affekteja, joita hän osasi paikallistaa kehoonsa. Tyhjiä kehoja kehon etuosasta on yhteensä vain 8 ja havaintoyksiköitä on 325, kun taas kehon takaosasta tyhjiä kehon karttoja on yhteensä 29 ja havaintoyksiköitä 239. Voidaan siis päätellä, että nuoret kokivat valitsemansa tunteen useimmiten kehon etuosassa. Analysoin vielä tuloksia erikseen kehon etuosasta väritetyistä kehon kartoista ja kehon takaosasta väritetyistä kehon kartoista.

Taulukko 2. ”Kehon kartta” -ruumiinosien esiintyvyys edestä.
Taulukossa kehonosien esiintyvyys kehon etuosasta. Taulukko: Janita Hakanen.

Taulukko 3. ”Kehon kartta” kehonosien esiintyvyys takaosasta.
Taulukossa esitellyt kehonosien esiintyvyys takaa. Taulukko: Janita Hakanen

Kehon karttojen takaosan taulukoinnista voidaan päätellä, etteivät väritykset ole painottuneet kehon takaosissa niin vahvasti tietylle alueelle kuin etuosassa. Kun verrataan väritettyjä kehon

karttoja kehon etuosasta ja takaosasta toisiinsa, voidaan todeta, että nuoret ovat kokeneet tunteet useimmiten kehon etupuolella. Kehon etupuolen kuva jäi kokonaan värittämättä 7 prosentilla ja takaa värittämättömiä kehoja oli yhteensä 25 prosenttia. Myös havaintoyksiköitä edestä on huomattavasti enemmän edestä kuin takaosasta: etuosasta 325, takaosasta 239. Toisaalta voidaan todeta, että kokonaisuudessaan nuoret kokivat tunteet enemmän yläkehossa, jossa rinnan lisäksi painottuu koko pään alue niin kehon etuosasta kuin takaosasta. Mielenkiintoista on, että vertikaalisia eroja vastauksissa ei ollut vaan, mikäli nuori on esimerkiksi värittänyt vasemman pohkeen, niin on nuori värittänyt myös oikean pohkeen.

7.1.3 Osallistuvan havainnoinnin analyysi

“Oppilaat lähtivät rohkeasti toteuttamaan tehtävää itsenäisesti.” (Hakanen 2021, Havaintoraportti)

Jokaisen ryhmän kohdalla tehtävään lähteminen oli mutkatonta: nuoret laskivat vihkonsa tilan reunoille ja ryhtyivät liikkumaan tilassa. Vapaan tilassa kävelyn jälkeen tarjosin ensimmäisen tunteen, jota oli tarkoitus tutkia kävellessä. Kaikille ryhmille ensimmäinen yhteinen tunne oli ilo. Ilo lisäsi kävelyrytmin tempoa, että kädet lähtivät heilumaan enemmän, ryhti suoristui ja polvet joustivat, jopa hypähtelyä oli havaittavissa muutamassa ryhmässä. Kahdessa ryhmässä kuului ilon aikana myös naurua.

“Ilo -vauhtia tuli, suurempi ryhti, käsien heiluntaa ja polvijousto.”

“Ilo sai ryhmän hyppimään ja heiluttelemaan villisti käsiään. Naurua.”

“Ilon aikana jokin huvitti muutamaa tyyppiä, mikä on kyllä luonnollistakin ilolle, jolloin tuli naurun pyrsähdyksiä.”

(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Viimeisessä sitaatissa olen perustellut naurua luonnollisuudella. Kuitenkin perehdyttyäni nauruteorioihin ajatus “nauru luonnollisuutena” sai väistyä, koska yksiselitteistä syytä, miksi nuoret nauroivat ei voi todeta, mutta erilaisiin teorioihin nojaten voidaan pohtia, mistä nauru johtuu. Päättelin kontekstin huomioiden ja ingruenssiteoriaan nojaten, että naurun takana on kontrastin tunnistaminen. Nuoret, jotka nauroivat, olivat samoja, jotka myös hypähtelivät ja heiluttivat käsiään. Inguenssiteorian mukaan naurua muodostavat tilanteet, joissa totutut kaavat eivät päde vaan jotain yllättävää tapahtuu. (Sandbacka & Torvinen 2014, 3–4.)

Museossa hypähtely ei kuulu museon konventioihin, joten tämä on saattanut esimerkiksi yllättää nuoret, mikä on purkautunut naurulla.

Surua havainnoidessa vertasin liikettä ilon tuottamaan liikkeeseen, joten monet havaintoni selkeästi olivat vertailumuotoisia. Ensinnäkin rytmi oli surussa hitaampi kuin ilon, myös yläosa kehosta meni kyyryyn.

“Suru muutti kävelyä todella hitaaksi kollektiivisesti.”

“-- surussa monilla meni yläkroppa kyyryyn.”

(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Surun vaikutusta kehoihin hyödynsin myös adjektiivia “laahustaen” kahden ryhmän kohdalla. Tällöin kuitenkin sanan käyttöön ei liittynyt itselläni negatiivista tunnereaktiota, vaan pyrin tällä sanalla kuvaamaan liikettä, jossa yhdistyi hidas rytmi, voimaton keho ja painopisteen suuntautuminen kohti lattiaa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että *“Ilo oli enemmän ilmassa ja suru kohti lattiaa”*. Tällä tarkoitan, että ilossa oli hypähtelyä ja nuorilla ryhti oli hyvä, jolloin painopiste on ylhäällä, mutta surussa oli enemmän kuvausta siitä, kuinka painovoima on vetänyt kehoa kohti maata pää roikkuen. Ilo näkyi käsissä ja polvissa, ryhti suoristui ja rytmi nopeutui verrattuna neutraaliin kävelyyn. Suru taas madalsi kävelyrytmiä, painoi pään, niskan, pyöristi rintaa ja työnsi yläselän kohti lattiaa. Kasvojen ilmeitä en pystynyt valitettavasti kovin hyvin havainnoimaan, koska nuorilla oli vierailun aikana maskit koronatilanteen takia. Toisaalta olen pohtinut sitä, että ilman maskeja olisin voinut kiinnittää enemmän huomiota kasvojen mikroilmeisiin, koska kasvojen ilmeisiin on enemmän tottunut arjessaan kiinnittämään huomiota. Maskit siis jopa pakottivat keskittymään enemmän koko kehon, rytmin, ryhmän ja tilankäytön havainnointiin, joka mielestäni on hyvä suunta tutkimuksen holistisen luonteen näkökulmasta.

“Suurin osa oppilaista lähtivät rohkeasti liikkumaan, -5 henkeä, jotka menivät omassa porukassa koko ajan laahustaen.” (Hakanen 2021, Havaintoraportti)

Ryhmien välillä oli eroavaisuuksia siinä, miten nuori toteutti tehtävänantoa osana ryhmää ja tilaa. Havainnoissa tämä näkyy tilanteisuutena eli suhteena sosiaalisiin seikkoihin, tilankäyttöön ja kielellisiin havaintoihin, johon pureudun nyt tarkemmin. Vain yksi ryhmä lähti toteuttamaan täysin tehtävänannon mukaisesti harjoitetta eli nuoret levittäytyivät

yksilöinä koko tilaan toteuttaen tehtävää hiljaisuudessa. Yksi ryhmä levittäytyi tilaan yksilöinä, mutta juttelivat aluksi vastaantuleville luokkatovereille. Kannustin kuitenkin nuoria toteuttamaan tehtävää yksilönä, jolloin nuoret ryhtyivät toteuttamaan tehtävää hiljaisuudessa. Yhden ryhmän opettaja kannusti ja käski nuoria kävelemään tilassa yksilöinä ja toteutti myös itse tehtävän antoa suurieleisesti. Tässä ryhmässä oli haastavaa havainnoida oppilaiden toimintaa, koska opettaja oli niin vahvasti esillä antaen neuvoja nuorille läpi tehtävän.

Yhdessä ryhmässä nuoret lähtivät liikkumaan 2–4 ryhmässä kuiskutellen, joten kannustin nuoria toteuttamaan tehtävää hiljaisuudessa ja yksilöinä. Kahdessa ryhmässä oli 4–5 porukka, joka lähti kulkemaan omassa tiiviissä porukassaan kuiskien. Molemmissa tapauksessa kannustin porukoita toteuttamaan harjoitetta yksilöinä: toisen ryhmän porukka levittäytyi tilaan yksilöinä ja toinen porukka jatkoi toimintaa sellaisenaan. Yhteistä näille kahdelle ryhmälle oli, että loppuryhmästä toimi tehtävänannon mukaisesti eli yksilöinä hiljaisuudessa. Huomioitavaa on myös se, että porukat olivat olemassa jo ennen harjoitteen alkamista. Pienryhmät ison ryhmän sisällä olivat tiiviitä jo museolle tultaessa: he istuivat yhdessä porukassa jo kahvioon tultaessa.

Kahdessa ryhmässä nuoret lähtivät liikkumaan tilassa yhteneväisenä ryppäänä sanattomasti:

“Sitten lähdettiin kävelemään tilassa, jolloin porukka lähti kävelemään, mutta yhdessä isossa massassa. Ilman puhetta kuitenkin. Ikään kuin rypäs, yhtenevä.”

“Oppilaat menivät aika lailla yhtenä liikkuvana mattona, kuitenkin toisiinsa etäisyyksiä pitäen. Kuitenkin oppilaat ikään kuin menivät samaan suuntaan ja kääntyivät kuin yhteisestä päätöksestä toiseen suuntaan.”

(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Näissä ryhmässä en kuitenkaan puuttunut ryhmän toimintaan, koin, että oli tärkeää nähdä, miten ryhmä toimii. Tärkeintä tehtävän toteutumisen kannalta on, että tehtävä toteutetaan hiljaisuudessa: tällä vähennetään yhden aistin kuormaa, jolloin jää enemmän tilaa huomioida kehollisia kokemuksia (Forsberg, Kortemaa, Lindedahl & Vuokkomaa 2015, 11–12,37). Viimeiseksi ohjasin nuoria kehollistamaan tunteen, jota teos herätti eli tunteen, jonka oppilas ympyröi tutkimuslomakkeesta. Alun “neutraalin kävelyn” jälkeen suru eikä ilo vaikuttanut tilankäyttöön, etäisyyksiin tai sanalliseen vuorovaikutukseen radikaalisti, mutta oman tunteen kohdalla tapahtui lisää ryhmäytymisiä ja sanallinen vuorovaikutus lisääntyi.

“Oman tunteen aikana porukka meni enemmän ryhmiin ja tuli sellaista liikehdintää ylipäättään.”

“Oma tunne herätti toiminnassa härväilyä: muiden seuraamista, vilkuilua, kuiskuttelua ja toiminnan lopettamista. “

(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Ryhmiin muodostumisen lisäksi vilkuilu lisääntyi eli seurattiin muiden toimintaa katseella ja kuiskuttelua tuli laajemmin esiin ryhmissä. Mielenkiintoista on, että yhdessä ryhmässä useimmat nuoret ensiksi kertoivat yhdelle tai useammalla valitsemansa tunteen ja vastaavasti kysyivät, minkä tunteen toiset olivat valinneet. Tämän keskustelutuokion jälkeen nämä nuoret ryhtyivät kokeilemaan, miltä tunne kehossa tuntuu. Tämä viestii osaltaan siitä, että ihmisellä on tarve kuulua joukkoon, joka on ihmisen yksi perustarpeista, joka motivoi toimintaan Maslow tarpeiden hierarkian mukaan (Kuusinen 1995, 195–196). Kun jokaisella on henkilökohtainen tehtävä, jota muut eivät tiedä, ei pysty saamaan varmistusta toisilta, miten kuuluisi toimia tai mikä on oikein eikä selittämään toimintaansa. Tällöin ratkaisukeino on kysyä, mikä muilta: mikä tunne heillä on, ja kertoa, mikä tunne itsellään on. Silloin oma toiminta saa muiden silmissä myös perustelut.

Matkalla toiseen tilaan useampi nuori otti kontaktia minuun. Kävin keskustelua matkalla olevista kuvista sekä hallissa olleista teoksista. Tämä osoittaa osaltaan sen, että nuorille oli luotu ilmapiiri, jossa voi osoittaa oman mielipiteensä -osallistua toimintaan aktiivisesti.

“Matkalla seuraavaan tilaan yksi oppilaista kertoi minulle, että tämä on aivan perseestä. Keskustelimme siitä, miksi on perseestä. Hän kertoi, että tämä taide ei ole taidetta.”

(Hakanen 2021, Havaintoraportti).

7.1.4 Hämmennystä, vilkuilua ja mielipiteenilmaisuja -yhteenveto

Hämmennyksen tunteen teoksen herättämäksi tunteeksi ympyröi siis 74 % nuorista. Tuloksia analysoitaessa on kuitenkin huomioitava, että nuori ympyröi keskimäärin 1,7 tunnetta. Nuorista jopa 47 % ympyröi vain hämmennyksen tunteen, joten voidaan todeta, että teos herätti suurimmassa osassa nuorissa hämmennystä. Kehollisten kokemusten tilallisuus tuli esille tunnekävely -harjoitetta tehtäessä: hämmennyksen tunne valtasi tilan tunnekävelyn viimeisessä osiossa. Osallistuva havainnointi tukee tätä hämmennyksen kokemisen tunnetta, koska tilassa olemisen muuttui: syntyi ryhmiä, kuiskuttelua, käsillä selittämistä, toiminnan

lopettamista ja vilkuilua. Kielitoimiston sanakirja (Kotimaisten kielten keskus& Kielikone Oy 2021, Hämmennys) määrittelee hämmennyksen lähisanoiksi “sekaannus, sekasorto, hämminki, hämmentyneisyys”, jotka kuvaavat tilanteen tunnelmaa mielestäni hyvin. Hämmennyksen tunteen käsitteleminen kävelyharjoitteessa tuo havaintojeni mukaan tilaan kahdenlaista hämmennystä: hämmennys, jota teos herätti ja hämmennystä kehollisesta tehtävästä, jossa tehtävänanto hyvin vapaa. Hämmennys tuntui kehon karttojen mukaan nuorissa eniten rinnassa. Hämmennys lisäsi puhetta, vilkuilua ja ryhmissä liikkumista. Voidaan siis todeta, että teos herätti todella nuorella affekteja, joita nuori tutki ja käänsi sanalliseen muotoon valitessaan tunteen, jonka ympyröi. Kävellessä nuori koki tunteiden kehollistamisen kautta affekteja, joita käänsi reflektion kautta tutkittavaan muotoon värittämällä kehon karttoja.

Useampi nuori väritti kehon kartat kuin ympyröi teoksen herättämän tunteen. Tämä kertoo siitä, että teos on herättänyt kehollisia tuntemuksia, joita nuori on osannut paikallistaa, mutta niitä on ollut haastavampi sanoittaa. Sanoittamisen haasteisiin on voinut vaikuttaa myös se, että hyvin todennäköisesti nuoret eivät ole tehneet aiemmin vastaavia harjoituksia koulussa tai museoympäristössä. Tämä tuli esille monen kierroksen aikana, niin opettajien ja oppilaiden sanoittamana. Toisaalta opetussuunnitelmassa ei määritellä kehollisuutta, eikä sitä oteta huomioon oppikirjoissa, joten todennäköistä on, että kehollisuuteen pureutuvia harjoitteita ei koulukontekstissa ole juurikaan ollut (luku 4.2.2 Kehollisuus opetussuunnitelmassa ja oppikirjoissa). Toisaalta kaikki kehollisille kokemuksille ei edes löydy sanoja ja harjoitteiden avulla on voitu päästy kiinni niihin, koska nuoret ovat useammin värittäneet kehon kartat kuin ympyröineet tunteen (Liimakka 2012, 101-105).

Tilan vahva hämmennyksen ilmapiiri on saattanut vaikuttaa niidenkin nuorten kehollisiin kokemuksiin, jotka eivät valinneet teoksen herättämäksi tunteekseen hämmennystä, kun tilassa oli vahva hämmennyksen ilmapiiri. On myös huomioitava, että varsinkin oman tunteen kohdalla pelko nolatuksi tulemiselle on voinut vaikuttaa toimintaan juuri siten, että tukeutuu luokkatovereihin tai lopettaa toiminnan. Tämän tulkinnan taustalla on näkemys siitä, että nuorena häpeän tunne koetaan voimakkaana ja pelko nolatuksi tulemiseen saa nuoren ennakoimaan sosiaalisia tilanteita, ettei itse joutuisi nolatuksi (Turunen 1996, 104–105, 109–110). Nyt päästäänkin alkupisteeseen eli tutkijana en pääse kiinni elettyyn kokemukseen, vaan tutkimuksessa keskityn kuvattun kokemuksen kuvaukseen kontekstissaan (Tökkäri 2018, 67).

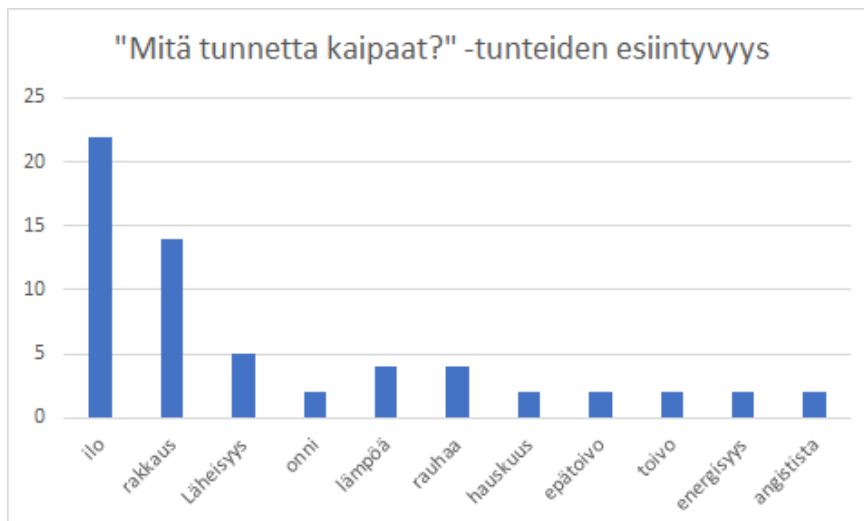
7.2 Tunnemeditaatio -harjoitteeseen linkittyvän aineiston analysointi

Tunnemeditaatio -harjoite alkoi laskeutumalla Luciano Castellin *Metamorph* -teoksen äärelle. Tämän jälkeen annoin tehtävänannon, jonka tarkoitus oli pohtia tunnetta, jota kaipaa ja kirjoittamaan sen tutkimuslomakkeeseen. Meditaatiossa nuoret palasivat hetkeen, jolloin olivat kokeneet kaipaamaansa tunnetta tai mielikuvituksen avulla kokivat, miltä kaipaama tunne hetkessä tuntuu. Hetken aikaa nuoret tutkivat, millainen muisto tai mielikuva on ja mitä tämä herättää kehossa. Tämän jälkeen nuoret palasivat tutkimuslomakkeiden äärelle ja värittivät kehon kartat eli vastasivat kysymykseen ”*Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu? Väritä*”. Tarkemmin harjoitteesta kerrotaan luvussa 5.2.3 Tunnemeditaatio.

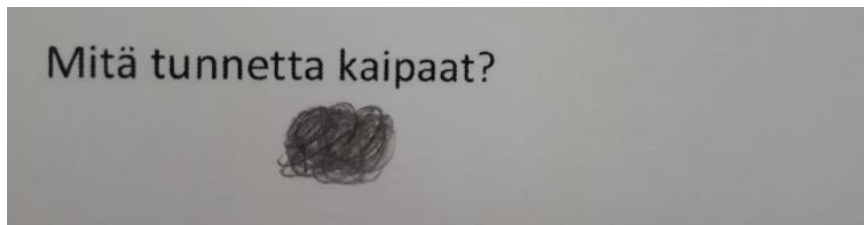
7.2.1 ”Mitä tunnetta kaipaat?” -aineiston analyysi

Tutkimuslomakkeen palauttaneista nuorista 83 % vastasi kysymykseen ”*Mitä tunnetta kaipaat?*”. Nuorista 17 % ei siis vastannut kysymykseen. Vastausprosentti on edelleen hyvä, mutta huomioitavaa on, että verrattuna kysymykseen ”*Ympyröi tunne tai tunteet, jota teos herättää*” vastausprosentti laski 14 %. Avoin vastaus vaatii reflektoinnin lisäksi tunteen sanoittamisen omin sanoin, joka on haastavampaa kuin tunteen valitseminen valmiiksi annetuista vaihtoehdoista. Tehtävän vaikeusaste oli varmasti osin vaikuttanut vastausprosentin laskuun, mutta toisaalta on huomioitava, että esimerkiksi keskittyminen oli voinut laskea, kun museoretki oli saavuttanut tässä kohtaa ajallisesti puolivälin. Tehtävä oli myös henkilökohtaisempi kuin ympyröinti -tehtävä. Nuori ei ole välttämättä kokenut tilannetta niin luottamuksellisena, jolloin ei ole halunnut kaipaamaansa tunnetta kertoa.

Taulukko 4. ”Mitä tunnetta kaipaat?” -tunteiden esiintyvyys.
Taulukossa esitelty ”Mitä tunnetta kaipaat?” vastausten tunteiden esiintyvyys. Taulukko: Janita Hakanen.

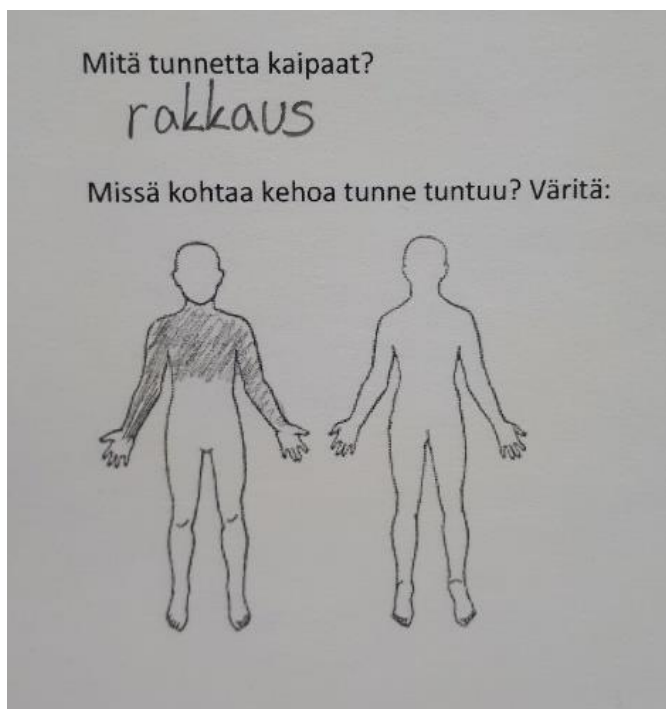
Neljäsosa vastanneista kaipasi iloa ja toiseksi suurin osa eli 16 % vastanneista kaipasi rakkautta. Seuraavaksi eniten nuorten kaipaamiin tunteisiin kuuluivat läheisyys, lämpö ja rauha. Seuraavia tunteita kaipasi kutakin kaksi nuorta: epätoivo, toivo, energisyys, angstisuus, toivo ja onni. Huomioitavaa on, että tunteiden kertomisen lisäksi viisi nuorista totesi, etteivät he kaipaa mitään tunnetta ja toisaalta viisi nuorta vastasi, etteivät tiedä, mitä tunnetta kaipaavat. Kuusi nuorta vastasi kysymykseen, jonkin teon tai asian, kuten “alkomahoolii” ja “halaus”. Tämä tekojen tai asioiden kirjaaminen osoittaa osaltaan sitä, että tunnetta on ollut vaikea sanoittaa, kun on tunteen sijaan kirjattu seikka, joka herättää tunnetta. Kolmetoista vastausta oli haastavaa sijoittaa mihinkään ryhmään. Muodostin tästä ”Muut” -ryhmän, jossa oli kaikki tunne -vastaukset ja kommentit, joita oli vain yksi koko joukosta. Yhden yksittäisen vastauksen nostan esiin muut -ryhmän sisältä, koska se siinä kysymykseen oli vastattu kuvallisesti.

Kuva 19. Kuvassa nuoren kuvallinen vastaus kysymykseen: Mitä tunnetta kaipaat? Kuva: Janita Hakanen.

Kuvassa 19. on tummaa kynänjälkeä pyörivällä liikkeellä, kynän jälki muodostaa epämääräisen alueen. Kuvan voimakas ja energinen liike sekä tumma piirrosjälki välittävät minulle voimakasta tunnekokemusta. Pyörivä -liike ja piirustuksen epämääräinen muoto, vie tulkintaa kuvasta kohti mielikuvaa “tunneöykystä”. Puhekielessä tunneöykylä viitataan usein kasaan tunteita, joita on haastava tunnistaa ja nimetä. Tulkitsen kuvan siis osaksi tutkimuksessa jo esiin tulleisiin haasteisiin liittyen tunteiden jaotteluun sekä sanoittamiseen. Kuvallinen vastaus nosti myös esille tutkimuslomakkeen minulle tiedostamattoman valinnan, joka rajasi vastausvaihtoehtojen tapoja. Tilaa vastata kysymykseen oli vain vähän, se antaa odotuksen sille, että lyhyt kirjallinen vastaus on se, mitä vastaukselta odotetaan. Tutkimuksen rajaavasta elementistä huolimatta, nuori on vastannut kysymykseen kuvallisesti. Teko on vaatinut itsestään lähtevää toimintaa ja vastuunottamista, jotka ovat osallisuuden rakennuspalikoita (Opetushallitus 2016, 14 & 26).

7.2.2 "Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu? Väritä" -aineiston analyysi

Kuva 20. Kuvassa nuoren värittämät kehon kartat, josta edestä on väritetty kaula (6), olkapäät (7) käsivarsi (8), kyynärvarsi (9), ranne (10) ja rinta (13) . Kehon takaosaan ei ole väritetty mitään. Kuva: Janita Hakanen.

Nuorista 93 % väritti kehon karttoja, joka oli kymmenen prosenttia enemmän kuin vastauksia kysymykseen “Mitä tunnetta kaipaat?”. Voidaan siis todeta, että nuoret kokivat tunnemediaatio -harjoitteen aikana affekteja, mutta niiden sanallistaminen tunteiksi on monesti jäänyt toteuttamatta. Tyhjiä kehon karttoja edestä on yhteensä vain 16, kun taas takaa tyhjiä kehon karttoja on 51, joka on melkein puolet kaikista vastauksen antaneista. Nuoret kokivat tunteen siis ensisijaisesti kehon etuosassa. Kahden yleisimmän kaivatun tunteen: ilo ja rakkaus, paikallistaminen kehon karttoihin oli mahdollista. Taulukko 5. esittelee ilon paikallistumisen kehoon. Nuorilla ilo tuntui eniten rinnassa, sitten kasvoissa ja vatsassa.

Taulukko 5. Missä ilo tuntuu? -esiintyvyys kehon kartoissa.

Taulukossa esitelty kehon kartoissa kehonosien esiintyvyys, kun kaivattuna tunteena on ilo. Taulukko: Janita Hakanen.

Taulukko 6. esittelee rakkauden paikallistumisen kehossa. Rakkaus tuntuu yleisimmin rinnassa, kehon takaosaan rakkaus ei saanut kuin muutaman havaintoyksikön. Rakkaus koettiin kuitenkin tasaisemmin koko kehossa kuin ilo taas paikallistui kolmeen kehonosaan selkeämmin.

Taulukko 6. Missä rakkaus tuntuu? -kehonosien esiintyvyys.

Taulukossa esitelty kehon kartoissa kehonosien esiintyvyys, kun kaivattuna tunteena on rakkaus. Taulukko: Janita Hakanen.

7.2.3 Osallistuvan havainnoinnin analyysi

“Oppilaat laittoivat silmät kiinni ohjeistuksesta.”

“4 hengen porukalla oli aluksi vaikea keskittyä ja laittaa silmät kiinni. Lopuksi kuitenkin rauhoittuivat ja kaksi tyyppiä neljän hengen ryhmästä jopa laittoi silmät kiinni. “(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Tehtävään tarttumisessa oli nähtävissä kahdenlaista lähtökohtaa, joissa näin yhteyden erilaiseen ryhmädynamiikkaan. Yleisesti voidaan sanoa, että ryhmissä, joissa selkeitä ryhmittymiä ei ollut, oppilaat lähtivät toteuttamaan tehtävänantoa “paina silmät kiinni” mutkattomasti. Ryhmissä, joissa oli selkeitä ryhmittymiä, oli hankaluuksia tarttua tehtävään. Tunnemeditaatiossa pidetään silmät kiinni, jolloin ei voi tietää, pitävätkö muut silmiään kiinni vai ei. Erityisesti nuorena pelko nolatuksi tuntemisen tunteesta saa nuoren ennakoimaan erilaisia sosiaalisia tilanteita ja saattaa mieluummin muut häpeään. Tällaisella toiminnalla nuori pyrkii suojelemaan itseään (Turunen 1996, 109–110). Silmien kiinni laittaminen vaatiikin siis ryhmän läsnäollessa luottamusta siitä, ettei tule nolatuksi tilanteessa, jota ei pysty kontrolloimaan katseella. Yhteenvetona havaintoraportista voidaan todeta, että ryhmäpaine ja nolatuksi tulemisen pelko on ollut suurempi ryhmissä, joissa on selkeitä erillisiä ryhmittymiä.

Vain kahdessa ryhmässä nuoret puhuivat tehtävän aikana. Toinen ryhmistä hiljeni, kun annoin puhuville tiukan lempeän katseen. Katseen tarkoitus oli viestiä siitä, että on aika hiljentyä. Koin hiljaisuuden tärkeäksi tehtävässä aistikuormituksen lisäksi sen vuoksi, että puhe näytti kertovan muille siitä, että joillakin on silmät auki, jolloin myös muiden teki mieli avata silmänsä ryhmäpaineen vuoksi. Toinen ryhmä lopetti kuiskuttelun, mutta toinen ryhmä jatkoi huolimatta ohjeistani. Huomasin, että rintani kohdalle laskeutui painava tunne, kun nuoret eivät hiljentyneet -minua ärsytti. Ärsytyksen tunteeni vaikutti koko ryhmän havainnointiin, koska kiinnitin huomioita enemmän nuoriin, jotka häiritsivät minua ja siihen, että itse pysyisin rauhallisena. Törmäsin tässä Honkasalon (2018, 191) esittämään etnografiseen haasteeseen käytännössä: tutkijana suuntasin katseeni sinne, missä on eniten melua. Erityisesti asemassani, jossa tehtävänä oli tutkia, mutta myös ohjata ryhmää tämä haaste korostuu. Jälkeenpäin mietittynä nuorten erilaiseen toimintaan tilassa olisi pitänyt suhtautua rauhallisemmin: nuoret saattoivat osoittaa toiminnallaan, että tehtävä on esimerkiksi heidän mielestään vastenmielinen. Tämä kokemus on myös täysin validi, mutta nuorten

kokemukset eivät voineet millään tulla esille vaikkapa sanallisesti -ärsytyksen tuntee varmasti affektoitui tilaan, jolloin nuoret aistivat ärsytykseni.

“Ryhmä oli todella eläväinen ja puhelias, mutta meditaation aikaan puhetta ei tapahtunut, ikään kuin tehtävä maadoitti ryhmää, koska olivat selkeästi maadoittuneempia tehtävän jälkeen.”

“Tuntui, että tehtävää olisi voinut vain jatkaa ja jatkaa, hieman venytinkin aikoja, koska tuntui, että oppilaat maadoittuivat ja hengittivät yhdessä.

“(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Yhteenvedon voidaan todeta, että jokaista ryhmää tunnemeditaatio -harjoite rauhoitti. Kehon liike rauhoittui ja havaintoraportissa oli useita eri huomioita siitä, että aistin tilassa keskittymisen sekä läsnäolon. Esimerkiksi havainnon yhteisestä hengityksestä tulkitseen siitä, että ryhmä löysi rauhoittumisen avaimen yhdessä: usein rentoutumisen ensimmäinen askel on etsiä syvä ja rauhallinen hengitys (Aitlahti & Reinikainen 2018, 11, 93–94).

“Tämän jälkeen oppilaat olivat rauhallisemmin tilassa+keskittyneemmin, joka ilmeni siten, että ohjeitani kuunneltiin ja niin paljoa ei ollut härväystä.”

(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Voidaan myös todeta, että tehtävän positiivinen vaikutus läsnäoloon, avoimuuteen tilassa ja keskittymiseen jatkuivat jokaisessa ryhmässä myös itse meditaatio-osuuden jälkeen. Jokainen ryhmä keskittyi kehon karttojen värittämiseen ja käyttivät enemmän aikaa vastaamiseen kuin ensimmäisen väritystehtävän kohdalla. Huomasin, että tehtävä rauhoitti myös omaa olemistani: laskeuduin havainnoimaan ja ohjaamaan hyvällä läsnäololla enkä miettinyt jatkuvasti, mitä nyt pitäisi tehdä paremmin:

“Ehkäpä siihen vaikutti myös se, että oltiin ehditty tekemään yhdessä enemmän tehtäviä tai siitä, että läsnäolo ehkäpä parantui myös minulla, koska tuntui, että osasin ensimmäistä kertaa myös itse rauhoittua ohjaustilanteessa.”
(Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

Yksi ryhmä, jossa oli selkeästi pieni oma viiden hengen porukansa, joka halusi tehdä tehtävät omassa porukassa ja hieman eri järjestyksessä, toimi tehtävän jälkeen osana ryhmää. Tähän mennessä porukan nuoret olivat näyttäneet Taidetestaajat -vihon kolmesta hymynaamasta surullista naamaa, mutta nyt tunnemeditaatio -harjoitteen jälkeen kolme

nuorista näytti hymyilevää naamaa. Ryhmän nuoret selkeästi siis kokivat tehtävän mielekkääksi ja se myös vaikutti toimintaan jatkossa: he keskittyivät tekemiseen ja kuuntelemiseen osana ryhmää. Tämä oli myös yleisesti linja jokaisessa ryhmässä, mutta tässä ryhmässä muutos oli huomattava.

Siirtyessä videotilasta siiven avoimeen halliin monista ryhmistä nuoret tulivat kommentoimaan minulle suoraan tehtävästä, että oli mukavaa, kivaa ja sain myös palautetta siitä, että vedin hyvin harjoitteet. Huomioitavaa on myös, että oppilaiden lisäksi seitsemän ryhmän opettajista neljän ryhmän opettajat tulivat kommentoimaan minulle ryhmän toiminnan muutosta ja antamaan minulle innoissaan positiivista palautetta:

“Meditaatio harjoitteen jälkeen luokan opettaja tuli sanomaan minulle, että ” Tämä on parasta, mitä näille nuorille voi tehdä.”

“Myös opettajat sanoivat ääneen, että ”jopa rauhoitti”. (Hakanen 2021, Havaintoraportti.)

7.2.4 Iloa ja rakkautta rinnassa, rauhoittuminen tilassa ja vuorovaikutusta - yhteenveto

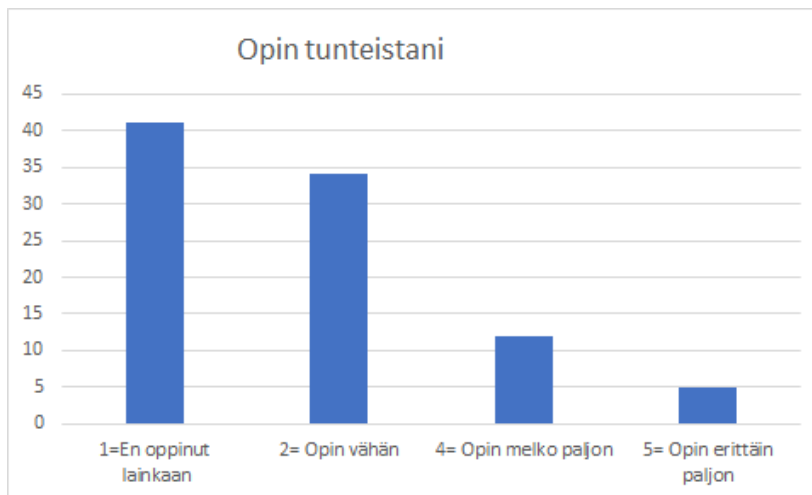
Nuoret kaipasivat useimmiten iloa ja rakkautta, mutta myös esimerkiksi läheisyyttä, onnea ja rauhaa. Ilo tuntui useimmiten rinnassa, päässä ja vatsassa. Rakkaus tuntui myös useimmiten rinnassa, mutta jakautui laajemmin eri kehon osien välille kuin ilon kokemukset kehossa. Huomioitavaa on, että kysymykseen *“Mitä tunnetta kaipaat?”* vastasi 83 % nuorista, kun taas kehon karttoja väritti 93 % nuorista. Kehon karttojen avulla nuori pystyi paikallistamaan kehollisen kokemuksen ja täten tuomaan kehollisen kokemuksen esiin visuaalisesti, mutta sanallistaminen on jäänyt toteuttamasta. Tämä osoittaa osaltaan sitä, että kehollisten kokemusten sanallistaminen on haastavaa ja toisaalta, että kaikille kehollisille kokemuksille ei löydy edes sanoja (Liimakka 2015, 101-105). Havainnot osoittavat, että ryhmissä, joissa selkeitä ryhmittymiä ryhmäpaine vaikutti enemmän. Voidaan kuitenkin todeta, että kaiken kaikkiaan tunnemeditaatio -harjoite rauhoitti nuoria, jonka jälkeen oppilaat kuuntelivat toisiaan, ohjeita ja ylipäättään tilaa paremmin. Nuoret myös ottivat minuun enemmän kontaktia ja kertoivat mielipiteitään harjoitteista sanallisesti ja hymiöiden kautta.

7.3 Arviointilomakkeen analysointi

Tässä luvussa analysoin tutkimuslomakkeen toisella puolella olevan arviointilomakkeen, jossa on neljä strukturoitua väitettä ja yksi avoin kysymys. Nuoret vastasivat kysymyksiin tunnemeditaatio -harjoitteen jälkeen Siivessä (kts.luku 6.1.1 Tutkimuslomake). Nuorista 85 % vastasi neljään strukturoituun väitteeseen ympäröimällä vastauksen. Poikkeuksetta nuori oli vastannut jokaiseen väitteeseen, jos oli ylipäättään vastannut arviointilomakkeeseen. Lomake tuotti tietoa, joka tuki tekemääni havainnointia. Seuraavaksi esittelen taulukossa 7. esitetyt mittarilla saadut tulokset pylväsdiagrammein:

Taulukko 7. Opin tunteistani.

Taulukko esittelee ”Opin tunteistani” -vastausten jakautumista. Taulukko: Janita Hakanen 2022.

Suurin osa vastanneista kertoi, ettei oppinut harjoitteiden aikana tunteistaan. Voi vain pohtia sitä, miksi harjoitteiden oppimistavoite ei monen kohdalla täyttynyt. Ensinnäkin nuori on voinut nähdä oppimisen toisin kuin minä. Käsitän opetussuunnitelman jalanjäljissä oppimisen myös kehollisen tiedon oppimisena. Kuitenkin kehon viestien, toiminnan ja tunteiden oppimisesta harvemmin puhutaan oppikirjoissa tai ylipäättään yhteiskunnassa kuten tässä tutkimuksessa tehdystä oppikirjatutkimuksessa olen osoittanut. Toisaalta esimerkiksi matematiikan kertotaulujen oppimisen havaitseminen ja mittaaminen on konkreettisempaa nuorelle kuin tunteiden. Nuoren on voinut olla yksinkertaisesti vaikea reflektoida oppimistaan tunteiden kohdalla. Toisaalta oppiminen vaatii kiinnostusta ja oppiman asian merkityksellisenä näkemisen (Opetushallitus 2022, Minä oppijana). Vähän harjoitteista oppi 35 % nuorista, 13 % oppi melko paljon ja 5 % oppi erittäin paljon eli 53 % oppi kuitenkin harjoitteista jotakin. Harjoitteet omalta osaltaan edistivät suurimman osan nuorista

osallisuuden kokemisen mahdollisuutta, koska oppiminen luo tunnetta siitä, että osaa ja voi vaikuttaa omaan elämäänsä (Opetushallitus 2022, Minä oppijana).

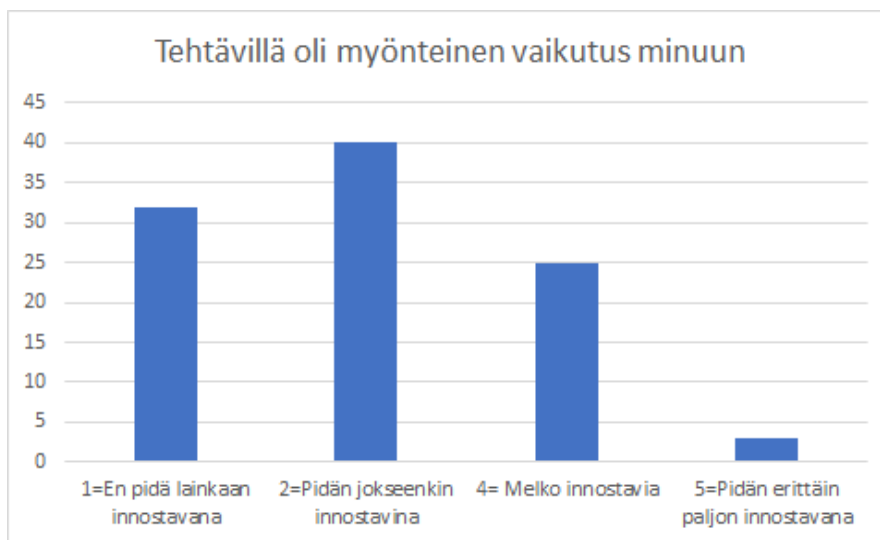
Taulukko 8. Koin tehtävät mukaviksi.

Taulukko esittelee ”Koin tehtävät mukaviksi” -vastausten jakautumista. Taulukko: Janita Hakanen 2022.

Suurin osa nuorista piti tehtäviä jokseenkin mukavina. Mielenkiintoista olisi ollut tietää, millä tavoin kehollisista harjoitteista olisi voinut toteuttaa kehollisista nuorille vielä mukavemmat. Ensimmäisen ja toisen väitteen tulosten vastausten vertaileminen kuitenkin osoittaa, että suuri osa nuorista, joka ei kokenut lainkaan oppineensa ei kokenut tehtäviä myöskään lainkaan mukavina. Yleensä nähdään, että oppiminen voi olla myös haastavaa, eikä aina mukavaa (Opetushallitus 2022, Minä oppijana). Oppimisella ja mukavuudella näkyi kuitenkin olevan tutkimuksen puitteissa yhteys.

Taulukko 9. Taulukko esittelee ”Tehtävillä oli myönteinen vaikutus minuun” -vastausten jakautumista. Taulukko: Janita Hakanen 2022

Tässä väitteessä näin vasta analysoidessa ongelmallisen mittarin sanoittamisen: myönteinen vaikutus on rajattu tässä kohtaa vain innostavuuteen. Havainnoinnin, avointen vastausten sekä nuorten sanallistamisen perusteella myönteinen vaikutus olisi voinut olla ennemminkin, esimerkiksi rauhoittuminen. Nyt kuitenkin rajasin mittarin sanoittamisella myönteisen vaikutuksen innostavuuteen, jolloin vastaukset eivät tule vastaamaan todellisuudessa nuorten kokemusta harjoitteiden myönteisestä vaikutuksesta. Tuloksista voidaan kuitenkin kertoa, että suurin osa nuorista piti tehtäviä jokseenkin innostavina.

Taulukko 10. Koin tehtävät merkitykselliseksi. Taulukko esittelee ”Koin tehtävät merkitykselliseksi” - vastausten jakautumista. Taulukko: Janita Hakanen 2022.

Arviointilomakkeen kriittisesti tarkasteltaessa on huomioitava, että kuudessa nuoren vastauksessa oli ympyröity joko kaksi numeroa tai tyhjä tila kahden numeron välistä. Näitä vastauksia en koodannut vastauksia omaksi ryhmäkseen, koska per väite näitä poikkeuksellisia vastauksia ei ollut useita. Kuitenkin tämä kertoo siitä, että arviointilomake ei ollut täysin yksiselitteinen. Ensi kerralla toteuttaisin muutoinkin VAS-mittarin kymmenen portaisena, enkä neliportaisena, koska neliportainen malli ei ollut yksiselitteinen ja jotta olisin saanut tarkempaa tietoa nuorten kokemuksesta hienojakoisemmalla mitta-asteikolla. (Valli 2018, 265–266 & Valli 2018, 110.)

Huomioitavaa strukturoitujen vastausten jakautumisessa on se, että kahden luokan vastaukset nousivat poikkeavina esille. Yhden luokan vastaukset olivat jokaisessa väitteessä koko

aineiston keskiarvoa alhaisemmat ja toisen luokan vastaukset olivat taas selvästi keskiarvoa paremmat. Osallistuvan havainnoin raportointia tarkastellessa huomasin, että luokkien toiminnasta löytyi poikkeavia havaintoja verrattuna muihin luokkiin.

Alhaisimman keskiarvon ympäröinyt luokassa oli samainen ryhmä, jonka toiminta vaikutti valitettavasti myös tapaani ohjata (kts.6.2.3. Osallistuvan havainnoinnin analysointi).

Ryhmässä oli selkeästi erilaisia ryhmittymiä ja kova ryhmäpaine, mitkä vaikuttivat nuoren harjoitteiden kokemiseen. Toisaalta ryhmäpaine on voinut vaikuttaa myös vastaamiseen: mikäli nuori olisikin oppinut jotain tunteista, pelko että joku näkee vastaukset ja pelko häpäisystä, on voinut saada nuoren vastaamaan päinvastaisesta (Turunen 1996, 104–105, 109–110). Luokassa oli myös fyysisen väkivallan tilanne kierroksella, siirryessä Hallista Siipeen:

“Kävelyn jälkeen tuli tilanne, jossa kaksi oppilasta kävivät toisiinsa kiinni väkivaltaisesti -potku ja isku. Jouduin puuttumaan tilanteeseen. Myös teos oli vaarassa. Opettaja ei puuttunut toimintaan “(Hakanen 2021, Havaintoraportti).

Väkivallalle altistuvat tekijän ja uhrin lisäksi myös kaikki ympärillä olevat nuoret. Väkivallan uhka vaikuttaa oppimiseen, lisää stressiä ja pelkoa. (Arjovuo, S. & Hartemo, T. 2019, 2–3.) Opettajan poissaolevuus tilanteessa lisäsi varmasti myös nuorten turvattomuuden tunnetta, koska nuorten lähiaikuinen ei puuttunut tilanteeseen. Minulle jäi myös sellainen tunne tilanteesta, että väkivallan tilanteet olivat luokalle arkisia, koska opettaja ei reagoinut tilanteeseen ja myöskään iso osa nuorista ei reagoinut tilanteeseen lainkaan. Tämän ryhmän nuoret rauhoittuvat tunnemeditaatiossa, mutta kokemus väkivallasta jää varmasti kehollisesti pidempiaikaiseksi kokemukseksi.

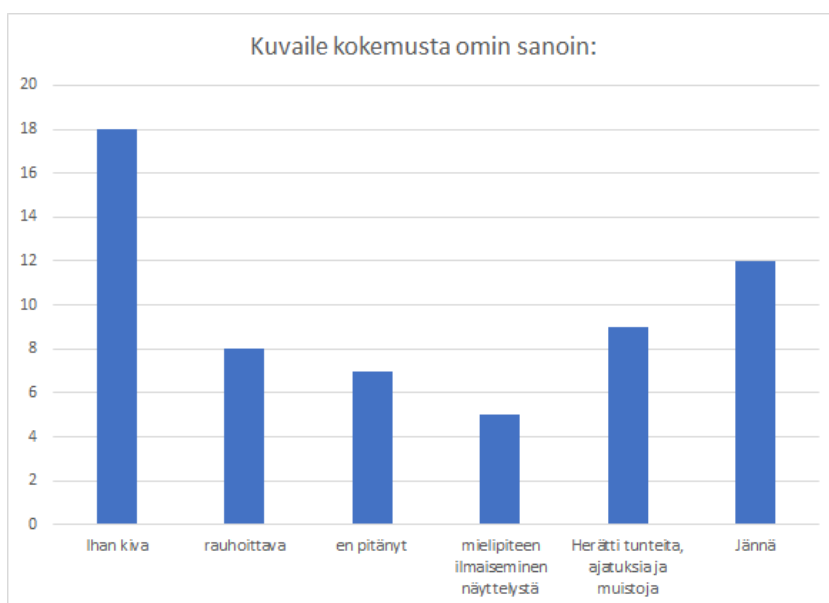
“Tuntui, että osa porukasta avautuivat tämän tehtävän jälkeen, koska ennen meditaatiota ei kukaan ollut kysellyt mitään. Tämän jälkeen kuitenkin tuli heti jopa muutama kysymys” (Havaintoraportti 2021, Hakanen).

Ryhmä, jossa vastaukset olivat keskiarvoa korkeammat, olivat tullessaan museolle rauhallisia ja en havainnut luokan sisällä erilaisia ryhmittymiä. Aivan museokierroksen alussa nuoret eivät osallistuneet harjoitteisiin, mutta pikkuhiljaa tehtävien edetessä nuoret ottivat tilaa, puheenvuoroja ja vapauksia tilankäytössä.

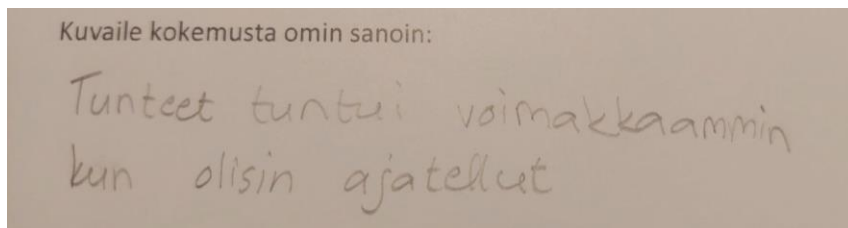
Eniten avoimeen kysymykseen saatiin “ihan kiva” -vastauksia. “Ihan kiva” -kokemuksen merkitys on monitulkintainen: “ihan kiva” voi yhtä lailla tarkoittaa “aivan mukavaa” tai “kelvotonta” riippuen kontekstissa. Tutkimuksen kontekstissa oli kyselyn ja havainnoin kautta nähtävissä molempia kokemuksia, siksi en voi tarkemmin tulkita ”Ihan kiva” -ryhmää. Toistaiseksi eniten vastauksia sai “Jännä” -ryhmään kuuluvat. “Jännä” -vastaukset voivat viestiä näistä näkökulmista siitä, että keholliset tehtävät ja vieläpä museoympäristössä olivat uutta nuorille. Uudet asiat voivat laukaista jännityksen (Noronen 1998, 13, 46–47).

Taulukko 11. Kuvaile kokemusta omin sanoin.

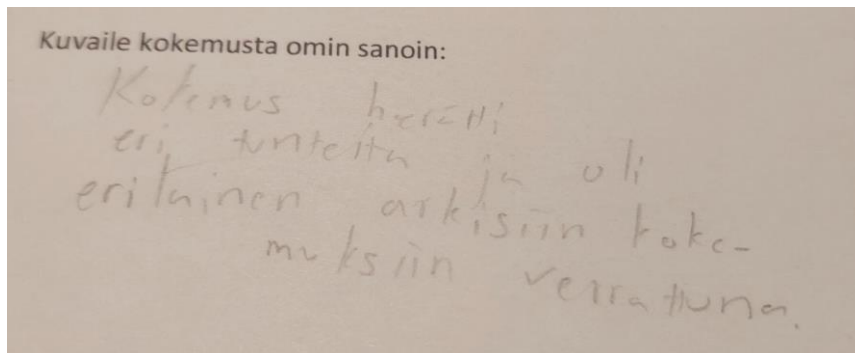
Taulukko esittelee “Kuvaile kokemusta omin sanoin:” -vastausten jakautumista. Taulukko: Janita Hakanen 2022

Kolmanneksi eniten nuorten vastauksista liittyi kokemukseen harjoitteiden rauhoittavuudesta. Osallistuvan havainnoinnin analysoinnissa useaan otteeseen totean, kuinka tunnemeditaatio -harjoite rauhoitti nuoria (kts. 7.1.3 Osallistuvan havainnoinnin analysointi). Havainnointini siis sai tukea myös avoimen kysymyksen tuloksista. On kuitenkin huomioitava, että osallisuuden arviointi -lomake täytettiin heti tunnemeditaatio -harjoitteen jälkeen. Tuorein kokemus on monesti päällimmäisenä mielessä, jolloin nopeassa ajassa voi olla hankalaa reflektoida laajempaa kokonaisuutta. Neljänneksi eniten löytyi vastauksia, joissa kerrottiin, että harjoitteet nostattivat tunteita, muistoja ja ajatuksia. Avoimet vastaukset tukevat sitä, että harjoitteet toimivat niin kuin ne oli tarkoitettukin kehollisten tunteiden ja muistojen nostattamaan sekä refleктоimaan. Kuvissa 21 ja 22 on esitelty kaksi nuorten vastausta, jotka koodasin “Herätti tunteita, ajatuksia ja muistoja” ryhmään.

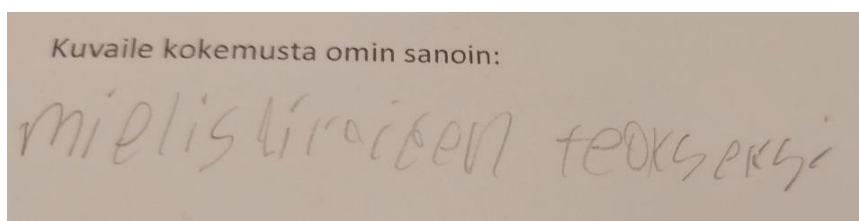

Kuva 21. Kuvassa nuoren vastaus avoimeen kysymykseen. Kuva: Janita Hakanen.

Kuva 22. Kuvassa nuoren vastaus avoimeen kysymykseen. Kuva: Janita Hakanen.

Viidenneksi eniten vastauksia sai vastaukset, joissa kerrottiin siitä, ettei nuori pitänyt kokemuksesta. Tarkemmin kokemusta ei vastauksissa avattu tai perusteltu, mutta havainnoinnissa ja kyselylomakkeen vastauksissa oli myös havaittavissa se, että osalle harjoitteet eivät olleet mieluisia. Kuudenneksi eniten nuoret avasivat vastauksissa mielipiteensä museosta tai näyttelyistä ylipäättään. Mielipiteen esittäminen ulkopuolisesta seikasta ei kuulunut niinkään kokemuksen kuvaamiseen, mutta koen, että tämä seikka oli tärkeää tuoda esille. Avoimessa kysymyksessä nuori toi esiin mielipiteensä ylipäättään taiteesta, joka on osa osallisuuden poliittista tasoa sekä Taidetestaajat hankkeen tavoitteita (Taidetestaajat 2022, Info). Kuvassa 23. esittelen yhden nuoren teoksista, jossa nuori ilmaisee mielipiteensä teoksesta:

Kuva 23. Kuvassa nuoren vastaus avoimeen kysymykseen. Kuva: Janita Hakanen

Huomioitavaa on, että neljäntoista nuoren vastausta oli vaikeaa ryhmitellä mihinkään näistä kategorioista. Moni vastauksista vaikutti museovierailu -ajankohtana ajankohtaiselta tietyn luokan sisäpiirin jutulta. Esimerkiksi yhdestä luokasta kolme nuorta kirjoitti vastaukseksi

“puuhöylä”. Nuorten kokemusmaailmasta kertoo myös tähän kategoriaan kuuluvat kirjainyhdistelmät kuten “jao” sekä kuvassa 24. esitelty sanallistettu meemi:

Kuvaile kokemusta omin sanoin: ihän ake mut ootko
kännykseen simpsonit sijaan Jackson hilla laski
Homer. Ja kossu esiltä tyy koke. Simpsonit
perhe ja homerio pöytä burt Simpsons
Fahit samvat mauna, ja muuta
se sillä Homerin laskikuteet ja muut

Kuva 24. Kuvassa nuoren vastaus avoimeen kysymykseen. Kuva: Janita Hakanen.

8 Yhteenveto

Tässä luvussa pohdin tutkimuksen tuomia tuloksia. Olen tarkastellut tutkimusta ja menetelmää kriittisesti läpi tutkimuksen, mutta avaan luvussa esiin nousseita kehitysideoita liittyen menetelmän sekä tutkimuksen toteuttamiseen. Lopuksi kerron tutkimusprosessin aikana mieleen tulleista jatkotutkimusideoista.

8.1 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa selvitin, millainen on nuoren kehollinen kokemus. Toiseksi tutkimuksessa selvitin, miten rakentamani menetelmä mahdollistaa keholliset kokemukset ja sitä kautta osallisuuden toteutumista Porin taidemuseon Taidetestaajat -hankkeessa. Aineisto koostui 109 tutkimuslomakkeesta sekä tekemästäni osallistuvasta havainnoinnista, johon kuului yhteensä 147 henkilöä. Tässä luvussa esittelen tärkeimmät tutkimustulokset.

Menetelmä mahdollisti nuorten kehollisen kokemisen ja kokemuksen reflektoinnin. Rainer Fettingin teos Van Gogh at the Berlin Wall Teos herätti 74 % nuorista hämmennystä. Nuoret osallistuivat keholliseen harjoitteeseen osana ryhmää museotilassa. Nuorissa valitsema tunne tuntui useimmiten kehon etuosassa. Hämmennyksen ilmapiiri koostui kahdesta erilaisesta hämmennyksestä: hämmennys, jota teos herätti ja hämmennystä kehollisesta tehtävästä, jossa tehtävänanto on hyvin vapaa. Ilo lisäsi kävelyrytmiä, pisti kädet heilumaan, ryhdin suoremaksi ja polvet joustaviksi. Suru hidasti rytmiä, pisti yläkehon kyyryyn ja painopisteen kohti lattiaa. Tunnemeditaatio herätti affekteja nuoressa tutkimuslomakkeen vastausten sekä osallistuvan havainnoinnin analysoinnin perusteella. Neljäsosa nuorista kaipasi iloa ja 16 % rakkautta. Tunteet paikallistuivat harjoitteessa vielä korostuneemmin kehon etuosaan kuin tunnekävelyssä. Ilo tuntui kasvoissa, rinnassa ja vatsassa ja rakkaus tuntui useimmiten rinnassa, mutta rakkaus koettiin kuitenkin tasaisemmin koko kehossa.

Tutkimus osoittaa siis, että taide herättää nuorissa affekteja, joita nuoret osaavat paikallistaa kehon karttoihin. Nuoren kehollisessa kokemuksessa painottuu kehon etuosa ilman vertikaalisia eroja. Tältä osin tutkimuksen tulokset ovat vastakkaisia Fosterin väitteelle siitä, että yhteyttä omaan kehoon ei olisi (Foster 2017, 17). Toisaalta tutkimus vahvisti havaintoa, että kehollisten kokemusten sanoittaminen on haastavaa (Liimakka 2012, 101–105). Tutkimus vastasi tähän haasteeseen kuitenkin melko hyvin toteuttamalla vastaamista sanallisella ja visuaalisilla menetelmillä. Taustatutkimus tukee Fosterin (2015,17) väitettä siitä, että minuutta ei ymmärretä kokonaisvaltaisesti. Taustatutkimus nimittäin osoitti, että nuoret elävät

yhteiskunnassa, jossa keho ja mieli ovat erillään ja jossa keho nähdään hankalana ja hallitsemisen kohteena.

Osallistuvan havainnoinnin tärkeimpinä tuloksina on, että nuoret osallistuivat kehollisiin harjoitteisiin ja käyttivät vähitellen kehollisesti museotilaa rohkeammin. Lisäksi kehollinen osallisuus avasi nuorten sanallisen osallisuuden mahdollistumista: nuoret kertoivat mielipiteensä harjoitteista, teoksista, kysyivät tehtävistä ja teoksista, jotka ovat sanallisia osoituksia osallisuudesta. Arviointilomakkeen keskiarvo oli kaksi ”vähän” adjektiivi kuvaa kyseistä mittaria sanallisesi. Tästä voidaan päätellä, että menetelmän osalta jäi parannettavaa osallisuuden mahdollistamisessa. Nuorista 44 % totesi strukturoidussa arviointilomakkeen osuudessa, etteivät oppineet tunteistaan harjoitteiden aikana. Arviointilomake ja harjoitteet olisivat voineet olla myös paremmin laadittuja, jotta se olisi paremmin vastannut osallisuuden arvioinnin tavoitteisiin sekä nuorten tarpeisiin, jotta vielä useamman nuoren kokemus olisi tullut tarkemmin esiin. Kehitysideoita lisää luvussa 8.2. Kehitysideat. On kuitenkin myös merkittävää, että pieni osa nuorista noin 5 % koki oppineensa harjoitteista erittäin paljon, koki harjoitteet merkityksellisiksi ja koki, että harjoitteilla oli erittäin myönteinen vaikutus heihin. Yhteenvetona voidaan todeta, että keholliset kokemukset edesauttavat osallistumisen mahdollistumista.

Menetelmässä nuorta ohjattiin harjoitteiden ja tutkimuslomakkeen avulla siis onnistuneesti käyttämään kehoaan tunteiden, näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen, joten menetelmä oli opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukainen kehollisuuden ja osallisuuden näkökulmista (Opetushallitus 2016, 21, 148, 433, 111 & 263). Menetelmän onnistumiseen käytännössä ja osallisuuden mahdollistajina ja toisaalta esteenä ovat ryhmädynamiikka ja Taidetestaajat -ohjaajan ja luokan opettajan luoma ilmapiiri ja tilan antaminen. Tämä tutkimuksen tulos tukee aiempaa tutkimustulosta siitä, että Taidetestaajat -hankkeen menestykseen vaikuttavat vierailun ilmapiiri, opettajan asenteet ja oppilaiden väliset suhteet (Laine & Hartman 2020, 103).

Strukturoidun kyselyn vastaukset olivat ryhmien sisällä yhtenäisiä, mikä vahvistaa havaintojani siitä, että luokan dynamiikka vaikuttaa kehollisten harjoitteiden kokemiseen ja osallisuuden kokemukseen voimakkaasti. Tarve kuulua joukkoon vaikutti nuoriin. Eniten tarve näyttäytyi ryhmäpaineena ryhmässä, jossa oli haasteita ryhmädynamiikassa. Osissa ryhmistä huomasi muutosta: nuoret ottivat pikkuhiljaa enemmän puheenvuoroja, kehollisesti tilaa haltuunsa, kyselivät minulta kysymyksiä ja ottivat kontaktia toisiinsa. On myös

todettava, että ryhmässä, jossa ryhädynamiikka oli hyvin haastava, harjoitteet eivät tuoneet ratkaisua: samat ongelmat olivat läsnä museovierailulle saapuessa kuin sieltä lähtiessä. Opettajan rooli korostui havainnoinnissa, mikäli opettaja ei antanut nuorille tilaa osallistua ja toisaalta ryhmässä, jossa opettaja ei ollut mukana rakentamassa turvallista ympäristöä.

8.2 Kehitysideat

Tässä luvussa avaan menetelmän ja tutkimuksen kehitysideoita, jotka limittyvät osiltaan toisiinsa. Kehitysideoita olen kertonut myös läpi tutkimuksen, mutta tässä luvussa tuon esille muutamia ideoita, jotka eivät ole tulleet vielä esille. Ensinnäkin harjoitteiden toteuttamiseen olisi kaivannut enemmän aikaa. Minulla oli tiedossa Olssonin esittämät (2018, 242) tutkimuksellinen haaste: koulun hierarkkisessa kontekstissa luottamuksellisen suhteen rakentaminen. Pyrin voittamaan tämän haasteen kuuntelevalla ja avoimella asenteella. Luotettavan ja turvallisen ilmapiirin rakentamiseen tutkimusharjoitteita tehdessä olisi tarvinnut kuitenkin lisää aikaa, koska vasta kierroksen loppupuolella nuoret alkoivat suhtautumaan minuun avoimemmin. Toisaalta myös tätä kehitysideaa puoltaa se, että keholliset harjoitteet ja affektien paikallistaminen olivat nuorille uusia asioita, joten harjoitteisiin orientoituminen vei jo o,am aikansa, jolloin kehollisten kokemusten tutkimiselle jäi vähemmän aikaa.

Toiseksi olisi ollut hyvä saada ryhmiä ohjattavaksi ennen varsinaista tutkimusta. Tällöin olisi saanut kokemusta ohjaaja-tutkija-aikuinen-roolien soveltamisesta käytännössä, jolloin olisin osannut paremmin edistää osallisuutta edistävän ilmapiirin rakentumista. Koronatilanne ei kuitenkaan mahdollistanut tuolloin etukäteistä testaamista. Havaintoraportin loppuun olin kirjoittanut myös lyhyen reflektion heti viimeisen ohjauksierroksen jälkeen, jossa reflektoin ansiokkaasti eri roolien vaikutusta toimintaani. Opettaja -minän, joka oli vahva opettajataustani takia, väistyminen ja tutkijaminän voimistuminen olisi kaivannut enemmän ohjaustoistoja:

“Koin, että loppua kohden osasin myös antaa nuorille enmmän tilaa toteuttaa tehtävää: annoin ryhmän toimia sellaisena kuin se oli, enkä puuttua niin kovasti oppilaiden toimintaan. Uskon, että tämä johtui siitä, että vähitellen “opettaja” -minä liukui pois päin, kun “tutkija”-minä vahvistui havaintoprosessin edetessä. Tämä toimintani muutos on vaikuttanut tutkimustuloksiin merkittävästi.” (Hakanen 2021, Havaintoraportti).

Kokemuksen myötä olisin myös voinut paremmin vastata Honkasalon (2018, 191) esittämään etnografiseen haasteeseen, jossa tutkija kiinnittää huomionsa sinne, missä on melua eniten, heti ensimmäisestä kierroksesta lähtien.

Tutkimuslomakkeen ensimmäinen puoli oli varsin toimiva, koska suurin osa vastasi kysymyksiin ja niiden vastauksilla päästiin kiinni nuorten kehollisiin kokemuksiin. Lisäksi suurin osa tutkimuslomakkeen osallistumisen sekä sanallistamisen haasteista oli ylitetty, koska vastausprosentit kysymyksiin oli erittäin hyvät. Pyrin tekemään tutkimuksessa kehoista mahdollisimman ”neutraalit”, mutta tutkimuksen edetessä huomasin vasta kiinnittää kriittisen katseeni kehon karttoihin. Kehon kartat muokkaisin enemmän inhimillisyyttä korostavaksi, jotta useampi nuori voisi nähdä kehonsa kartoissa. Toteuttamissani kehon kartoissa piilee stereotyyppinen kehonrepresentaatio, jossa kuvataan hoikka ja harteikas keho, eli - stereotyyppinen miesoletetun kehorepresentaatio. Nuori, jolla on erilainen kehon kuva itsestään, kokee kartan vieraannuttavaksi. (Lehikoinen, M. 2004, 230 & Kilpeläinen A. & Raatikainen. T., 2021, 47–49.) Tähän haasteeseen voitaisiin vastata tietoisesti moninaisuuden huomioon ottavalla kehon kartalla tai sillä, että nuori saisi itse piirtää kehon karttansa.

Kyselyn sanallistamisessa oli edelleen haasteita, vaikka pyrin siihen kiinnittämään huomiota laatimisvaiheessa. Osallisuuden arviointilomakkeen toteuttaisin osittain uusilla väitteillä, koska lomake kaipaa yksiselitteisyyttä. Erityisesti lomakkeen kolmas väite myönteisyydestä on muokattava, koska sen selitys on harhaanjohtava, sillä myönteisyys tarkoittaa muutakin innostavuutta osallisuuden näkökulmasta. Myös kysymys merkityksellisyydestä olisi vaatinut yksiselitteisyyttä, koska muutama nuori kysyi kierroksen aikana, mitä merkityksellisyys tarkoittaa. Lisäksi tekisin vastausasteikosta kymmenportaisen, jotta nuori voisi kertoa tarkemmin kokemuksestaan ja tutkijana saisin hienojakoisempaa tietoa nuorten kokemuksesta.

8.3 Jatkotutkimusideat

Tutkimus asettuu nuorten kehollisuuden kokemusta tutkiviin monitieteellisiin tutkielmiin, joita on valmistunut varsin vähän. Pro gradu -tutkielma on rajallinen tutkielma, joten saavuttaakseen laajemmin nuorten kehollisia kokemuksia tulee kehollisuuden tutkimusta lisätä. Luvussa 8.2. Kehitysideat huomioon ottaen rakentamaani kehollisuuden menetelmää voi hyvin hyödyntää Taidetestaajat -kontekstissa, mutta myös laajemmin taidekasvatuksen yhteydessä. Mielenkiintoista olisi saada tietoa siitä, miten menetelmä toimii erilaisissa Taidetestaajat -ympäristöissä ja eri ohjaajien toteuttamina. Olisi tärkeää saada tutkimustietoa

myös Taidetestaajat etko- ja jatkotyöskentelystä, koska ne mahdollistavat osaltaan taidekokemusten syvällisemmän käsittelyn (Laine, S. & Hartman, M., 2020 109). Seuraava askel olisi rakentaa kehollisuuden kautta myös etkotehtävät, koska tällöin nuoret tutustuvat erilaiseen keholliseen toimintaan ja reflektioon jo etukäteen. Toisaalta jatkotehtävät mahdollistaisivat kokemusten jälkikäteisen prosessoinnin kehollisesti. Tällaista Taidetestaajat -hankkeen jokaista vaihetta käsittelevä tutkimus on tärkeää saada tutkimuksen piiriin, jotta päästään kiinni vielä kokonaisvaltaisemmin nuoren kehollisiin kokemuksiin Taidetestaajat -hankkeessa.

Lähteet

Tutkimusaineistot

Hakanen, J. 2021. Tutkimuslomakkeet (Nuorten palauttamat tutkimuslomakkeet 109 kpl).

Hakanen, J. 2021. Havaintoraportti.

Tutkimuskirjallisuus

Aavikko, K., Arjanne, S. & Halivaara, S. 2016. Tutkimusmatka: ympäristöoppi 2. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. Otavan Kirjapaino Oy.

Aitlahti, K., Reinikainen, S. & Lasten keskus. 2018. Polkuja rauhoittumiseen. Läsnaolotaitoja lapsille ja nuorille. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy, Tallinna Raamatutrukikoda.

Anttiroiko, A. 2003. Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Bäcklund, Pia (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Tutkimuksia 5. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 11–32.

Asplund, J., Cantell, H., Suojanen-Saari, T. & Viitala, M. 2016. Pisara. 2, Ympäristöoppi. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Backman, J. 2018. Äärellisyyden kohtaaminen: kokemuksen filosofista käsitehistoriaa. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I. (toim.) 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland university press, 25–40.

Foster, R. 2015. Tanssi-innostaminen. Kohti yksilön ja yhteisön hyvinvointia. Helsinki: Books on Demand.

Forsberg, M., Kortemaa, M., Lindedahl, K. & Vuokkomaa T. 2015. Säättöä -menetelmäopas. Miten huomioida asiakkaiden aistisäätelyn vaikeuksia museoissa? Helsinki: Teatterimuseo & Alvar Aalto -museo.

- Hakoköngäs, E. & Martikainen. 2021. Visuaaliset menetelmät tutkimuksessa. Teoksessa Ryynänen, S. & Rannikko, A. Tutkiva mielikuviutus. Luovat osallistavat menetelmät yhteiskuntatieteissä. Tallinna: Gaudeamus, 82–102.
- Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Honkasalo, V. 2018. Etnografinen ote. Teoksessa Kiilakoski, T. & Honkatukia, P. Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä. Tampere: Vastapaino, 183–195.
- Husserl, E. 1995. Fenomenologian idea. Viisi Luentoa. Helsinki: Paino Like Oy.
- Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kustannusvalmennus P.&K.
- Kivioja, V., Kleemola O., Clerc L. (toim.) 2015. Sota propagandasta brändäämiseen. Miten Suomi-kuvaa on rakennettu? Jyväskylä: Docendo Oy.
- Kosonen, M. & Romppanen, H. 2018. Nuorten kokema osallisuus ja toimijuus Ohjaamoiden asiakkaina. Jyväskylän Yliopisto: Kasvatustieteen laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Kuusinen, Jorma (toim). 1995. Kasvatuspsykologia. Juva: WSOY.
- Kähkönen, Lotta. 2018. Kehollinen kokemus, muutos ja sukupuolen moninaisuus. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I. (toim.) 2018. Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland university press, 130–148.
- Laine, T. 2018. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2-Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Keuruu: PS-kustannus. Otavan painopaikka, 29–50.
- Laine, T. 1995. Filosofinen antropologia. Filosofiaa aistisuuden ja kehollisuuden lähtökohdista. Jyväskylä: Atena.
- Lehtinen, T., Lehtinen, T., Heikkilä, T. & Soisalo, S. 2017. Syke 7–9. Terveystieto. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Liimakka, S. 2012. Kokemus, kieli ja kokemuksen mieli -metodologisia pohdintoja. Teoksessa Kiviniemi, L., Koivisto K., Latomaa T., Merilehto M., Sandell, P. & Suorsa T.

(toim.) Kokemuksen tutkimus 3. Teoria, käytäntö, tutkija. Rovaniemi: Juvenes Print Tampere. Lapin yliopistokustannus, 101–114.

Merleau-Ponty, M. 2013. Filosofia kirjoituksia. Luoto, M. & Roinila T. (toim. & suom.) Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Mäkinen, O. & Mäntymäki, T. (toim.) 2007. Taide ja liike. Vaasa: Vaasan Yliopisto.

Noronen, O. 1998. Jännittäjän kirja. Juva: WSOY.

Olsson, P. 2018. Kaikki vähä erilaisii. Yläkoulun sosiaaliset suhteet. Helsinki: Gaudeamus.

Opetushallitus. 2016. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Next Print.

Rinne, J., Kajander, A. & Haanpää, R. 2018. Johdanto: Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. Teoksessa Rinne, J., Kajander, A. & Haanpää, R. (toim.) Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. Vantaa: Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethos ry., Kirjapaino, Grano.

Seppä, A. 2015. Kuvien tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Seppänen, J. 2005. Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Turunen, K. 2004. Tunne-elämä. Jyväskylä: Atena Oy.

Turunen, K. 1996. Elämänkaari ja kriisit. Jyväskylä: Atena Oy.

Tökkäri, V. 2018. Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I. (toim.) Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland university press, 64–84.

Varto, J. 1990. Filosofia tutkimuksia Tampereen yliopistosta vol.1. Fenomenologeja Maailman minussa -minä maailmassa. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Vainio, J. 1993. Kohti elämismaailman ja ihmisen laadullista tutkimusta. Seminaariraportti. Tampere: Tampereen Yliopiston jäljennepalvelu.

Vakimo, S. 201. Periaatteista eettiseen toimijuuteen: tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä., Järviluoma H. & Vakimo, S. (toim.) Vaeltavat metodit. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 79–113.

Valli, R. 2018. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – metodin valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus, 100–112.

Valli, R. 2018. Vastausten tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.), Ikkunoita tutkimusmetodeihin II –näkökulmia tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Keuruu: PS-Kustannus, 261–275.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Värri, V-M. 2002. Hyvä kasvatus –kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Juvenes Print.

Verkkoaineistot

Anttila, P. 1996. Akatiimi. <<https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.1.1.4%20Osallistuva%20havainnointi>> Viitattu 23.2.2022.

Hartman, M. 2020. Parvella kahdeksaluokkalainen toisen hiuksiin letin. Nuorten olemisten ja tekojen hiljainen kumouksellisuus Taidetestaajat-retkillä. Pro gradu -tutkielma. Humanistinen tiedekunta: Helsingin Yliopisto.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/314324/Hartman_Maaria_Pro_gradu_2020.pdf?sequence=3&isAllowed=y> Viitattu: 17.1.2022 & 23.2.2022.

Hänninen, S. 2004. Sukupuoli laihdutustuotemainonnassa. Teoksessa Eriksson, P., Hearn, J., Jyrkinen M., Meriläinen, S., Moisander, J., Niemi, H, Rolin, K., Vanhala, S., Henttonen, E., Hiillos, M. & Katila, S. & Tallberg, T. (toim.) Sukupuoli ja organisaatiot liikkeessä? Gender and organisations in flux? Helsinki:

Yliopistopaino. <<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiwveOR9qn3AhUBv4sKHX5RAQ8QFnoECAsQAQ&url=https%3A%2F%2Fhelda.helsinki.fi%2Fdhanke%2Fbitstream%2Fhandle%2F10227%2F238%2F60-951-555->

866-2.pdf%3Fsequence%3D1&usg=AOvVaw3qq2zpT6wpSrx-QvhOM9OX> Viitattu: 23.4.2022.

Jyväskylän yliopisto. 2009. KOPPA. Aineiston analyysimenetelmä. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat>> Viitattu 16.4.2022.

Jyväskylän Yliopisto. 2015. KOPPA. Fenomenologia. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>> Viitattu 24.11.2020.

Jyväskylän Yliopisto. 2015. KOPPA. Hermeneutiikka. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/hermeneutiikka>> Viitattu 24.11. 2020.

Jämsen, A. & Pyykkönen, A. 2014. oSallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Saarijärven offset, Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. <<https://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2018/02/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>> Viitattu 18.2.2022.

Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (ylläpitäjä ja tuottaja). <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>>. Viitattu 24.2.2022

Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2007. Tunteesta tunteeseen. Harjoituskirja. Helsinki: Opetushallitus. <<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>> Viitattu 10.10.2021, 11.2.2022 & 20.1.2022.

Kiilakoski, T. & Gretscher, A. 2012. Muistiinpanoja demokratia oppitunnista. Millainen on lasten ja nuorten kunta 2010-luvulla? <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf> Viitattu 18.2.2022.

Kilpeläinen, A. & Raatikainen, T. 2020. Sukupuolen representaatio ympäristöopin 5.–6.luokan oppikirjoissa. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta: Jyväskylän yliopisto. <<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/79657/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202202071412.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Viitattu 23.4.2022.

Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. 2021. Hämmennys.

<<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/h%C3%A4mmennys?searchMode=all>> Viitattu 26.1.2022.

Laine, S. & Hartman, M. 2020. Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat -hankkeessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

<Nuorten taidevierailukokemukset ja kulttuurinen osallisuus Taidetestaajat-hankkeessa - taidetestaajat_web.pdf> Viitattu 11.1.2022, 17.1.2022, 3.3.2022 & 23.4.2022.

Mikkelin taidemuseo. 2012. Ekspressionismi

<<https://mikkelintaidemuseo.wordpress.com/ekspressionismi/>> Viitattu 23.2.2022.

Momentive. Surveymonkey. Suljetun ja avoimen kysymysten ero.

<<https://fi.surveymonkey.com/mp/comparing-closed-ended-and-open-ended-questions/>> Viitattu 16.4.2022.

Nuorisolaki. 2016. Annettu Helsingissä. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>>

Viitattu 18.2.2022.

Nuorisotutkimusverkosto. 2020. PÄÄTTYNYT HANKE: Nuoret taidetta testaamassa.

Tutkimus Taidetestaajat-hankkeen vaikutuksista nuoriin (2018–2019)

<<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/hankkeet/taidetestaajat>> Viitattu 17.1.2022 & 18.1.2022.

Opetushallitus. 2022. Tunteesta tunteeseen -ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. 104 tunnetta

aakkosjärjestyksessä. <<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/104-tunnetta-aakkosjarjestyksessa>> Viitattu: 10.10.2020, 12.1.2021 & 26.1.2022.

Opetushallitus. 2022. Mun elämä -ohjausmateriaalia erityisopetukseen. Minä oppijana.

<<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/mun-elama/oppimisen-taidot/mina-oppijana>> Viitattu 20.4.2020

Perustuslaki. 1999. Annettu Helsingissä.

<<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>> Viitattu 18.2.2022.

Porin taidemuseo. 2020. <<http://www.poriartmuseum.fi/fin/museum/index.php>> Viitattu

20.11.2020.

Sandbacka, A. & Torvinen, M. 2014. Saako tälle edes nauraa? Keskusteluanalyyttinen tapaustutkimus monitulkintaisen naurun vuorovaikutuksillisista funktioista pariterapiassa. Pro gradu -tutkielma. Psykologian laitos, Jyväskylän yliopisto.

<<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44912/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201412163520.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Viitattu 24.2.2021.

Taidetestaajat. 2020. Info. <<https://www.taidetestaajat.fi/info>> Viitattu 21.11.2020.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. <Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa (tenk.fi)> Viitattu: 18.11.2020 & 16.4.2022.

Virolainen, J. 2015. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö –CUPORE.

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiFtLmc6Z_3AhUVy4sKHdT-DzYQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.cupore.fi%2Fimages%2Ftiedostot%2Fkulttuuriosallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf&usg=AOvVaw2LR3TBKE9dBGXoAheTH5ZJ> Viitattu 10.11.,22.11.2020, 18.2.2022 & 19.2.2022.

Virolainen, J. 2015. Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. 2015. Teoksessa Lindholm, A. (toim.). EI-KÄVIJÄSTÄ OSALLISEKSI — Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <<https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/11/Arto-Lindholm-ei-kavijasta-osalliseksi.pdf>> Viitattu 18.2.2022.

Wetherell, Margareth 2012. Affect and Emotions. A new social science understanding. Croydon: Sage. <<https://sk-sagepub-com.ezproxy.utu.fi/books/affect-and-emotion>> Viitattu 24.3.2022.

Yhdistyneet kansakunnat. Suomen YK-liitto. Lapsen oikeuksien Yleissopimus.

1989. <https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf> Viitattu 18.2.2022.

Muut lähteet

Hakanen, J. 2021. Omat ohjeet.

Karhunen, S. 2020. Kuraattorikierros henkilökunnalle. Pori: Porin taidemuseo.

Porin taidemuseo. 2021. Oppaan ohje.

Porin taidemuseo. 2021. Taidetestaajat -oppaille näyttelytekstit.

Porin taidemuseo/ pedagoginen yksikkö. 2021. Taidetestaajat -vihko.

Kuvat ja taulukot

Kuva 1: Hakanen, J. Valmistettu: 22.2.2022.

Kuva 2: Hakanen, J. Otettu: 24.10.2022.

Kuva 3: Porin taidemuseon My Perversion is the belief in art -näyttelyesite, johon paikkojen muokkaus Hakanen, J. Valmistettu: 6.1.2022.

Kuva 4: Porin taidemuseo. 2020. My Perversion is the belief in art.

<<http://www.poriartmuseum.fi/eng/exhibitions/2020/244/>> Viitattu: 10.1.2022.

Kuva 5: Galeria Wolff. <<https://www.galeriewolff.com/artists/Miriam-Cahn>> Viitattu: 10.1.2022

Kuva 6: Hakanen, J. Otettu: 24.10.2020.

Kuva 7: Porin taidemuseo. 2020. My Perversion is the belief in art.

<<http://www.poriartmuseum.fi/eng/exhibitions/2020/244/>> Viitattu: 10.1.2022.

Kuva 8: Hakanen, J. Otettu: 24.10.2020.

Kuva 9: Porin taidemuseo. 2020. My Perversion is the belief in art.

<<http://www.poriartmuseum.fi/eng/exhibitions/2020/244/>> Viitattu: 10.1.2022.

Kuva 10: Hakanen, J. Otettu: 24.10.2020.

Kuva 11: Porin taidemuseo/pedagoginen yksikkö. 2021. Taidetestaajat -vihko.

Kuva 12: Porin taidemuseon My Perversion is the belief in art -näyttelyesite, johon paikkojen muokkaus Hakanen, J. Valmistettu: 6.1.2022.

Kuva 13: Porin taidemuseo. 2020. Oppaan ohje.

Kuva 14: Hakanen, J. Otettu: 24.10.2020.

Kuva 15: Hakanen, J. Muuttujatekijöiden määritelmät kehon kartoissa. Valmistettu: 11.1.2022.

Kuva 16: Hakanen, J. Muuttujatekijöiden määritelmät kehon kartoissa. Valmistettu: 11.1.2022.

Kuva 17: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 17.11.2022.

Kuva 18: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 28.2.2022.

Kuva 19: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 28.2.2022.

Kuva 20: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 28.2.2022.

Kuva 21: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 18.4.2022.

Kuva 22: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 18.4.2022.

Kuva 23: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 18.4.2022.

Kuva 24: Hakanen, J. Otettu tutkimuslomakkeesta 18.4.2022.

Taulukko 1: Hakanen, J. Valmistettu: 17.1.2022.

Taulukko 2: Hakanen, J. Valmistettu: 17.1.2022.

Taulukko 3: Hakanen, J. Valmistettu: 19.1.2022.

Taulukko 4: Hakanen, J. Valmistettu 19.1.2022.

Taulukko 5: Hakanen, J. Valmistettu 20.1.2022.

Taulukko 6: Hakanen, J. Valmistettu 20.1.2022.

Taulukko 7: Hakanen, J. Valmistettu 18.4.2022.

Taulukko 8: Hakanen, J. Valmistettu 18.4.2022.

Taulukko 9: Hakanen, J. Valmistettu 18.4.2022.

Taulukko 10: Hakanen, J. Valmistettu 18.4.2022.

Taulukko 11: Hakanen, J. Valmistettu 18.4.2022.

Liitteet

TUTKI TAIDETTA. TEE ITSE.

PORIN TAIDEMUSEO

PORIN TAIDEMUSEO

pieni mutta kuuma

Porin taidemuseo on pieni mutta kuuma nykytaiteen museo, joka on tunnettu korkeatasoisista vaihtuvista näyttelyistään. Näyttelyt esittelevät kansainvälisen ja kotimaisen taiteen ajankohtaisia ilmiöitä ja nostavat esiin yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Porin taidemuseon peruskokoelman, Maire Gullichsenin taidesätiön kokoelman, pääpaino on sotien jälkeisessä, etenkin muodon ja värin ilmaisuvoimaa tutkivassa abstraktissa suomalaisessa taiteessa. Taidemuseo ylläpitää Porin kaupungin taidekokoelmaa, josta noin puolet on sijoitettu esille kaupungin toimipisteisiin. Näiden lisäksi taidemuseolla on 8 tallennekokoelmaa.

Porin taidemuseo sijaitsee Porin Etelärannassa vuonna 1860 valmistuneessa entisessä pakka-huoneessa. Museorakennuksen kätköistä löytyy myös 1600-luvulta peräisin oleva kellariraunio.

TERVETULOA MEILLE

AUKIOLOAJAT ti-su klo 11–18 ja keskiviikkoisin klo 11–20. Näyttelyt vaihtuvat kaksi kertaa vuodessa, jolloin taidemuseo on kiinni. Tarkista ajankohtaiset tiedot taidemuseon verkkosivuilta.

PÄÄSYLIPUT: 8 / 3 / 4 €

VAPAA SISÄÄNPÄÄSY keskiviikkoisin klo 18–20. Alle 7-vuotiaat pääset näyttelyihin aina ilmaiseksi ja alle 18-vuotiaat viikonloppuisin ja pyhäpäivinä.

TAIDEkierros keskiviikkoisin klo 18 / vapaa pääsy

Jätä ulkovaatteesi aulan naulakkoon ja isot laukut lokerokaappeihin.

VALOKUVAAMINEN on sallittua näyttelyissä. Merkitse teostiedot, jos julkaiset kuvan.

MUISTA: Taideteoksiin koskeminen on ehdottomasti kiellettyä. Älä vie ruokia tai juomia näyttelytiloihin.

MUSEOKAUPPA on avoinna taidemuseon aukioloaikojen mukaisesti. Tuet taidemuseon toimintaa tekemällä ostoksia museokaupassa.

Eteläranta, 28100 Pori

+358 44 701 1080 | taidemuseo@pori.fi

poriartmuseum.fi @poriartmuseum

PÖRI

HÄÄH...
MIKÄ TOI MUKA ON?!
ÖÖ-ÖÖÖ
IHANA!!

Taide voi herättää monenlaisia tunteita: iloa, inhoa, ihmetystä... Kaikesta ei aina tarvitse innostua, tykätä tai edes ymmärtää.

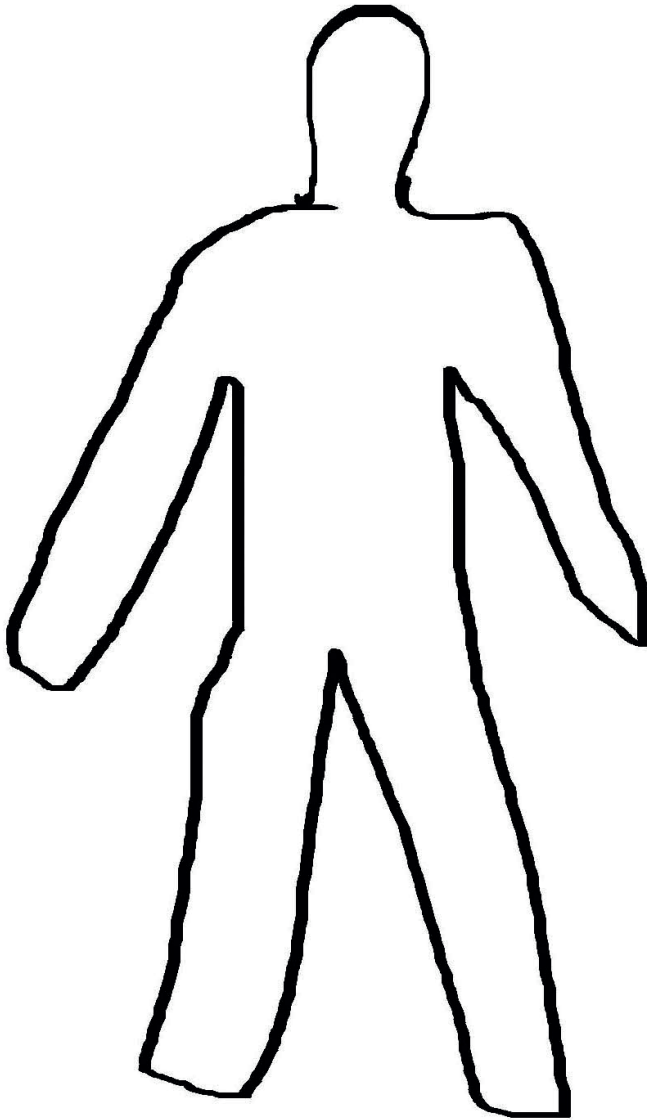
Näyttelykierroksen aikana voit kertoa mielipiteesi seuraavilta sivuilta löytyvien hymiöiden avulla.

MISSÄ TAIDE TUNTUU?

KUVA-ANALYYSI

1. PERUSTIEDOT: Taiteilijan nimi, teoksen nimi, tekniikka, valmistumisvuosi

2. TEOKSEN ULKOISET PIIRTEET: Kuvaile teosta kuin kuvailisit sitä henkilölle, joka ei näe teosta (värit, elementit, sommitelma, hahmot, aihe)

3. TUNNELMA: Minkälainen olo sinulle tulee teosta katsellessa? Minkälainen tunnelma teoksessa on?

4. VIITTAUKSET: Onko teoksessa esimerkiksi symboleja, merkkejä, tekstiä tai viittauksia ajankohtaisiin aiheisiin tai historiaan?

5. TULKINTA: Miksi teos on mielestäsi tehty? Mitä ajatuksia teos sinussa herättää?

KIELLETTY MINÄ

Mitä minulta on kielletty? Mistä minua on kritisoitu?

NÄYTTELYKOKEMUS

OPIN:

INNOSTUIN
ENITEN:

JÄIN
MIETTIMÄÄN:

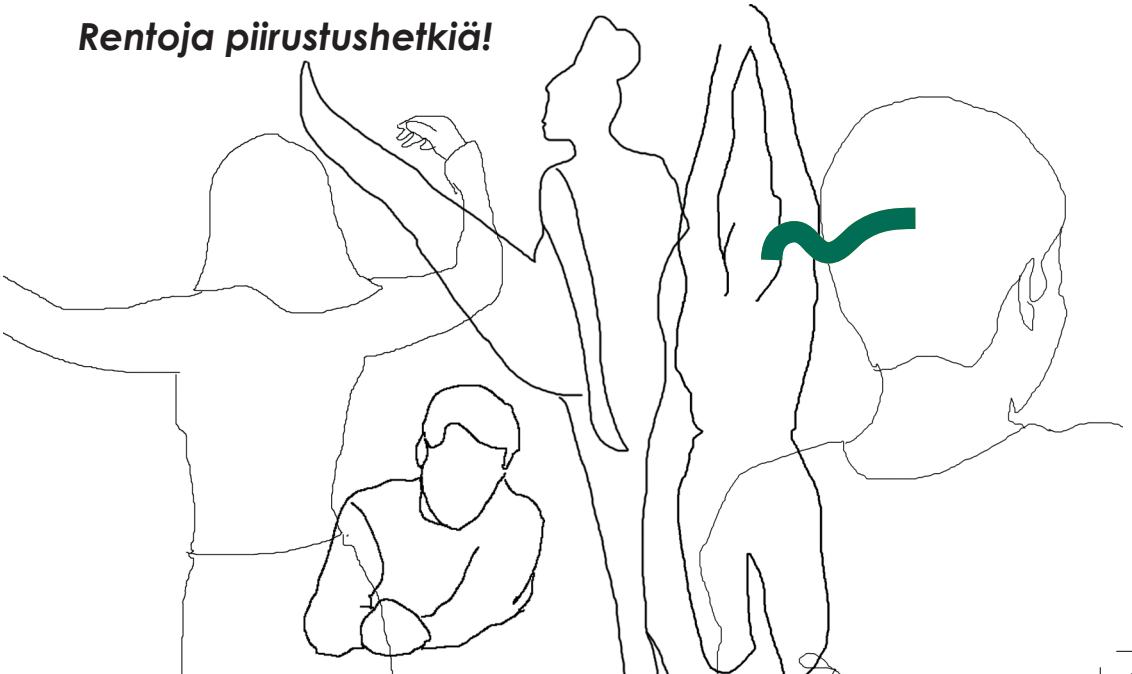
KERTOISIN YSTÄVÄLLENI:

CROQUIS

Croquis on nopearytmistä elävän mallin piirtämistä. Piirustukset ovat luonnosmaisia ja ne piirretään lyhyessä ajassa. Tarkoituksena on yksityiskohtien sijasta tallentaa paperille mallin hahmo, asento ja mahdollisesti myös liikkeen tuntua. Croquis on helppo tapa harjoitella piirtämistä kotioloissa: mallin lisäksi tarvitaan vain paperia, jokin piirrin ja kello, jolla voi halutessaan ottaa aikaa.

VINKKEJÄ: Piirrä samaa hahmoa eri aikoja. Aloita 4 min piirrokselta ja lyhennä aikaa piirros piirrokselta päätyen 10 s piirrokseen. Huomaatko, miten piirtämistapa muuttuu ajan lyhentyessä? Vertaa ensimmäistä ja viimeistä piirrosta, mikä on yhteistä ja mikä erilaista? Elävän mallin lisäksi voit piirtää kodin arkisia esineitä, huonekasveja tai lemmikkiä.

Rentoja piirustushetkiä!

PIIRUSTUSVINKKEJÄ

KOKEILE PIIRTÄMISTÄ

"Väärällä kädellä" eli oikeakätiset vasemmalla kädellä ja toisinpäin.

Silmät kiinni. Havainnoi kohdetta aluksi hetki, ja paina mieleesi sen olennaisimmat piirteet.

Katsomatta paperiin piirtämisen aikana tai nostamatta kynää kertaakaan paperista.

Liikkuvan kohteen piirtämistä.

Alueiden hahmottamisella ääri viivojen sijaan: minkälaisista muodoista ja massoista kohde koostuu?

Viivoilla, pisteillä, oudoilla väreillä, ronskilla otteella, mittasuhteita vääristellen tai miniatyyrikoossa.

TAIDESANAT TUTUIKSI

YHDISTÄ

AKVARELLI

Henkilö joka valitsee näyttelyiden teokset ja suunnittelee näyttelykokonaisuuden

VEISTOS

Kerätty ja tallennettu valikoima taideteoksia

INSTALLAATIO

Esittävän taiteen muoto, joka voi sisältää elementtejä eri taiteen lajeista.

KURAATTORI

Oman aikamme taide; se mitä taiteilijat tekevät juuri nyt

PERFORMANSSI

Ei-esittävä

NYKYTAIDE

Vesiväri

MAIRE GULLICHSEN

Tilallinen teos

TAIDEKOKOELMA

Kulttuurivaikuttaja ja mesenaatti, joka vaikutti merkittävästi Porin taidemuseon perustamiseen

ABSTRAKTI

Kolmiulotteinen teos

OTA VIHKO HALTUUN
TUTKI TAIDETTA
KATSO TEE ITSE
LUONNOSTELE
PIIRRÄ
NÄE
?&!#
JATKA TEHTÄVIÄ

KERRO KAVERILLE
KOE E
YHDISTÄ
ONNAS
KIRJOITA
KOKEILE
A
SUTTAA
AAJATUKSESI
JAA MIELIPIIDE
JAA

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Svenska
kulturfonden

Tutkimusinfo

”Kehollisuus osallisuuden menetelmänä Taidetestaajat -hankkeessa Porin Taidemuseossa”

Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelman maisterivaiheen opiskelija Janita Hakanen toteuttaa Taidetestaajat vierailujen yhteydessä Porin taidemuseossa tutkimuksen, jonka tarkoituksena on tutkia kehollisuuden kokemusten vaikutusta osallisuuden kokemukseen. Kehollisuus tarkoittaa kehon liikettä, tunteita, aistimuksia ja kokemuksia. Tutkimuskysymykset ovat: Miten nuori kokee kehollisuuden? Miten kehollisuus vaikuttaa nuoren osallisuuden kokemukseen? Aineisto kerätään havainnoimalla ja tehtävävihkon sivuun tehdyistä vastauksista Taidetestaajat-hankkeen yhteydessä Porin taidemuseolla 12.1.2021-16.2.2021.

Oppilas kiertää museossa oppaan kanssa tehden toiminnallisia harjoitteita sekä täyttäen tehtävävihkon tehtäviä. Oppilas antaa tutkimusluvan luovuttamalla tehtävävihkon sivun palautelaatikkoon. Tehtävävihon luovuttaminen tutkimusta varten on nuorelle vapaaehtoista. Vanhemmalla on myös oikeus kieltää tehtävävihkon tutkimuskäyttö. Tehtävävihkoja koskevan osion lisäksi Hakanen toimii oppaana Taidetestaajat-kierroksilla ja samalla kerää tietoa havainnoimalla. Tutkimukseen tulevat luokat valikoituvat kaikkien taidemuseossa vierailevien 8. luokkien joukosta Janita Hakasen vastuulla olevien vierailuvuorojen mukaan. Tutkimuksessa ei kerätä eikä tutkimustuloksissa julkisteta henkilö- tai tunnistetietoja tutkittavista poislukien asuin ja koulupaikkakunta. Tutkimus toteutetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eli TENK:n ihmistieteiden hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti:

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarviointin_ohje_2019.pdf

Kerätty aineisto analysoidaan ja aineiston pohjalta tuotetaan tutkielma vuoden 2021 aikana.

Tutkimusaineistoa säilytetään tutkimuksen aikana Turun yliopiston tutkimusaineiston käsittelyä koskevien tietoturvakäytänteiden mukaisesti. Aineistoa ei luovuteta kolmansien osapuolten käyttöön. Tutkimuksen valmistuttua käsittely päättyy ja kerätty materiaali tuhotaan.

Tutkimuksen osallistuminen antaa tärkeää tutkimustietoa Taidetestaajat-hankkeen, Porin taidemuseon sekä kehollisuuden ja osallisuuden kehittämiseen.

Lisätietoja tutkimuksesta,

Janita Hakanen,

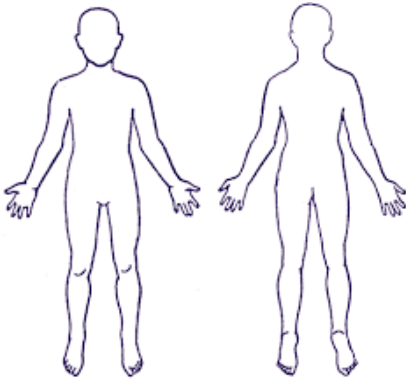
janita.m.hakanen@utu.fi

0505691587

Ympyröi tunne tai tunteet, jota teos herättää sinussa:

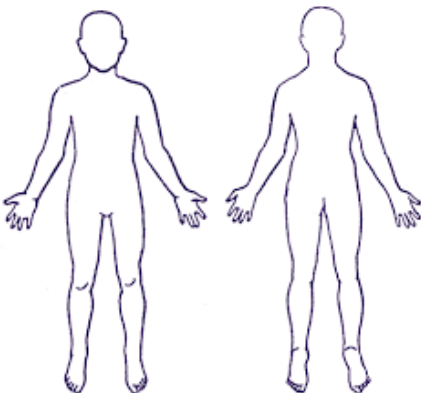
rauha pelko hämmennys ilo toivo epätoivo rakkaus suru ihastus viha

Missä kohtaa kehoa ympyröimäsi tunne tuntuu? Väritä:

Mitä tunnetta kaipaavat?

Missä kohtaa kehoa tunne tuntuu? Väritä:

Ympyröi:

Opin tunteistani: (1=En oppinut lainkaan, 5=Opin erittäin paljon) 1 2 4 5

Koin tehtävät mukaviksi (1=En kokenut tehtäviä lainkaan mukavina, 5=Tehtävät oli erittäin mukavia)

1 2 4 5

Tehtävillä oli myönteinen vaikutus minuun (1=En pidä lainkaan innostavana, 5=Pidän erittäin paljon innostavana)

1 2 4 5

Koin tehtävät merkitykselliseksi (1=En koe, että tehtävillä oli mitään väliä, 5=Koen, että tehtävillä oli merkitys minulle)

1 2 4 5

Kuvaile kokemusta omin sanoin: